

**ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**Регіональна доповідь про стан навколишнього
природного середовища Кіровоградської області
у 2018 році**

2019 рік

ЗМІСТ

Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області у 2018 році

	Вступне слово	6
1	Загальні відомості	7
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості області	7
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	8
2	Атмосферне повітря	13
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	13
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	14
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області	15
2.1.3	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	17
2.2	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	23
2.3	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	25
2.4	Використання озоноруйнівних речовин	26
2.5	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	27
2.6	Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря	28
3	Зміна клімату	32
3.1	Тенденції зміни клімату	32
3.2	Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	33
3.3	Політиката заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	34
4	Водні ресурси	36
4.1	Водні ресурси та їх використання	36
4.1.1	Загальна характеристика	36
4.1.2	Водозабезпеченість територій області	37
4.1.3	Водокористування та водовідведення	38
4.2	Забруднення поверхневих вод	41
4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	41
4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)	43
4.3	Якість поверхневих вод	43
4.3.1	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	47
4.3.2	Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів	47
4.3.3	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	48

4.3.4	Радіаційний стан поверхневих вод	48
4.4	Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	49
4.5	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	50
5	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	52
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	51
5.1.1	Загальна характеристика	52
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	53
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	54
5.1.4	Формування національної екомережі	55
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	56
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	57
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	59
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів	61
5.2.3	Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів	54
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України	65
5.2.5	Адвентивні види рослин	74
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	75
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	76
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	77
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	77
5.3.2	Стан і ведення мисливського та рибного господарств	83
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України	85
5.3.4	Інвазивні види тварин	90
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу	91
5.4	Природні території, що підлягають особливій охороні	93
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Кіровоградської області	95
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	97
6	Земельні ресурси і ґрунти	99
6.1	Структура та використання земельних ресурсів	99
6.1.1	Структура та динаміка змін земельного фонду Кіровоградської області	99

6.1.2	Стан ґрунтів	101
6.1.3	Деградація земель	102
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	103
6.3	Охорона земель	104
7	Надра	106
7.1	Мінерально-сировинна база	106
7.1.1	Стан та використання мінерально-сировинної бази	106
7.2	Система моніторингу геологічного середовища	108
7.2.1	Підземні води: ресурси, використання, якість	109
7.2.2	Екзогенні геологічні процеси	110
7.3	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	112
7.4	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	113
8	Відходи	115
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	115
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	119
8.3	Транскордонне перевезення відходів	125
9	Екологічна безпека	119
		126
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	126
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	127
9.3	Радіаційна безпека	127
9.3.1	Стан радіоактивного забруднення області	130
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	132
10	Промисловість та її вплив на довкілля	134
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	134
10.2	Вплив на довкілля	135
10.2.1	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	135
10.2.2	Металургійна промисловість	136
10.2.3	Харчова промисловість	136
10.2.4	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	137
10.3	Заходи з екологізації промисловості виробництва	137
11	Сільське господарство та його вплив на довкілля	139
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	139
11.2	Вплив на довкілля	140
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	140
11.2.2	Використання пестицидів	142
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	142
11.2.4	Тенденції в тваринництві	144
11.3	Органічне сільське господарство	146
12	Енергетика та її вплив на довкілля	148

12.1	Вплив енергетичної галузі на довкілля	148
12.2	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	150
13	Транспорт та його вплив на довкілля	151
13.1	Транспортна мережа області	151
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	152
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів	152
13.2	Вплив транспорту на довкілля	154
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	155
14	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	156
14.1	Регіональна екологічна політика	156
14.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	156
14.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	157
14.4	Виконання цільових екологічних програм	162
14.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	167
14.6	Оцінка впливу на довкілля	168
14.7	Економічні засади природокористування	170
14.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	170
14.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі	172
14.8	Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	173
14.9	Державне регулювання у сфері природокористування	175
14.10	Екологічний аудит	176
14.11	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	178
14.11.1	Діяльність громадських екологічних організацій	182
14.11.2	Діяльність громадських рад	195
14.12	Екологічна освіта та інформування	197
	Висновки	207

ВСТУПНЕ СЛОВО

Кіровоградщина – різноманітний і привабливий край, розташований у географічному центрі України між Дніпром та Південним Бугом, в південній частині придніпровської височини. Поверхня області являє собою підвищену хвилясту рівнину, розчленовану густою мережею річкових долин, ярів і балок. Пересічні висоти перебувають у межах 150-200 м над рівнем моря. Кіровоградську область утворено 10 січня 1939 року. Площа території області становить 24,6 тис. км², тобто Кіровоградщина займає 4,1% від території держави. За територією область посідає 15 місце в Україні

Кіровоградську область не дарма називають житницею України: сільське господарство – провідна галузь її господарського комплексу.

Провідне місце агросфери зумовлюється насамперед унікальними природно-кліматичними умовами та географічним розташуванням, її землі властива висока природна родючість, а унікальні чорноземи Кіровоградщини за 100-бальною шкалою якості мають 67 балів.

Розташування території області у центрі кристалічного щита зумовлює утворення значних родовищ рідкісних корисних копалин та різноманітність мінеральних ресурсів.

Сьогодні необхідно усвідомити, що наше майбутнє залежить від сучасного стану навколишнього середовища, детальної розробки шляхів подолання екологічної кризи в країні та відповідного спрямування державної волі й спільних зусиль органів державної влади. Все помітнішими стають результати кропіткої екологічної роботи, яка здійснюється і в державі, і в регіоні. Зусилля всіх гілок влади спрямовані на стабілізацію екологічної ситуації та збереження природних скарбів області.

Кіровоградська область здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку області для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

В центральній частині України у межах річки Дніпра та Південного Бугу розташована Кіровоградська область. На півночі межує з Черкаською, на північному сході – з Полтавською, на сході й південному сході – з Дніпропетровською, на півдні – з Миколаївською, на південному заході – з Одеською, на заході – з Вінницькою областями.

Площа Кіровоградщини становить 24,6 тис. км. кв. (4,1 % від території України). Протяжність області з півночі на південь становить майже 148 км, із заходу на схід – 335 км.

Сприятливими факторами географічного розташування області є безпосереднє сусідство з розвинутими в промисловому відношенні Придніпров'ям і Донбасом, наявність густої мережі транзитних залізниць та автомагістралей, газопроводів та нафтопроводів, вихід до Дніпра (пристань у Світловодську). Кіровоградщина лежить у межах двох фізико-географічних зон - лісостепової і степової (більша частина). Агрокліматичні та агроґрунтові умови області сприятливі для розвитку сільського господарства.

Клімат області помірно-континентальний. Зима м'яка, з частими відлигами, а літо спекотне. У другій половині літа на території Кіровоградщини часто встановлюється антициклонний тип погоди з високими температурами повітря до + 38 °С та тривалими посухами. Клімату Кіровоградщини властиві і небезпечні явища погоди – такі, як сильні зливи, град, ожеледь, пилові бурі тощо. Нерідким явищем у степовій зоні є пилові або чорні бурі та суховії до 25 – 30 м/с, характерні для осінньо-літнього періоду, які завдають великих збитків господарству зменшенням або повною загибеллю врожаю.

На просторах області знаходиться 1599 річок, 2788 ставків, 63 водосховища, 1 озеро та 1 канал. Область займає третє місце серед областей України за кількістю ставків та водосховищ, але має найменші запаси природних підземних вод.

За походженням рельєф Кіровоградської області переважно ерозійний, тобто вироблений талими водами, річками та тимчасовими водотоками. Основними й найпоширенішими формами рельєфу є вододільні плато, річкові долини, яри та балки. З інтенсивною господарською діяльністю пов'язане виникнення техногенних форм рельєфу – кар'єрів, вуглерозрізів, котлованів, гребель, штучних зрошувальних систем, а також курганів, городищ, земляних фортечних валів. Ґрунти області мають високу родючість. Ґрунтовий покрив області характерний для перехідної зони від південного лісостепу до північного степу. Для південно-східних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо- та мало- гумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні мало гумусні.

1.2. СОЦІАЛЬНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Дата утворення 10 січня 1939 року
 Територія, км² 24587,8 (4,1 % від території України)
 Відстані: від м. Кропивницького до м. Києва:
 залізницею - 392 км
 автошляхом - 300 км

Кордони: межує з Вінницькою, Дніпропетровською, Миколаївською, Одеською, Полтавською, Черкаською областями

Чисельність населення, тис. осіб 945,5

Щільність населення, тис. осіб на 1 км² -

Кількість адміністративно-територіальних одиниць:

населених пунктів ¹	1030
міст ¹ ,	12
з них:	
обласного значення ¹	4
районного значення	8
селищ міського типу	27
сільських населених пунктів,	991
з них:	
сіл	975
селищ	16

¹За даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України.

Чисельність наявного населення (за оцінкою)¹ станом на 01 січня 2019 року, тис. осіб

Міста обласного значення	
м. Кропивницький (міськрада)	235,9
м.Знам'янка (міськрада)	27,7
м.Олександрія (міськрада)	88,7
м.Світловодськ (міськрада)	52,4
Усього	404,7
Міста районного значення	
м.Благовіщенське	6,1
м.Бобринець	10,8
м.Гайворон	14,5
м.Долинська	18,8
м.Мала Виска	10,4
м.Новомиргород	11,1
м.Новоукраїнка	16,7
м.Помічна	9,0

Усього	97,4
Райони	
Благовіщенський	22,4
Бобринецький	25,5
Вільшанський	12,4
Гайворонський	37,3
Голованівський	30,4
Добровеличківський	33,4
Долинський	33,6
Знам'янський	22,4
Кіровоградський	36,8
Компаніївський	15,1
Маловисківський	42,4
Новгородківський	15,4
Новоархангельський	24,2
Новомиргородський	28,2
Новоукраїнський	41,1
Олександрівський	26,8
Олександрійський	34,7
Онуфріївський	17,8
Петрівський	23,7
Світловодський	12,1
Устинівський	12,9
Усього	548,6

¹ Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місць проживання. Дані попередні. За інформацією Держстату.

В області у галузі промисловості стабілізувалася і закріпилася позитивна динаміка нарощування обсягів виробництва продукції.

Індекс промислової продукції у 2018 році склав 102,2% порівняно із 2017 роком (2017 рік – 105,5%).

Забезпечено приріст промислового виробництва у:

добувній промисловості і розробленні кар'єрів – на 10,3%;

окремих галузях переробної промисловості:

текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 16,7%;

виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 9,2%;

металургії - на 12,9%;

постачанні електроенергії, газу та пари - на 17,7%.

Обсяг реалізованої промислової продукції у 2018 році склав 29,6 млрд.грн. (у 2017 році – 25,5 млрд.грн.).

Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства у всіх категоріях господарств склав 12,5 млрд.грн. і зріс проти 2017 року на 20,4%(за рахунок нарощення обсягів продукції рослинництва на 24,9% та тваринництва - на 0,5%).

Область займає лідируючі позиції в Україні за обсягом виробництва зернових та зернобобових культур, насіння соняшнику.

За 2018 рік збільшено обсяги виробництва кукурудзи до 2,3 млн.тонн (4,6% обсягу цього виду продукції в Україні).

У галузі тваринництва обсяги продукції зросли на 0,5%, що обумовлено нарощенням у всіх категоріях господарств поголів'я птиці на 0,8% та збільшенням обсягів виробництва молока - на 0,6% та яєць - на 4,3%.

Будівельна галузь є однією із важливих галузей економіки, від якої залежить функціонування суміжних галузей в області.

В області 872 підприємства та організації здійснюють діяльність у будівництві, де зайнято – 3,3 тис. осіб або 2,3 % від загальної чисельності працівників області.

У загальному обсязі ВДВ, яка створюється в області, будівництвом забезпечується лише 1,2 % (в Україні – 2,6 %).

У 2018 році, порівняно із 2017 роком, виробництво будівельної продукції скоротилося на 16,7% та склало 1,6 млрд.грн.

В області вкрай незначними є обсяги житлового будівництва, порівняно із сусідніми регіонами.

Переважну частину (85,1%) загального обсягу житла прийнято в експлуатацію в одноквартирних будинках, 14,9% – у будинках із двома й більше квартирами.

У 2018 році виконувались заходи із технічного переоснащення житлово-комунального господарства, впровадження енергоефективних заходів і технологій, поліпшення якості надання послуг споживачам.

У Кіровоградській області доступ до централізованого водопостачання міського населення є на рівні 73,8% (в Україні - 84,9%).

Централізованим водопостачанням в області забезпечені споживачі 12 міст (100%), 22 із 27 селищ міського типу (81,4%), 183 із 991 сільського населеного пункту (21,8%, в Україні -24,2%).

Водопостачання населених пунктів області здійснюється з відкритих, змішаних та підземних водозаборів.

Для оптимізації витрат населення в житловому фонді в багатоквартирних житлових будинках області встановлено 731 будинковий прилад обліку теплової енергії, або 56,7% до кількості будинків, які доцільно оснащувати приладами обліку теплової енергії (тобто 3-поверхові і вищі).

Створено 346 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, на утримання яких перебуває 401 житловий будинок.

На будівництво, реконструкцію, поточний ремонт автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної

власності у населених пунктах області з місцевих бюджетів профінансовано видатки у сумі 503,9 млн.грн., у тому числі за рахунок відповідної цільової субвенції з державного бюджету у сумі 328,1 млн.грн.

Відновлено 239,6 км мереж зовнішнього освітлення мереж.

Здійснено капітальний ремонт житлових будинків на суму 61,5 млн.грн.

Роздільним збиранням побутового сміття охоплено 43% населення, об'єм зібраних ресурсоцінних компонентів становить до 17,5% загального об'єму відходів, утворених у даних населених пунктах.

На поліпшення технічного стану автомобільних доріг області за рахунок коштів державного бюджету, коштів місцевих бюджетів (з урахуванням видатків за рахунок відповідних субвенцій з державного бюджету інвестиційного спрямування), освоєно 1,2 млрд.грн., що у 2,3 раза більше, ніж у середньому за останні 3 роки. Виконано капітальний та поточний ремонт комунальних доріг на площі 1017,9 тис.кв.м. на загальну суму 314,5 млн.грн.

У 2018 році вантажооборот підприємств транспорту становив 26127,8 млн.тонн, що на 1,3% менше порівняно з 2017 роком, у тому числі за видами транспорту:

залізничний – 25140,4 млн.т/км (98,2%);
автомобільний – 986,4 млн.т/км (115,4%);
авіаційний – 1,0 млн.т/км (90,7%).

Підприємствами транспорту перевезено 22814,5 тис.т вантажів, що на 11,5% більше ніж у 2017 році, у тому числі:

залізничний – 7136,9 тис.т (91,2%);
автомобільний – 15675,5 тис.т (124,1);
авіаційний – 2,1 тис.т (98,1%).

У 2018 році пасажирооборот усіх видів транспорту збільшився на 6,6 % і становив 2573,4 млн.пас.км, у тому числі:

залізничний – 1781,1 млн.пас.км (109,5%);
автомобільний – 675,8 млн.пас.км (99,3%);
авіаційний – 18,0 млн.пас.км (74,7%);
тролейбусний – 98,5 млн.пас.км (119,1%).

У 2018 році мала місце активізація зовнішньоекономічної діяльності області. Обсяг експорту області у 2018 році склав 521,8 млн. дол. США, що на 25,5% більше порівняно з 2017 роком. Збільшено поставки на експорт по основних товарних групах:

продукти рослинного походження – на 30,6%, жири та олії тваринного або рослинного походження – на 22,2%, готові харчові продукти – у 2,3 разу, частка яких складає більше 72,6% загального обсягу експорту області.

Область експортувала товари до 88 країн світу (у 2017 році – до 81 країни).

Обсяг експорту товарів у 2 рази перевищує обсяг їх імпорту, який складає 263,1 млн. дол. США (у 2017 році – 236,1 млн. дол. США).

Загальний обсяг зовнішньоторговельного обороту у 2018 році зріс до 826,0 млн.дол.США(у 2015 році цей показник становив 562,4млн.дол.США).

У сфері зайнятості населення області забезпечено реалізацію заходів Програми зайнятості населення Кіровоградської області на 2018-2020 роки.

Активними програмами сприяння зайнятості населення було охоплено 29,6 тис. безробітних громадян. Рівень охоплення становив 67,4%.

Працевлаштовано 14,4 тис. безробітних громадян.

У результаті вжитих заходів чисельність зайнятого населення області у 2018 році збільшилась на 3,7 тис. осіб, і склала 380,5 тис. осіб (у 2017 році - 376,8 тис. осіб). Рівень зайнятості склав 54,5% (у 2017 році - 53,3%).

Для посилення соціального захисту громадян:

нараховано субсидію на житлово-комунальні послуги 136,7 тис. сімей області на суму 1156 млн.грн., пільги пільговикам - на суму 147,2 млн.грн.;

Виплачено різних видів державної допомоги (сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової допомоги дітям, допомоги по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу) 67,7 тис. сімей на суму 1386,2 млн.грн.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Атмосферне повітря — один з найважливіших природних ресурсів, без якого життя було б абсолютно неможливим. Саме тому вкрай важливим завданням є системне та постійне вжиття заходів, пов'язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів шляхом дотримання гранично допустимих викидів, концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі; гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел; гранично допустимого вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел тощо.

Близько 20 відсотків забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу стаціонарними джерелами, є мутагенами і несуть загрозу здоров'ю не тільки нинішнього, а й наступних поколінь.

Основні пріоритети у сфері охорони атмосферного повітря є адаптація нормативно-правової бази України до стандартів ЄС у сфері якості атмосферного повітря; зменшенні ступеню шкідливого впливу об'єктів-джерел забруднення повітря; посиленні державного нагляду за дотриманням природоохоронного законодавства у процесі експлуатації, розміщення, будівництва нових і реконструкції промислових підприємств та інших об'єктів; в удосконаленні систем вентиляції, очищення та кондиціонування повітря в закритих приміщеннях; поліпшення контролю якості атмосферного повітря і повітряного середовища в житлових та громадських приміщеннях; в удосконаленні економічних методів управління якістю повітря.

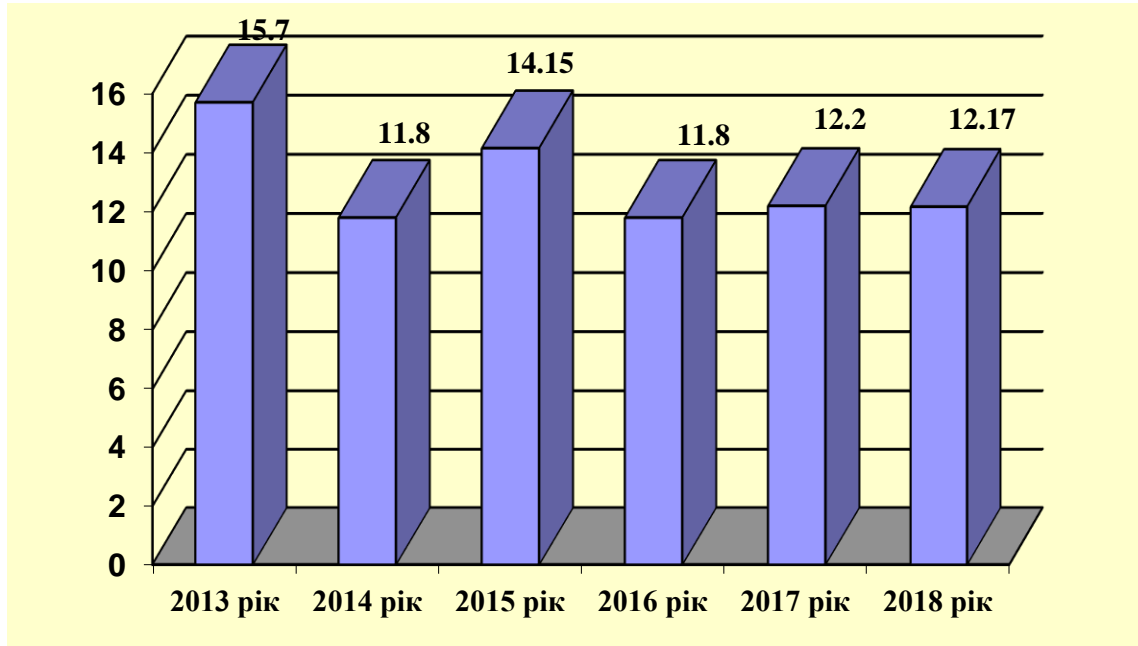
Сучасний розвиток суспільства характеризується великою чисельністю населення, а отже, і зростанням економічних та енергетичних потреб. Потужні викиди промислових шкідливих речовин в атмосферу, вихлопних газів автомобілів, застосування фреонів у побуті спричиняють виникнення парникового ефекту на планеті та зміну клімату в цілому.

Для України зменшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферу є не тільки важливим євроінтеграційним зобов'язанням. Перш за все, забруднення атмосферного повітря впливає на здоров'я та життя громадян. Оскільки зменшення шкідливих викидів від підприємств не можливо досягти за одну мить, рішенням цієї проблеми було схвалення Кабінетом Міністрів України Національного плану скорочення викидів в атмосферне повітря від великих спалювальних установок, який розробили Мінприроди разом із Міненергуюгільля, міжнародні експерти й енергогенерувальні компанії на період з 01 січня 2018 року до 31 грудня 2033 року.

2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

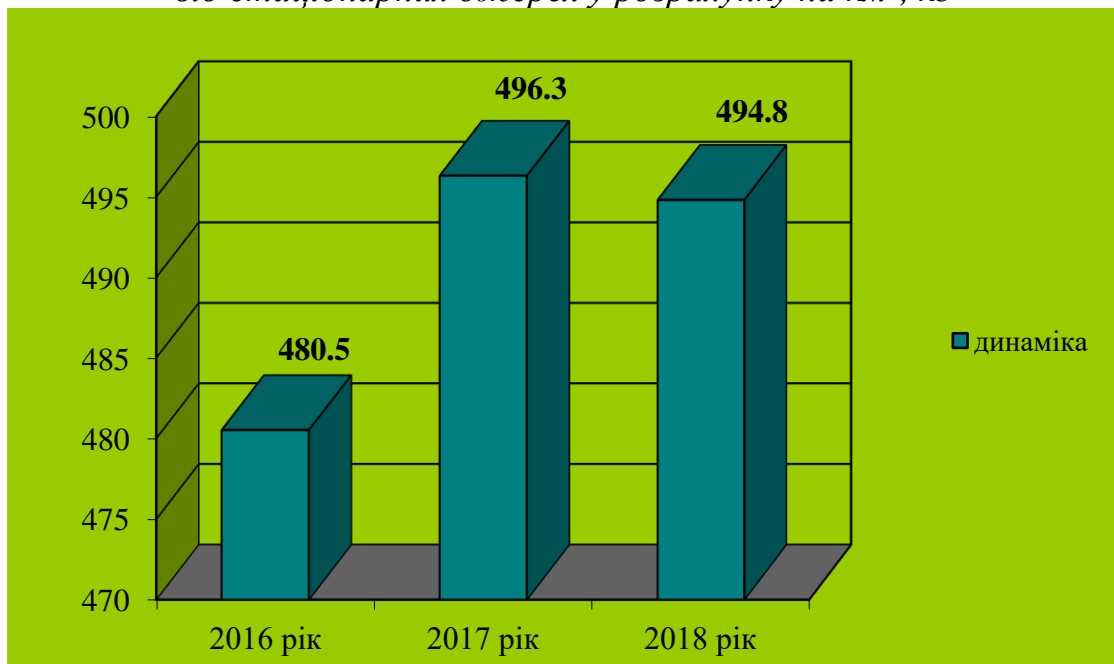
За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області, в 2018 році у повітряний басейн області надійшло від стаціонарних джерел викидів підприємств та організацій 12,17 тис. т забруднюючих речовин, що на 0,03 тис. т менше, ніж у 2017 році (Діаграма 2.1.1.1).

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (тис. т)

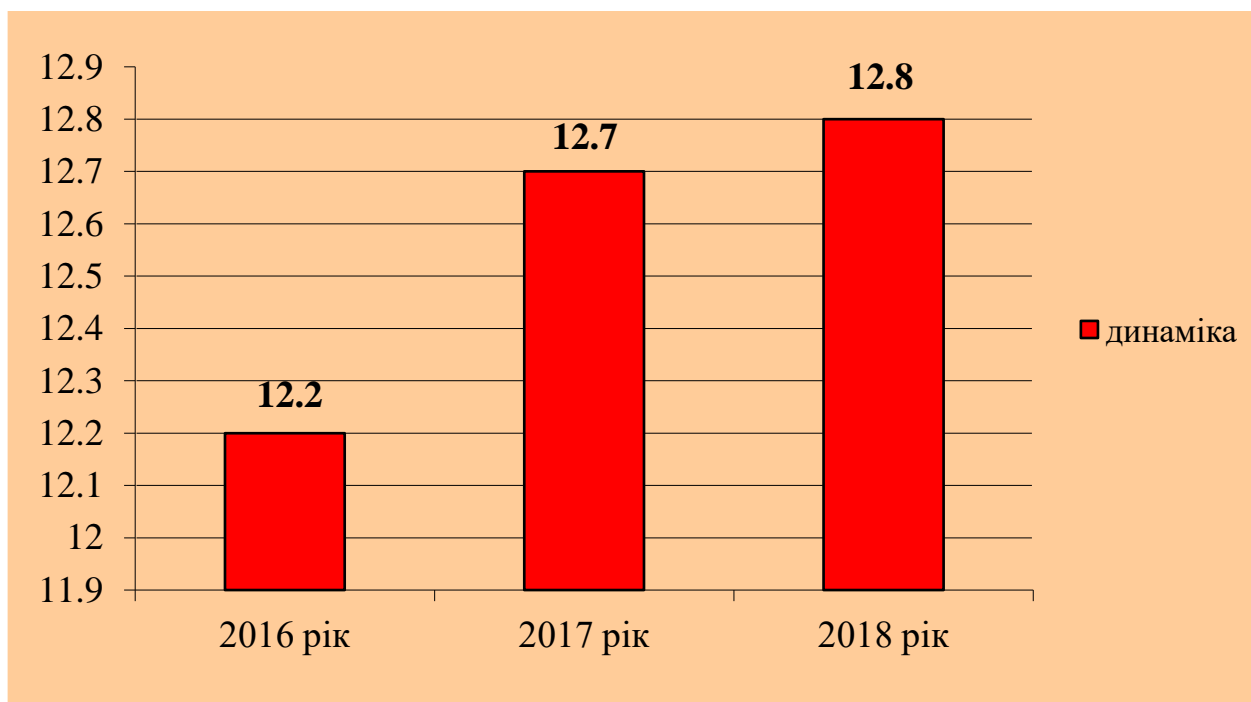
Діаграма 2.1.1.1

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км², кг

Діаграма 2.1.1.1.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг

Діаграма 2.1.1.3

2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах області

Кіровоградська область має розвинений промисловий потенціал, що зумовлює значне техногенне навантаження на навколишнє середовище. Основними забруднювачами довкілля є підприємства добувної та переробної промисловості, транспорту та зв'язку.

В 2018 році обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по регіону в порівнянні з попереднім 2017 роком за даними Головного управління статистики у Кіровоградській області дещо зменшився і становить 12165,286 т.

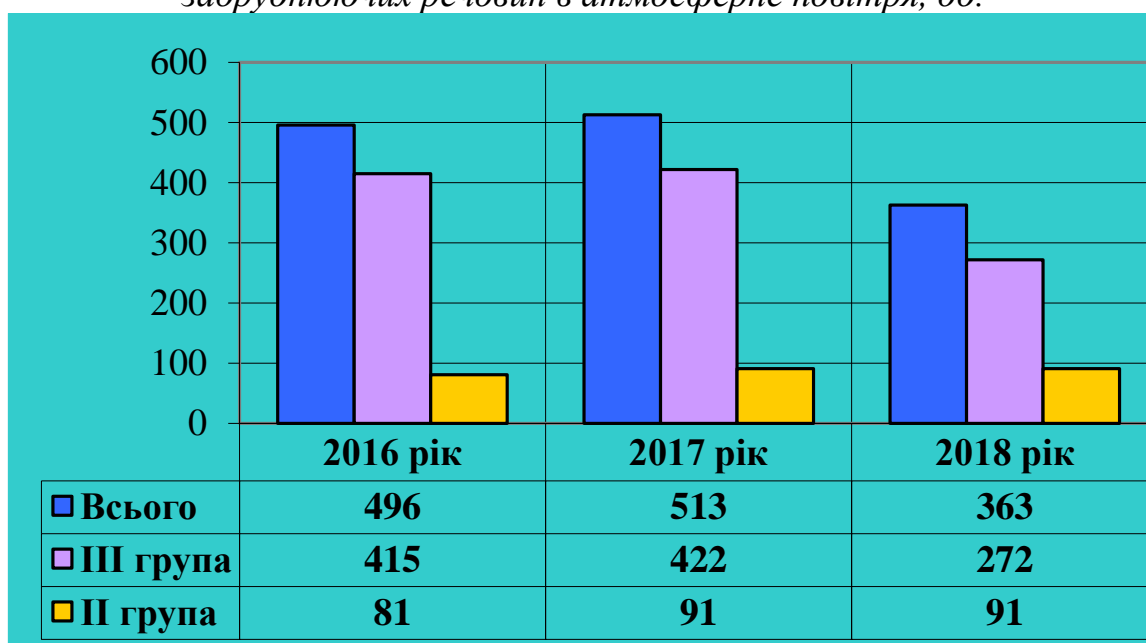
Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря підприємствами обумовлене впровадженням на підприємствах природоохоронних заходів, встановлених умовами дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та регіональними природоохоронними програмами, а також поступовим проведенням налагоджувальних робіт обладнання на підприємствах.

*Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за
2018 рік та два попередніх*

Таблиця 2.1.2.1

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	496	513	363
другої групи	81	91	91
третьої групи	415	422	272
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	11,8	12,2	12,17
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , кг	480,5	496,3	494,8
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	12,2	12,7	12,8

Загальна кількість суб'єктів господарювання, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, од.

Діаграма 2.1.2.1

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в т. ч. щільність та на душу населення, в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Таблиця 2.1.2.2

1	Всього, т	У % до 2017	Збільшення/зменшення	Щільність викидів, кг	Обсяги викидів у розрахунку на душу населення, кг
			(-) проти 2018		
2	3	4	5	6	
Кіровоградська область	12165,3	99,7	-38,7	494,8	12,8

1	2	3	4	5	6
м.Кропивницький	2003,0	96,9	-64,6	19447,0	8,5
м.Олександрія	302,2	114,0	37,2	5495,1	3,4
м.Знам'янка	102,3	95,2	-5,2	6817,8	3,7
м.Світловодськ	408,5	233,6	233,6	9078,4	7,8
райони					
Олександрійський	774,3	85,1	-135,186	417,4	22,5
Олександрівський	1070,8	76,2	-335,0	923,9	40,5
Бобринецький	9,7	90,5	-1,0	6,5	0,4
Гайворонський	92,3	92,1	-7,9	132,9	2,5
Голованівський	3660,6	109,3	312,5	3690,1	121,3
Добровеличківський	85,9	23,1	-286,0	66,2	2,6
Долинський	65,9	104,3	2,7	51,6	2,0
Знам'янський	38,0	129,7	8,7	28,5	1,7
Кіровоградський	367,1	195,1	179,0	235,8	10,0
Компаніївський	666,5	141,5	195,5	689,2	44,3
Маловисківський	357,3	204,3	182,4	286,3	8,5
Новгородківський	15,3	113,4	1,8	15,4	1,0
Новоархангельський	62,9	90,5	-6,6	52,1	2,6
Новомиргородський	75,4	79,3	-19,6	73,0	7
Новоукраїнський	606,8	84,8	-108,9	363,8	14,9
Вільшанський	3,5	76,8	-1,1	5,4	0,3
Онуфріївський	42,1	80,8	-10,0	47,3	2,4
Петрівський	724,5	101,2	8,5	606,3	30,8
Світловодський	614,9	73,9	-216,7	504,5	51,6
Благовіщенський	0,5	48,5	-0,6	0,8	0,03
Устинівський	15,0	86,9	-2,3	15,9	1,2

2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства металургійного виробництва (29,2 % від загального обсягу забруднюючих речовин) наземного і трубопровідного транспорту (18,2 %) та виробництва харчових продуктів (15,6 %). Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря в розрізі економічної діяльності наведені в таблиці 2.1.3.1

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.1.3.1

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном	
		т	відсотків до загального підсумку
1	2	3	4
	Усього	12165,286	100,0
1	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	672,897	5,5

1	2	3	4
1.1	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	581,723	4,8
1.2	Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів бульбоплодів	0,827	0,0
1.3	Розведення великої рогатої худоби молочних порід	11,317	0,1
1.4	Розведення свиней	57,615	0,5
1.5	Допоміжна діяльність у рослинництві	21,415	0,2
2	Лісове господарство та лісозаготівлі	1,577	0,0
2.1	Лісозаготівлі	1,577	0,0
3	Добування металевих руд	925,602	7,6
3.1	Добування залізних руд	638,004	5,2
3.2	Добування уранових і торієвих руд	287,598	2,4
4	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	914,789	7,5
4.1	Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю	67,785	0,6
4.2	Добування піску, гравію, глини і каоліну	814,743	6,7
4.3	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів, н.в.і.у	32,261	0,3
5	Виробництво харчових продуктів	1898,424	15,6
5.1	Виробництво м'ясних продуктів	21,293	0,2
5.2	Інші види перероблення та консервування фруктів і овочів	3,343	0,0
5.3	Виробництво олії та тваринних жирів	1320,234	10,9
5.4	Перероблення молока, виробництво масла та сиру	0,486	0,0
5.5	Виробництво морозива	14,048	0,1
5.6	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	10,519	0,1
5.7	Виробництва хліба та хлібобуло-чних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	4,049	0,0
5.8	Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	1,155	0,0
5.9	Виробництво цукру	507,515	4,2
5.10	Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	15,782	0,1
6	Виробництво напоїв	25,095	0,2
6.1	Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	9,273	0,1

1	2	3	4
6.2	Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки	15,822	0,1
7	Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	29,703	0,2
7.1	Виробництво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону	29,283	0,2
7.2	Виробництво дерев'яної тари	0,42	0,0
8	Виробництво паперу та паперових виробів	0,011	0,0
8.1	Виробництво інших виробів з паперу та картону	0,011	0,0
9	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	180,415	1,5
9.1	Виробництво інших основних органічних хімічних речовин	0,342	0,0
9.2	Виробництво фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик	180,071	1,5
9.3	Виробництво клеїв	0,002	0,0
10	Виробництво гумових і пластмасових виробів	0,026	0,0
10.1	Виробництво інших виробів із пластмас	0,026	0,0
11	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	344,771	2,8
11.1	Виробництво цегли, черепиці та інших будівельних виробів із випаленої глини	318,273	2,6
11.2	Виготовлення виробів із бетону для будівництва	17,38	0,1
11.3	Виробництво неметалевих мінеральних виробів, н.в.і.у.	9,118	0,1
12	Металургійне виробництво	3547,076	29,2
12.1	Виробництво інших кольорових металів	3522,775	29,0
12.2	Лиття чавуну	24,301	0,2
13	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	63,201	0,5
13.1	Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій	1,672	0,0
13.2	Кування, пресування, штампування, профілювання; порошкова металургія	0,41	0,0
13.3	Виробництво сталевих бочок і подібних контейнерів	61,119	0,5
14	Виробництво електричного устаткування	18,504	0,2
14.1	Виробництво електророзподільної та контрольної апаратури	18,504	0,2
15	Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	85,415	0,7
15.1	Виробництво гідравлічного та пневматичного устаткування	64,477	0,5

1	2	3	4
15.2	Виробництво інших pomp і компресорів	4,514	0,0
15.3	Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	16,424	0,1
16	Виробництво інших транспортних засобів	0,011	0,0
16.1	Виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу	0,011	0,0
17	Виробництво меблів	81,464	0,7
17.1	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі	9,084	0,1
17.2	Виробництво матраців	72,38	0,6
18	Ремонт і монтаж машин і устаткування	2,147	0,0
18.1	Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення	0,052	0,0
18.2	Ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування	2,095	0,0
19	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	292,062	2,4
19.1	Розподілення електроенергії	4,687	0,0
19.2	Виробництво газу	26,664	0,2
19.3	Розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	1,475	0,0
19.4	Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	259,236	2,1
20	Забір, очищення та постачання води	12,664	0,1
20.1	Забір, очищення та постачання води	12,664	0,1
21	Будівництво будівель	5,05	0,0
21.1	Будівництво житлових і нежитлових будівель	5,05	0,0
22	Будівництво споруд	11,165	0,1
22.1	Будівництво доріг і автострад	11,165	0,1
23	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	11,938	0,1
23.1	Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами	11,938	0,1
24	Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	30,582	0,3
24.1	Роздрібна торгівля пальним	30,52	0,3
24.2	Роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах	0,062	0,0
25	Наземний і трубопровідний транспорт	2211,402	18,2
25.1	Вантажний залізничний транспорт	65,46	0,5
25.2	Пасажирський наземний транспорт міського	0,034	0,0

	та приміського сполучення		
25.3	Трубопровідний транспорт	2145,908	17,6
26	Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	290,104	2,4
26.1	Складське господарство	109,539	0,9
26.2	Допоміжне обслуговування наземного транспорту	180,565	1,5
27	Тимчасове розміщення	0,218	0,0
27.1	Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	0,218	0,0
28	Телекомунікації (електрозв'язок)	4,360	0,0
28.1	Діяльність у сфері провідного електрозв'язку	4,360	0,0
28.2	Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення	4,245	0,0
28.3	Інші види грошового посередництва	4,245	0,0
29	Операції з нерухомим майном	2,102	0,0
29.1	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	2,102	0,0
30	Інша професійна, наукова та технічна діяльність	3,478	0,0
31	Ветеринарна діяльність	0,403	0,0
32	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	218,582	1,8
32.1	Державне управління загального характеру	81,901	0,7
32.2	Регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, крім обов'язкового соціального страхування	92,692	0,8
32.3	Регулювання та сприяння ефективному веденню економічної діяльності	1032	0,1
32.4	Діяльність у сфері оборони	21,569	0,2
32.5	Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки	11,945	0,1
32.6	Діяльність пожежних служб	0,155	0,0
33	Освіта	114,914	0,9
33.1	Загальна середня освіта	98,133	0,8
33.2	Професійно-технічна освіта	8,162	0,1
33.3	Вища освіта	4,948	0,0
33.4	Інші види освіти, н.в.і.у.	3,671	0,0
34	Охорона здоров'я	142,691	1,2
34.1	Діяльність лікарняних закладів	122,622	1,0
34.2	Загальна медична практика	18,287	0,2
34.3	Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	1,782	0,0
35	Надання послуг догляду із забезпеченням проживання	18,198	0,1

1	2	3	4
35.1	Надання послуг догляду із забезпеченням проживання для осіб похилого віку та інвалідів	7,162	0,1
35.2	Надання інших послуг догляду із забезпеченням проживання	11,036	0,1

Основні забруднювачі атмосферного повітря за 2018 рік

Таблиця 2.1.3.2.

№ з/п	Назва об'єкта	Частка викидів забруднюючої речовини			Частка оснащення джерел викидів газоочисними установками (ГОУ), %	Ефективність роботи ГОУ, %	Зменшення обсягів викидів за рахунок впровадження природоохоронних заходів, т/рік *	
		усього викидів, т/рік	до загального обсягу викидів об'єкта, %	до загального обсягу викидів населеного пункту, %			очікуване	фактичне
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» смт Побузьке Голованівський район	3522,775	100,0	-	-	-	-	-
2	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» ЛВУМГ смт Олександрівка	982,626	100,0	-	-	-	-	-
3	ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (Петрівський рудник) смт Петрово	638,004	100,0	-	-	-	-	-

4	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Олександрівського ЛВУМГ КС «Кіровоградська» с. Мар'ївка Компаніївський район	602,086	100,0	-	-	-	-	-
5	Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Кременчуцького ЛВУМГ КС «Задніпровська» с. Павлівка Світловодський район	520,508	100,0	-	-	-	-	-
6	ТОВ «Олександрійський цукровий завод» смт Приютівка Олександрійський район	452,996	100,0	-	-	-	-	-
7	ПрАТ «Кропивницький олійноекстракційний завод» м. Кропивницький	452,738	100,0	-	-	-	-	-
8	ТОВ «Придніпровський олійноекстракційний завод» м. Кропивницький	377,345	100,0	-	-	-	-	-
9	ТОВ «Кіровоградський завод будівельних матеріалів № 1» м. Кропивницький	318,273	100,0	-	-	-	-	-
10	ПП «Віктор і К» смт Власівка м. Світловодськ	287,863	100,0	-	-	-	-	-

*Графи 8, 9 заповнюються тільки щодо виконаних заходів.

2.2 Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Контроль за якістю атмосферного повітря в населених пунктах проводить лабораторія спостереження за забрудненням атмосфери II групи Кіровоградського центру з гідрометеорології. В м. Кропивницькому відповідно до постів за речовинами: пил неорганічний, діоксид сірки, розчинені сульфати, оксид вуглецю, діоксид азоту, оксид азоту, сажа, формальдегід. В м. Олександрії за речовинами: пил неорганічний, діоксид сірки, діоксид

азоту, сажа, розчинені сульфати. За станом забруднення атмосферного повітря м. Світловодська проводить спостереження Світловодська лабораторія спостереження за забрудненням атмосфери Кіровоградського центру з гідрометеорології. За речовинами: пил, діоксид сірки, розчинені сульфати, оксид вуглецю, діоксид азоту, оксид азоту, формальдегід, кадмій, залізо, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, цинк. У м. Кропивницькому спостереження проводяться на трьох стаціонарних постах, розташованих по вул. В'ячеслава Чорновола, 4, вул. Андріївській, 89, вул. Пугачова, 2; у м. Олександрії один пост спостереження по вул. 6-го Грудня, 17; у м. Світловодську один пост по вул. Героїв України, 3а.

Лабораторія Державної установи «Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України» здійснює дослідження атмосферного повітря в місті Кропивницький.

Проведення моніторингу атмосферного повітря має на меті отримання: первинних даних контролю за викидами та спостережень за станом забруднення; узагальнених даних про рівень забруднення на певній території за певний проміжок часу; узагальнених даних про склад та обсяги викидів забруднюючих речовин; оцінки рівня та ступеня небезпечності забруднення для довкілля та життєдіяльності населення; оцінки складу та обсягів викидів забруднюючих речовин.

Великий вплив на забруднення повітря міста спричиняє його промислова зона.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міст

Таблиця 2.2.1

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Пил неорганічний	м. Кропивницький	0,22	0,15	0,5	0,7
Діоксид сірки		0,018	0,050	0,5	0,048
Розчинені сульфати		0,01	-	-	0,03
Оксид вуглецю		1,7	3,0	5,0	5,0
Діоксид азоту		0,03	0,04	0,2	0,08
Оксид азоту		0,02	0,06	0,4	0,06
Сажа		0,03	0,05	0,15	0,18
Формальдегід		0,004	0,003	0,035	0,011
Пил неорганічний	м. Олександрія	0,21	0,15	0,5	0,7
Діоксид сірки		0,018	0,050	0,500	0,052
Розчинені сульфати		0,01	-	-	0,02
Діоксид азоту		0,03	0,04	0,2	0,10

1	2	3	4	5	6
Сажа	м. Олександрія	0,05	0,05	0,15	0,20
Пил	м. Світловодськ	0,09	0,40	0,15	0,50
Діоксид сірки		0,015	0,096	0,05	0,50
Розчинні сульфати		0,007	0,02	-	-
Оксид вуглецю		1	3	3	5
Діоксид азоту		0,03	0,14	0,04	0,20
Оксид азоту		0,03	0,13	0,06	0,40
Формальдегід		0,002	0,025	0,003	0,035
Кадмій		0,001	0,002	-	0,30*
Залізо		0,400	1,230	-	40,0*
Марганець		0,016	0,040	-	1,00*
Мідь		0,013	0,020	-	2,00*
Нікель		0,017	0,030	-	1,00*
Свинець		0,018	0,030	-	0,30*
Хром		0,009	0,020	-	2,50*
Цинк		0,058	0,170	-	50,0*

*- важкі метали, визначаються у ЦГО

2.3 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

За результатами спостережень Кіровоградського обласного центру з гідрометеорології, значення радіаційного фону за останні роки не перевищують рівнів природного фону та становлять 10-14 мкР/год (при контрольному рівні природного гамма-фону 25 мкР/год).

Середньорічне значення гамма-фону за населеними пунктами Кіровоградської області, мкР/год

Таблиця 2.3.1

№	Населений пункт	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	м. Кропивницький	0,014	0,014	0,014
2	м. Бобринець	0,013	0,012	0,012
3	м. Гайворон	0,011	0,011	0,011
4	м. Долинська	0,012	0,012	0,012
5	м. Знам'янка	0,012	0,012	0,012
6	м. Новомиргород	0,012	0,012	0,012
7	м. Помічна	0,013	0,013	0,013
8	м. Світловодськ	0,012	0,010	0,010

Радіоактивні випадки з атмосфери (метеостанція Бобринець)

Таблиця 2.3.2

Показник	Щільність випадів, Бк/м ² - місяць												Сума за 2018р
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	
¹³⁷ Cs	0,3	0,2	0,1	0,2	0,4	0,2	0,21	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1	2,6

⁹⁰ Sr	I кв-0,43	II кв-0,41	III кв-0,57	IV кв-0,41	1,83
------------------	-----------	------------	-------------	------------	------

2.4 Використання озоноруйнівних речовин

Надзвичайну важливість не тільки для історичної геології, а й для сучасної людини має питання про співвідношення життя та озону, що є в атмосфері. Можна вважати, що рослинний та тваринний світ, зміг розвинутися на Землі тільки тоді, коли виник достатньо потужний "озоновий щит", що захищає від ультрафіолетової радіації Сонця. Динамічна рівновага атмосфери в системі взаємопов'язаних і взаємообумовлених складових Землі порушується господарською діяльністю людей. І для атмосфери характерний ряд проблем, вирішення яких потребує планетарних цілеспрямованих програм і рішень. Проблема стратосферного озону полягає в тому, що, починаючи з 70-х років, наукова громадськість почала розуміти реальність загрози руйнування озонного шару, найбільша концентрація якого зосереджена на висоті 20-24 км. Основну руйнівну силу для молекул озону складають сполуки хлору, найбільш поширені з яких хлор, фтор, вуглеводи (фреони). Ці сполуки є дуже стійкими і у формі аерозолів можуть перебувати у завислому стані декілька десятків років.

Потужним джерелом руйнування озону є ядерні вибухи. Теплова енергія, що виділяється при цьому, нагріває атмосферу і прискорює такі перетворення хімічних речовин, які при нормальних умовах або не відбуваються, або здійснюються дуже повільно. Такими речовинами, зокрема, є окиси азоту.

Процеси руйнування озону підсилюються парниковим ефектом.

У 1987 році уряди 56 країн підписали Монреальський протокол, за яким вони зобов'язалися в найближче десятиріччя вдвічі скоротити виробництво фторхлорвуглеців та інших речовин, що руйнують озоновий шар. До 1996 року промислово розвинені країни повністю припинили виробництво фреонів, а також руйнуючих озон галонів і тетрахлориду вуглецю. Наступним етапом стала заборона метил бромідів та гідрофреонів. Рівень виробництва перших з 1996 року був заморожений у промислово розвинених країнах, гідрофреони повністю знімаються з виробництва до 2030 року. Країни, що розвиваються, досі ще не взяли зобов'язання щодо контролю над цими хімічними речовинами.

З моменту підписання Монреальського протоколу завдяки узгодженим зусиллям міжнародного співтовариства за ці роки виробництво та споживання речовин, що є найбільш небезпечними для озонного шару, скоротилося більш ніж удвічі. Було зупинено збільшення вмісту в атмосфері речовин, що руйнують озон.

Вчені вважають, що вже в найближчі роки почнеться відновлення озонного шару.

У 2018 році Кабінет Міністрів України розглянув та підтримав розроблений Мінприроди законопроект "Про озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази", який створює передумови для зменшення споживання та виведення з обігу цих речовин. Законопроект розроблено на

виконання Україною міжнародних зобов'язань, зокрема, Монреальського протоколу та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Озоноруйнівні речовини та фторовані парникові гази використовуються в Україні як спінювачі у виробництві будівельних матеріалів, розчинники та холодоагенти в сфері охолодження і кондиціонування повітря.

Україна має ряд міжнародних зобов'язань щодо охорони озонного шару та запобігання зміні клімату. Вони стосуються також поступового скорочення та подальшого припинення використання озоноруйнівних речовин.

Ухвалення законопроекту сприятиме переходу галузі на озono- і кліматобезпечні технології та речовини, що є вкрай необхідним кроком, зважаючи на ті негативні зміни клімату, які вже сьогодні фіксують науковці у всьому світі.

2.5 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Життя сучасної людини постійно супроводжується впливами різноманітних потенційно шкідливих факторів. Негативне техногенне середовище впливає на головну соціальну якість людини, це його здоров'я у широкому розумінні слова. Такі фактори, як забруднення атмосфери й води викидами промисловості та транспорту, електромагнітні поля, вібрація і шум, хімізація побуту, а також потоки надлишкової негативної інформації, надмірне число соціальних проблем, дефіцит часу, гіподинамія, емоційні перевантаження стають факторами причини численних передхворобних станів, а потім формування на базі цих станів хвороб.

Найбільше на здоров'я людини впливає забруднене повітря. Щорічно по всій Україні в атмосферу виділяється близько 17 млн тонн шкідливих речовин. Крім того, деякі з цих речовин мають значний вплив на зміну клімату, а в подальшому і на погіршення стану здоров'я людини.

Забруднюючі атмосферне повітря речовини потрапляють в організм людини переважно через систему дихання. Органи дихання страждають від забруднення безпосередньо, оскільки близько 50 % часток димчастих частинок радіусом 0,01-0,1 мкм, що проникають у легені, осідають у них.

У світі щороку від захворювань, пов'язаних із забрудненням повітря, помирає 7 млн людей. Про це повідомляє Всесвітня організація охорони здоров'я.

Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я на екологічні фактори ризику припадає близько 26 % випадків ішемічної хвороби серця, 25 % інсультів і 17 % онкологічних захворювань.

Отже, якщо не покращувати умови навколишнього природного середовища та не вживати відповідних заходів для створення безпечного середовища, показник захворюваності та смертності людей буде зростати.

Дослідження атмосферного повітря на території Кіровоградської області здійснюється 5-ма лабораторіями (Кіровоградським міськміжрайонним

відділом (ММВ), Олександрійським ММВ, Світловодським, Знам'янським, Гайворонським районними відділеннями державної установи Кіровоградського обласного лабораторного центру МОЗ України. Атмосферне повітря досліджується на пил, сажу, аміак, азоту діоксид, сірчистий ангідрид, вуглецю оксид, кислоту сірчану, метан, сірководень, солі важких металів (марганець, ртуть, хром), фенол, формальдегід.

Моніторингові дослідження атмосферного повітря здійснюються санітарно-гігієнічною лабораторією Державної установи «Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України» в м. Кропивницькому по маршрутному посту у фіксованій точці за скороченою програмою (5 разів на тиждень, 2 рази на день – вранці та ввечері). Пост розміщений у житловій забудові.

Впродовж 2018 року було досліджено 3090 проб атмосферного повітря міських поселень, в т.ч. на стаціонарних постах, з яких з перевищенням ГДК – 7 (0,2%), в т.ч. на стаціонарних постах – 4. Факти перевищень ГДК є наступні: 5 із 768 проб – за вмістом азоту діоксид (0,65%), 1 проба із 464 – за вмістом ангідриду сірчистого (0,2%) та 1 із 44 проб не відповідала за вмістом фенолу і його похідних (2,3%).

На території сільських поселень проведено 3669 досліджень проб атмосферного повітря (за заявами суб'єктів господарювання), у жодній пробі не виявлено перевищень ГДК.

Забруднення атмосферного повітря формальдегідом, пилом, діоксином сірки, діоксином азоту та іншими токсичними речовинами може негативно впливати на стан здоров'я людини. Можливе збільшення загальної захворюваності населення, що зумовило ураження органів дихання (бронхіальна астма, алергічні риніти та інші хронічні неспецифічні хвороби легень).

2.6 Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Атмосферне повітря це життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну сумішгазів, що перебувають за межами житлових, виробничих та інших приміщень.

Охороною атмосферного повітря є система заходів, пов'язаних зі збереженням, поліпшенням та відновленням природного стану атмосферного повітря, створенням сприятливих умов для життєдіяльності, забезпеченням екологічної безпеки та запобіганням шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Відповідно до чинного законодавства, підприємства, установи, організації та громадяни - суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та діяльність яких пов'язана з впливом фізичних та біологічних факторів на його стан, зобов'язані:

здійснювати організаційно-господарські, технічні та інші заходи щодо забезпечення виконання вимог, передбачених стандартами та нормативами екологічної безпеки у галузі охорони атмосферного повітря, дозволами на викиди забруднюючих речовин тощо;

вживати заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;

забезпечувати безперебійну ефективну роботу і підтримання у справному стані споруд, устаткування та апаратури для очищення викидів і зменшення рівнів впливу фізичних та біологічних факторів;

здійснювати контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік;

заздалегідь розробляти спеціальні заходи щодо охорони атмосферного повітря на випадок виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і вживати заходи для ліквідації причин, наслідків забруднення атмосферного повітря;

забезпечувати здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин стаціонарних і пересувних джерел та ефективності роботи газоочисних установок;

забезпечувати розроблення методик виконання вимірювань, що враховують специфічні умови викиду забруднюючих речовин;

використовувати метрологічно атестовані методики виконання вимірювань і повірені засоби вимірювальної техніки для визначення параметрів газопилового потоку і концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та викидах стаціонарних і пересувних джерел;

здійснювати контроль за проектуванням, будівництвом і експлуатацією споруд, устаткування та апаратури для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин і зниження впливу фізичних та біологічних факторів, оснащення їх засобами вимірювальної техніки, необхідними для постійного контролю за ефективністю очищення, дотриманням нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин і рівнів впливу фізичних та біологічних факторів та інших вимог законодавства в галузі охорони атмосферного повітря;

своєчасно і в повному обсязі сплачувати екологічний податок.

Найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря Кіровоградської області надходить від ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат», Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» ЛВУМГ (сміт Олександрівка), Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Олександрівського ЛВУМГ КС «Кіровоградська», Філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Кременчуцького ЛВУМГ КС «Задніпровська», ТОВ «Олександрійський цукровий завод», ПрАТ

«Кропивницький олійноекстракційний завод», ТОВ «Придніпровський олійноекстракційний завод», ТОВ «Кіровоградський завод будівельних матеріалів № 1», ПП «Віктор і К».

Для збереження, поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря, впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів задля дотримання гранично допустимих викидів, гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел, граничного допустимого вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел, необхідно проводити реконструкцію та налагоджувальні роботи обладнання на підприємствах, реалізовувати ряд природоохоронних програм, проводити налагоджувальні роботи та застосовувати сучасне обладнання на об'єктах, а також здійснювати будівництво установок для очистки газоподібних шкідливих речовин з газів, що викидаються від діяльності підприємств.

На ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» у 2018 році було закуплено обладнання для виконання реконструкції третього ступеню газоочисного обладнання трубчатих обертових печей – ТВП № 1,2, вартість яких складає 48 млн 85 тис 853 грн без НДС.

Відповідно до наданого дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами ПрАТ «Кропивницький олійноекстракційний завод» передбачені заходи щодо охорони атмосферного повітря за несприятливих метеорологічних умов завдяки зменшенню потужності котла, заходи щодо запобігання перевищенню встановлених нормативів граничнодопустимих викидів в процесі виробництва завдяки запобігання перевитрати вхідної сировини та витрачених матеріалів, що не передбачено встановленим технологічним процесом, а також проведення контрольних вимірів відповідно до встановленого графіку контролю за дотриманням затверджених нормативів ГДВ забруднюючих речовин.

Передбачені заходи ПрАТ «Кропивницький олійноекстракційний завод» виконуються постійно та у повному обсязі. За результатами контролю за дотриманням затверджених нормативів ГДВ забруднюючих речовин у 2018 році перевищень встановлених дозволом нормативів не встановлено.

За інформацією Філії «Оператор газотранспортної системи України» АТ «Укртрансгаз» на ГКС «Задніпровська», ГКС «Кіровоградська», КС «Олександрівка» у 2018 році було проведено очищення проточної частини осьового компресора газотурбінної установки (ГТУ) рідиною, розчинами. Очікуваним результатом є відновлення аеродинамічних характеристик осьового компресора і відповідно до ККД ГТУ. Зменшення витрати паливного газу, що призводить до зменшення викидів NO_x та CO .

На ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» за 2018 рік було здійснено заходи з охорони навколишнього природного середовища згідно з Комплексним планом підприємства.

Підприємство розробило графік та маршрути поливу технологічних автодоріг у весняно-літній період. Забезпечило виконання комплексу заходів з пилопригнічення відвалів та складів продукції. Було виконано ревізію заправочного вузла поливальних машин технічною водою для поливу господарських та технологічних автодоріг комбінату. Крім цього, проведено систематичний контроль за вмістом окису вуглецю та димності у відпрацьованих газах автомобілів. Не допускався випуск автомобілів на лінію з перевищеним вмістом окису вуглецю та димності. Розглянуто можливість екологізації транспортних засобів підприємства.

Зокрема, було проведено моніторинг атмосферного повітря за рахунок інструментально-лабораторних досліджень параметрів стану атмосферного повітря на межі СЗЗ до та після проведення масових вибухів у кар'єрах № 3,4 та на території житлових масивів, розташованих на межі СЗЗ промислових майданчиків № 5,6, перевищень не виявлено. А також проведено інструментальні заміри параметрів сейсмічних та ударних повітряних хвиль. За 2018 рік впливу на споруди під час проведення масових вибухів не виявлено.

Одночасно було забезпечено зниження шкідливих речовин (CO , NO_x) в атмосферу при проведенні масових вибухів у кар'єрі № 3, 4 за рахунок застосування вибухових речовин з $<0>$ кисневим балансом (емоніт Н-100, емоніт Н, Україніт ПП-2Б замість Гранулотола, Комполایت ГС-5 замість Грамоніта 79/21) в обсязі підривної гірничої маси – 6860,0 тис м^3 .

Кількість викидів за 2018 рік на ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» зменшилась на 281,520 т, з них пилу – 133,4 т, NO – 43,761 т, CO – 104,359 т.

На ПП «Віктор і К» для зменшення кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та зменшення їх шкідливого впливу на довкілля у 2018 році було проведено наступні заходи:

- на технологічному обладнанні, яке експлуатується підприємством встановлено газоочисні установки, на які розроблені паспорти, згідно з вимогами Правил, затверджених наказом Мінприроди № 52, а також ведуться журнали періоду роботи газоочисних установок;

- проведено вимірювання вмісту забруднюючих речовин в організованих викидах стаціонарних джерел на всіх майданчиках підприємства;

- затверджено план заходів з охорони навколишнього природного середовища, розроблено та затверджено Інструкцію з експлуатації установок очистки газу, а також проводиться перевірка знань працівників з правил технічної експлуатації установок очистки газу.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1 Тенденції зміни клімату

Зміна клімату є однією з найважливіших екологічних проблем, що наразі постала перед людством.

Значні кліматичні зміни вже відбуваються. Ця проблема була і залишається важливою та потребує особливої уваги. Таку пріоритетну увагу можна пояснити хоча б двома причинами.

По-перше, навіть незначні зміни клімату можуть суттєво вплинути на господарську діяльність людини, перш за все на виробництво продовольства.

По-друге, природна мінливість клімату, підсилена антропогенним впливом, може призвести до порушення стабільності клімату і перерости в катастрофічні зміни, до яких ні людина, ні природне середовище не встигнуть адаптуватися.

Основною причиною зміни клімату є використання викопного палива та неефективне споживання енергії, що виробляється. Парникові гази, що утворюються внаслідок діяльності людини, викликають посилення парникового ефекту. Надмірна кількість газів, які утворюються в результаті діяльності ТЕЦ, транспорту, сільського господарства, промисловості, а також лісових пожеж, утримують сонячне тепло у нижніх шарах атмосфери, не даючи йому повертатись до космосу.

Згідно з прогнозами провідних міжнародних наукових центрів з дослідження клімату, протягом наступного століття температура підвищиться на 2-5 градусів за Цельсієм. Такі темпи глобального потепління спричинять серйозні кліматичні зміни і різні екосистеми опиняться під загрозою зникнення.

Найбільш помітним наслідком зміни клімату буде не поступове потепління, а «надзвичайні ситуації», такі, як сильні засухи, повені, урагани, надзвичайно спекотні дні.

Рівень світового океану підніметься й океанічні течії можуть істотно змінитись. Людство буде змушене зіткнутися з проблемами водопостачання, розвитком інфекційних захворювань, виникненням значних осередків пожеж та з деградацією сільськогосподарських земель та лісів.

Таким чином, глобальна зміна клімату – це не тільки екологічна проблема, але й економічна та соціальна.

У зв'язку з цим виникає потреба в розробленні та реалізації плану заходів з адаптації до зміни клімату.

Адаптація до зміни клімату – пристосування природних та антропогенних систем до фактичних чи очікуваних впливів зміни клімату з тим, щоб зменшити шкідливі впливи або збільшити можливості отримання переваг від зміни клімату.

Адаптаційні заходи слід неодмінно якнайширше впроваджувати на всіх рівнях задля зменшення впливу зміни клімату.

Хоча зміна клімату є глобальною проблемою, її вплив помітний і на місцевому рівні. Тому для ефективною адаптації необхідне активне залучення

місцевих органів влади. Місцеві органи влади запроваджують адаптаційні процеси на місцевому рівні і беруть до уваги вплив зміни клімату під час підготовки середньо- та довгострокових стратегій та щоденного процесу прийняття рішень.

Найкращий засіб запобігання потеплінню – це зведення до мінімуму викидів в атмосферу парникових газів, тобто використання альтернативних видів та джерел енергії.

3.2 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Законодавство про викиди та абсорбцію парникових газів ґрунтується на Конституції України, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законах України «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату», «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», інших законах України, нормативно-правових актах Президента України та Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актах.

Відповідно до Кіотського протоколу механізмами парникового регулювання є торгівля квотами на викиди, механізм спільного впровадження та механізм чистого розвитку.

Механізм торгівлі квотами на викиди полягає у можливості для держав-учасниць, які мають у резерві невикористані об'єми викидів парникових газів, продавати їх тим державам, що перевищили норму дозволених викидів.

Під механізмом спільного впровадження розуміється реалізація інвестиційних проектів території за участі іншої в якості інвестора. Тобто будь-яка сторона (приймаюча) може передавати будь-якій іншій такій стороні (інвестору) або отримувати від неї одиниці величин скорочення викидів, визначених у результаті проектів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватись підприємствами на підставі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

По території Кіровоградської області відповідно до Закону України «Про охорону атмосферного повітря» суб'єктами господарювання вже отримано 2567 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Для визначення безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи сукупності факторів під час проектування, розміщення, будівництва

нових і реконструкції діючих підприємств проводиться оцінка впливу на довкілля у відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Окрім цього, з жовтня 2018 року в Україні вступив в дію Закон «Про стратегічну екологічну оцінку». Передумовою впровадження Закону «Про стратегічну екологічну оцінку» було підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС та прийняття Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Головна мета стратегічної екологічної оцінки — сприяння розвитку держави шляхом охорони навколишнього природного середовища, забезпечення безпеки життєдіяльності населення та дотримання екологічних вимог під час розроблення державних програм планування.

На місцевому рівні планування розвитку міської території має відбуватися так, щоб не збільшувався стік поверхневих вод, які заповнюють простір, що є частиною системи охолодження та циркуляції повітря; будівництво або відновлення кварталів міста або інших громадських місць не повинно відбуватись за рахунок зменшення зелених насаджень або погіршення проникності поверхонь тощо. У своїй повсякденній діяльності в сфері прийняття рішень місцеві органи влади та самоврядування мають бути обізнані та брати до уваги потенційні впливи зміни клімату, фактори ризику та заходи, що сприяють адаптації.

Порядок функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та поглинання парникових газів визначається Кабінетом Міністрів України.

3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату

Оскільки головною причиною виникнення проблеми зміни клімату є підвищений вміст парникових газів в атмосфері внаслідок спалювання викопного палива, то необхідно економічно використовувати енергію, а також переходити на альтернативні джерела енергії.

Останнім часом на Кіровоградщині активно розвивається сонячна енергетика. Масове будівництво сонячних електростанцій є значним внеском у запобіганні глобальним змінам клімату.

На кінець 2018 року на території Кіровоградської області вже змонтовано 19 сонячних електростанцій.

Сонячні електростанції позитивно впливають на екологію завдяки таким фактам: їх вироблення не потребує залучення екологічно небезпечних речовин; експлуатація сонячних панелей ніяким чином не зачіпає атмосферу, тому що енергія генерується за допомогою фізичних процесів без викидів залишків, навпаки, залишки є отриманою електроенергією; монтування електростанцій не шкодить ґрунту та його поверхні; обслуговування сонячних панелей відбувається за допомогою простих та нешкідливих дій, процесів

(ремонткування, миття панелей водою); високий термін служіння батарей та їх ремонтпридатність позитивно впливає на екологію.

Таким чином, найочевидніший вихід по зміні клімату – перехід на відновлювальні джерела енергії. Загалом кліматична політика має містити багато інструментів, щоб зменшити кількість небезпечних викидів в атмосферу. Серед них і перехід на електротранспорт та велосипеди, озеленення населених пунктів, модернізація виробництв, покращення екології й так далі.

4.1 ВОДНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

4.1.1 Загальна характеристика

Більша частина області (63 %) розміщена в межах басейну річки Південний Буг, інша (37 %) – в басейні річки Дніпро.

На території області протікають дві великі річки – Південний Буг і Дніпро, 8 середніх річок: Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул, Тясмин, Інгулець, Висунь та 1589 малих річок.

Відрізок Дніпра, що протікає по території Кіровоградської області, перетворений на “штучні моря” – Кременчуцьке та Кам’янське водосховища. Загальна протяжність берегової лінії Кременчуцького водосховища в межах області складає – 100,1 км, з яких 35,02 км – абразійні береги, Кам’янського – 39,0 км, з яких 9,8 км береги, що розмиваються. Довжина р. Дніпра в межах області (по фарватеру) становить 68 км. Найбільші притоки - Інгулець, Тясмин.

Південний Буг протікає на південному заході області. Його загальна довжина – 806 км, в межах області – 84 км. Найбільші притоки - Синюха, Велика Вись, Чорний Ташлик, Ятрань, Інгул. Південний Буг на території Кіровоградщини має ділянки звивистої каньйоноподібної долини з порогами та численними виходами гранітів.

В області нараховується 1599 річок, загальною протяжністю 7233,6 км, із них малих річок – 1589, довжиною 6318,4 км, з яких 1551 частково пересихає.

Характеристика водних об’єктів

Таблиця 4.1.1.1

Кількість річок				Довжина в межах області			
Загальна кількість, (шт.)	Великі, (шт.)	Середні, (шт.)	Малі, (шт.)	Всього, тис.км	Великі, тис.км	Середні, тис.км	Малі, тис.км
1	2	3	4	5	6	7	8
1599	2	8	1589	7,2336	0,131	0,785	6,318

Озера			Ставки			Водосховища		
Загальна кількість, (шт.)	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НІР*, тис. м ³	Загальна кількість, (шт.)	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НІР*, тис. м ³	Загальна кількість, шт.	Площа дзеркала, га	Обсяг води при НІР*, тис. м ³
9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	-	-	2787	17204,64	238000,45	63	9187,05	233028,5

* - НІР- нормальний підпертий рівень

4.1.2 Водозабезпеченість Кіровоградської області

Кіровоградська область – одна із найменш забезпечених місцевими водними ресурсами областей України, їх запаси майже вдвічі менші, ніж у середньому по Україні. Питне водопостачання області на 70 % забезпечується за рахунок поверхневих вод, які перекидаються із р. Дніпра водоводом Дніпро-Кіровоград. Якість води річки Дніпро є вирішальним чинником санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Характерним негативним явищем для області є те, що водні ресурси розподілені нерівномірно. Найбільша кількість водних ресурсів зосереджена в річках Південний Буг та Дніпро у прикордонних районах області, де потреба у воді незначна, а віддаленість від промислових центрів області не дає змоги їх використовувати.

Місцеві водні ресурси середнього по водності року (P=50%) становлять 1,11 км³/рік. В маловодний рік (P=95%) вони зменшуються до 0,24 км³/рік.

Водозабезпеченість на 1 людину місцевим стоком в середній по водності рік становить 1174 м³, в маловодний рік – 254 м³. Сумарна водозабезпеченість на 1 жителя області становить 51400 м³ та значно більша у порівнянні з показниками в цілому по Україні, що пояснюється транзитним стоком річок Дніпра та Південного Бугу, вода яких практично не використовується в народному господарстві області, оскільки вона значно віддалена від промислових центрів.

Характеристика водозабезпеченості області та запаси підземних вод

Таблиця 4.1.2.1

Середньо багаторічний стік км ³ /рік		Стік багатоводного року 10% км ³ /рік		Стік маловодного року 95% км ³ /рік		Водозабезпеченість стоком на одну людину (з врахуванням кількості населення станом на 01.01.2019 р.), тис.м ³ /чол		Прогнозні запаси підземних вод, млн. м ³	Експлуатаційні запаси підземних вод, млн. м ³
місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний	місцевий	сумарний		
1,11	48,61	2,1	94,3	0,24	30,74	1,17	51,4	146,659	52,35

Річковий стік регулюється 63 водосховищами, загальним об'ємом 233,03 млн.м³, площею водного дзеркала 9187 га та ставками в кількості 2787, загальним об'ємом 238,0 млн.м³, площею водного дзеркала 17,205 тис. га.

Наявні водні ресурси не забезпечують у повному обсязі потреби населення та галузей економіки, оскільки водні ресурси по території області розподілені нерівномірно. Покриття дефіциту водних ресурсів здійснюється шляхом забору води з річки Дніпро та її подачею в маловодні регіони.

Підземні води (прогнозні ресурси та експлуатаційні запаси)

Таблиця 4.1.2.2

Назва району	Запаси млн.м ³ /рік		Кількість свердловин, шт.	Водовідбір, млн.м ³ /рік (2018 рік)
	прогнозні	У т.ч. розвідані та затверджені		
1	2	3	4	
Кіровоградська область	146,659	52,36	728	16,92
Благовіщинський	1,934	1,934	29	0,048
Бобринецький	1,314	0	30	0,081
Вільшанський	0,510	0	49	0,048
Гайворонський	6,424	6,424	40	0,196
Голованівський	1,642	1,642	42	0,102
Добровеличківський	1,460	1,460	21	0,287
Долинський	1,825	1,825	18	0,006
Знам'янський	3,577	0	65	0,294
Компаніївський	1,46	1,46	21	0,032
Кропивницький	34,67	17,973	64	1,091
Маловисківський	1,132	0	52	4,383
Новгородківський	0,548	0	29	0,232
Новоархангельський	1,570	0	35	0,091
Новомиргородський	8,286	8,491	28	0,655
Новоукраїнський	0,548	0	41	0,455
Олександрівський	50,954	0	28	0,105
Олександрійський	16,243	7,318	46	0,503
Онуфріївський	5,475	0	15	0,019
Петрівський	1,643	1,268	32	2,749
Світловодський	4,782	2,555	32	0,018
Устинівський	0,657	0	11	0,068
м. Кропивницький		17,973	53	4,315
м. Олександрія		-	14	0,155
м. Знам'янка		4,781	19	0,098
м. Світловодськ		2,555	22	0,841

4.1.3 Водокористування та водовідведення

За даними звітності 2-ТП (водгосп) водокористувачами області в 2018 році було забрано 163,7 млн. м³ води, що на 35,5 млн.м³, або 17,8 % менше, ніж у попередньому році. Із загального обсягу із поверхневих водних джерел забрано – 146,78 млн. м³ та із підземних – 16,92 млн.м³.

Протягом 2018 року використано всього свіжої води 37,67 млн.м³, в тому числі на виробничі потреби – 16,29 млн.м³, на питні та санітарно-гігієнічні

потреби – 18,35 млн.м³ води, зрошення – 2,898 млн.м³ та інші потреби - 0,123 млн.м³.

Фактичний скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти склав 24,88 млн.м³, з них забруднених – 3,319 млн.м³, нормативно-чистих без очистки – 1,294 млн.м³, нормативно очищених – 12,72 млн.м³, що пройшли очистку на біологічних та механічних очисних спорудах.

Скидання недостатньо очищених вод, у порівнянні з попереднім 2017 роком збільшилось на 1,99 млн.м³ та складає 13,34 % від загального скиду зворотних вод.

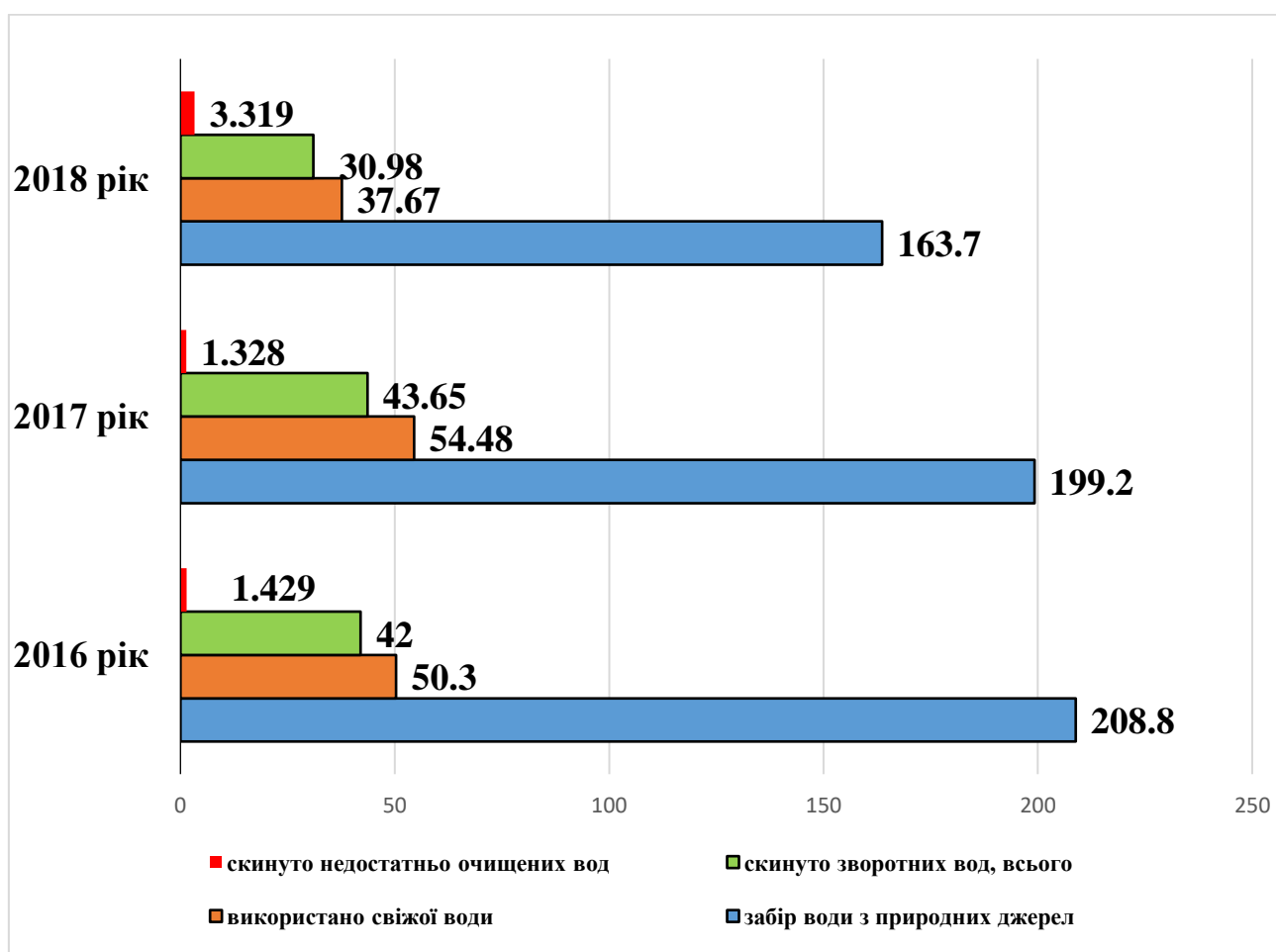
Динаміка водокористування

Таблиця 4.1.3.1

Показники	Одиниця виміру	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1	2	4	5	5
Забрано води з природних джерел, усього	млн. м ³	200,8	199,2	163,7
у тому числі:				
поверхневої	млн. м ³	183,67	181,76	146,78
підземної	млн. м ³	17,13	17,44	16,92
морської	млн. м ³	-	-	-
Забрано води з природних джерел у розрахунку на одну особу	м ³	207,9	208,3	173,14
Використано свіжої води, усього	млн. м ³	50,3	54,48	37,67
у тому числі на потреби:				
господарсько-питні	млн. м ³	18,9	19,01	18,35
виробничі	млн. м ³	29,86	33,68	16,29
сільськогосподарські	млн. м ³			
зрошення	млн. м ³	1,51	1,668	2,898
Використано свіжої води у розрахунку на одну особу	м ³	52,09	56,97	39,84
Втрачено води при транспортуванні	млн. м ³	7,624	6,241	5,605
	% до забраної води	3,8	3,1	3,4
Скинуто зворотних вод, усього	млн. м ³	47,96	49,66	30,98
у тому числі:				
у підземні горизонти	млн. м ³	1,468	1,75	1,627
у накопичувачі	млн. м ³			
на поля фільтрації	млн. м ³			
у поверхневі водні об'єкти	млн. м ³	42,0	43,65	24,88
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, усього	млн. м ³	42,0	43,65	24,88
з них:				
нормативно очищених, усього	млн. м ³	14,99	14,48	12,72
у тому числі:				
на спорудах біологічного очищення	млн. м ³	14,85	14,25	12,51
на спорудах фізико-хімічного очищення	млн. м ³	0,003	0,002	-
на спорудах механічного очищення	млн. м ³	0,133	0,225	0,206
нормативно (умовно) чистих без очищення	млн. м ³	18,28	20,49	1,294

забруднених, усього	млн. м ³	1,429	1,328	3,319
у тому числі:				
недостатньо очищених	млн. м ³	1,429	1,328	3,319
без очищення	млн. м ³	-	-	-
Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу	м ³	43,5	45,6	26,31

Обсяги забору, використання води з природних об'єктів та скидання зворотних вод, млн. м³

Діаграма 4.1.3.1

Обсяг оборотної, повторної і послідовно використаної води

Таблиця 4.1.3.2

Види економічної діяльності	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	млн. м ³ на рік	% економії свіжої води за рахунок оборотної	млн. м ³ на рік	% економії свіжої води за рахунок оборотної	млн. м ³ на рік	% економії свіжої води за рахунок оборотної
Усього по області	148,7	83,19	54,48	79,78	37,67	88,11
у тому числі:						

промисловість	131,1	95,95	6,505	95,89	6,998	95,3
сільське господарство			24,65	42,55	6,861	80,8
житлово-комунальне господарство	1,766	23,26	22,64	24,11	23,17	27,33

4.2 Забруднення поверхневих вод

4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

За даними статистичної звітності 2-ТП (водгосп) у 2018 році на території Кіровоградської області не забезпечили нормативної очистки вод 14 підприємств.

В розрізі басейнів скид забруднених зворотних вод збільшився в басейні Південного Бугу з 0,571 млн. м³ до 0,585 млн.м³, а в басейні Дніпра збільшився з 0,757 млн.м³ до 2,734 млн.м³.

До забруднювачів, які протягом останніх років постійно здійснюють скид забруднених зворотних вод в басейні Південного Бугу, відносяться підприємства: Смолінське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Мала Виска Водоканал", Новоукраїнське ЖКП, КП "Нілот" смт Добровеличківка, МКП "Міськводоканал" м. Бобринець.

А в басейні Дніпра підприємства-забруднювачі: Олександрійське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", Знам'янське ВКГ ОКВП "Дніпро-Кіровоград", КП "Оберіг-Аква" смт Олександрівка, КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" Кіровоградської обласної ради.

У поверхневі водні об'єкти за 2018 рік відведено 24,88 млн.м³ зворотних вод, з них нормативно очищених на очисних спорудах - 12,72 млн.м³, в тому числі пройшли повну біологічну очистку - 12,51 млн.м³, механічну очистку - 0,225 млн.м³.

Централізованими водовідведенням забезпечені споживачі 11 із 12 міст (91,7 %) та 18 із 22 селищ міського типу, або 66,7 % від загальної кількості міст та селищ міського типу, та 6 сільських населених пунктів, або 0,6 %.

Пропускна спроможність очисних споруд перевищує обсяг стоків, які надходять на очищення і використовуються у середньому по області на 36,9 % до встановленої потужності, що зумовлює непродуктивні витрати паливно-енергетичних ресурсів та збільшення собівартості послуг.

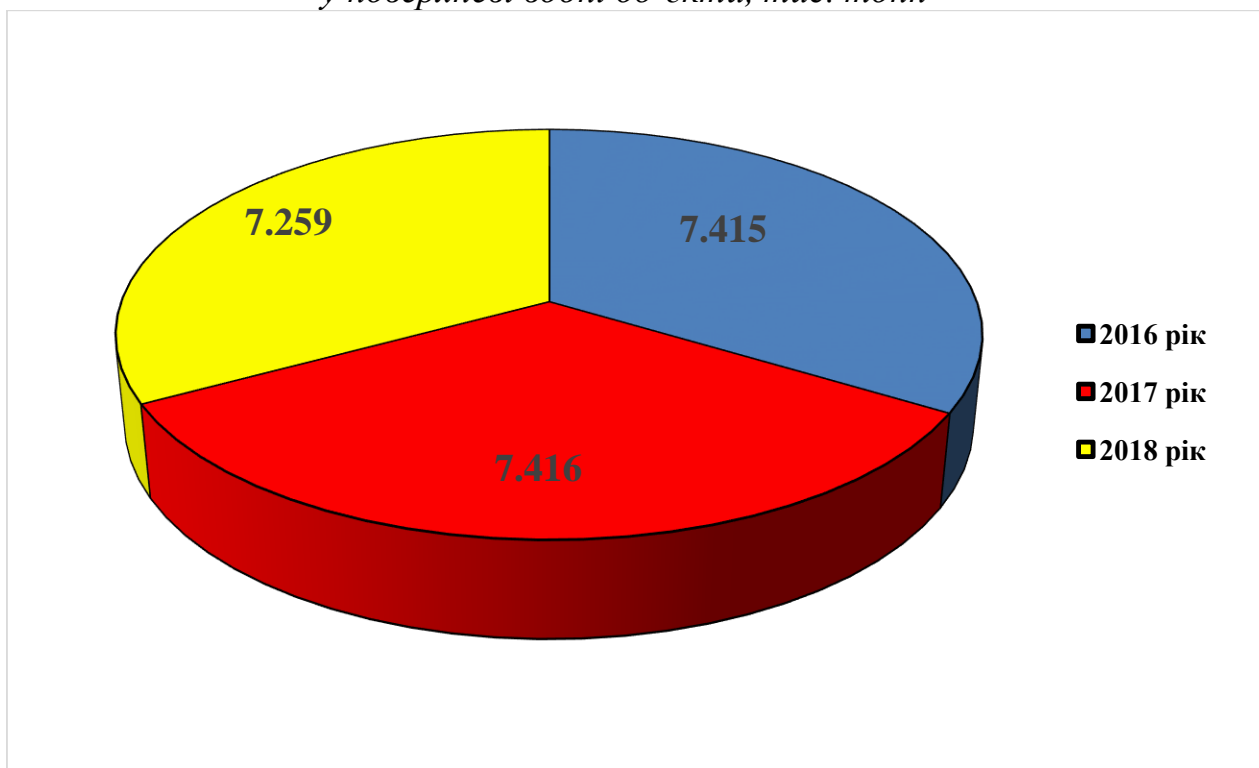
Технічний стан практично всіх каналізаційних очисних споруд потребує їх модернізації або реконструкції.

*Скидання забруднюючих речовин із зворотними водами
у поверхневі водні об'єкти*

Таблиця 4.2.1.1

Скидання забруднюючих речовин по регіону	2016 рік	2017 рік	2018 рік
	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т	обсяг забруднюючих речовин, тис. т
Скинуто забруднюючих речовин, усього	7,415	7,416	7,259

*Обсяги забруднюючих речовин, які скинуто зі зворотними водами
у поверхневі водні об'єкти, тис. тонн*

Діаграма 4.2.1.1

*Скидання зворотних вод та забруднюючих речовин водокористувачами –
забруднювачами поверхневих водних об'єктів*

Таблиця 4.2.1.2

Назва водокористувача-забруднювача	2016 рік		2017 рік		2018 рік	
	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин, т	об'єм скидання зворотних вод, млн.м ³	обсяг забруднюючих речовин, т
р. Інгулець басейн р. Дніпро						

Знам'янське ВКГ ОКПВ "Дніпро-Кіровоград"	0,66	419,1	0,676	435,0	0,637	405,06
Олександрійське ВКГ ОКПВ "Дніпро-Кіровоград"	-	-	-	-	2,018	999,52
р.Південний Буг, басейн р.Південний Буг						
Смолінське ВКГ ОКПВ "Дніпро-Кіровоград"	0,225	189,0	0,3	302,182	0,339	262,04

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

Водовідведення у поверхневі об'єкти за галузями економіки у 2018 році

Таблиця 4.2.2.1

Назва видів діяльності (галузі)	Кількість підприємств	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти, млн. м ³			
		Всього	з них забруднених зворотних вод	нормативно чистих без очистки	нормативно очищених на очисних спорудах
Всього по регіону	220	24,88	3,319	1,294	12,72
Промисловість	54	7,902	-	0,094	0,257
енергетика	5	6,794	-	-	0,257
чорна металургія	4	0,836	-	-	-
харчова промисловість	16	0,055	-	0,055	-
Сільське господарство	60	-	-	-	-
Житл. та побутогосп.	78	16,84	3,26	1,189	12,39

4.3 Якість поверхневих вод

4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

У 2018 році гідрохімічний моніторинг поверхневих вод на території Кіровоградської області, здійснювався Кіровоградським обласним управлінням водних ресурсів і лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Кіровоградської гідрогеолого-меліоративної партії у відповідності до Програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю якості поверхневих вод, затвердженої наказом Держводагентства від 10 лютого 2015 року № 14 зі змінами.

Спостереження проводилися на 14 створах, з яких 4 розташовані на питних водозаборах, 5 на річках області та 5 на водоймах комплексного призначення. Перелік створів, їх місце розташування та періодичність відбору проб наведено в таблиці 4.3.1.1.

*Перелік створів спостереження якості поверхневих вод на території
Кіровоградської області*

Таблиця 4.3.1.1

№ з/п	Найменування створу	Місце знаходження створу	Відстань від гирла, км	Періодичність відбору проб
Басейн річки Дніпро – 4 створи				
1	р.Дніпро, Придніпровська зрошувальна станція	с. Подорожнє Світловодського району	582	3 рази за поливний сезон
2	р.Інгулець Іскрівське водосховище	смт. Петрово, питний водозабір	393	I, IV – місяць щоквартально, II, III - щомісячно
3	р.Інгулець, права притока р.Дніпро	с. Марто-Іванівка Олександрійського району	483	щоквартально
4	р.Інгулець, права притока р.Дніпро	с. Диківка, Диківське водосховище	502	щоквартально,
Басейн річки Південний Буг – 10 створів				
5	р. Велика Вись, ліва притока р.Синюха	с. Лікареве Новомиргородського району	95	щоквартально
6	р.Кільтень, ліва притока р.Велика Вись	с.Нововознесенка Маловисківського району	24	щоквартально
7	р.Чорний Ташлик, ліва притока р.Синюха	с. Звірівка Новоукраїнського району	89	щоквартально
8	р. Чорний Ташлик, ліва притока р.Синюха	питний водозабір, смт Помічна	51	3 рази в поливний сезон
9	р. Плетений Ташлик, права притока р.Чорний Ташлик	технічний водозабір м.Новоукраїнка	2	щоквартально
10	р.Інгул	питний водозабір, Кіровоградське водосховище м.Кропивницький	318	щомісячно
11	р.Інгул, с.Первозванівка, нижче скиду ДП “СхідГЗК” Інгульської шахти	с.Клинці, Кіровоградського р-ну, 500 м нижче скиду Кіровоградське ВКГ ОКПВ ”Дніпро-Кіровоград”	305	щомісячно
12	р.Грузька, права притока р.Інгул Лелеківське водосховище	Лелеківське водосховище, територія Кіровоградської приміської зрошувальної станції	4	3 рази в поливний сезон
13	р.Сугоклея, права притока р.Інгул	м. Кропивницький, ставок в Парку Перемоги	4	щомісячно
14	р.Сухоклея, права притока р.Інгул	м. Бобринець питний водозабір	26	щомісячно

В басейні Південного Бугу протягом 2018 року було відібрано 99 проб на гідрохімічні вимірювання води, виконано 2871 вимірювання гідрохімічних показників якості поверхневих вод. У басейні Дніпра відібрано 19 проб води на гідрохімічні вимірювання, виконано 551 вимірювання.

Поверхневі води басейнів обох річок найбільше забруднені органічними сполуками. Підвищений вміст органічних сполук є наслідком ряду факторів, а саме: надходження у водні об'єкти недостатньо очищених комунальних стоків; скиду із зворотними водами підприємств забруднюючих речовин; висока зарегульованість стоку і як наслідок мала проточність річок і водойм, збільшення площі випаровування; висока розорюваність сільськогосподарських земель; недотримання умов господарювання в прибережних захисних смугах; в останні роки, недостатня кількість опадів та підвищення середньорічної температури; потрапляння у водойми органічних сполук природного походження.

Найвищі показники органічного забруднення в басейні Південного Бугу спостерігалися на річці Сухокля біля м. Бобринця та на річці Чорний Ташлик в м. Помічній. Однією із причин такого стану є мала проточність водойм.

В басейні Дніпра найвищі показники забруднення органічними речовинами спостерігалися в створі спостереження в Іскрівському водосховищі на річці Інгулець в смт Петровому.

Перевищення показників мінералізації та жорсткості, а також магнію в поверхневих водах Кіровоградщини частково носить природний характер та відносяться до категорії – "води з підвищеною мінералізацією". З цієї причини найбільшу мінералізацію має річка Сухокля в Бобринецькому районі.

В басейні Дніпра високі показники жорсткості спостерігаються в створі розташованому на Іскрівському водосховищі в смт Петровому.

Кисневий режим всіх річок задовільний. Концентрація розчиненого кисню не знижувалася нижче рівня ГДК. Вміст біогенних елементів групи азоту у басейні знаходиться також значно нижче ГДК для водойм господарсько-питного водокористування.

Концентрації солей важких металів у поверхневих водах річок області не перевищувала норм СанПіН №4630-88 для водойм господарсько-питного водокористування.

За результатами гідрохімічних вимірювань встановлено, що якість поверхневої води в контрольних створах відповідає нормативам екологічної безпеки для водойм господарсько - питного водопостачання за винятком, в окремих випадках, таких показників, як біологічне споживання кисню (далі – БПК), хімічне споживання кисню (далі – ХСК), магній, лужність, сухий залишок, залізо та жорсткість.

Відповідно до програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством контролю за якістю поверхневих вод на території Кіровоградської області здійснювались спостереження на 4 питних водозаборах.

1. *Питний водозабір р.Інгул, Кіровоградське водосховище.* У водоохоронній зоні Кіровоградського водосховища розташований "Лелеківський водозабір" обласного виробничого комунального підприємства "Дніпро-Кіровоград".

Лелеківський водозабір, розташований у поймі р. Інгула та налічує 25 свердловин. Глибина залягання водоносного горизонту сягає від 13 м до 26 м. Кіровоградське водосховище, розташоване на р. Інгулі, фактично поповнює підземний горизонт, що використовується для водозабору.

Протягом 2018 року у створі було відібрано 12 проб води на гідрохімічні дослідження та виконано 384 вимірювання показників якості води. Перевищення гранично допустимих концентрацій, встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання, спостерігалися з 6 показників: хімічного споживання кисню, біологічного споживання кисню, лужності, жорсткості, магнію та водневого показнику (рН), кисневий режим водосховища був задовільним, вміст розчиненого кисню перебував у межах 7,63 - 11,99 мгО₂/дм³ при нормі не менше 4,0 мгО₂/дм³.

Загальна оцінка якості води у Кіровоградському водосховищі - слабо забруднена. Перевищення показників гранично допустимих концентрацій, встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання, спостерігалось протягом року у всіх відібраних пробах по ХСК від 20,2 до 39,0 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), по магнію 37,7 – 53,5 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³), по БПКп - від 2,88 до 4,73 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³).

Показник жорсткості перебував у межах від 5,2 до 8,3 мг-екв/дм³ при нормі ГДК 7,0 мг-екв/дм³. Збільшення жорсткості води спостерігалось в холодний період року за рахунок сульфатів, кальцієвих та магнієвих солей.

Значних змін показників якості води у Кіровоградському водосховищі в порівнянні з 2017 роком не відбулося.

2. *р. Чорний Ташлик, ліва притока р. Синюхи, питний водозабір смт Помічна.* Відібрано 12 проб води та виконано 348 вимірювань її якості, з яких перевищення нормативних показників встановлено у всіх пробах по наступних показниках: ХСК - 31,0 – 39,39 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), БСКп – 4,28 - 5,0 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³), магній – 51,07 – 71,74 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³), показник жорсткості - 7,6 – 9,8 мг-екв/дм³ (норма - 7,0 мг-екв/дм³) та лужності від 6,0 до 8,2 мг-екв/дм³ (норма 0,5-6,5 мгО₂/дм³).

Вода питного водозабору має високу мінералізацію, показник сухого залишку складає від 990,0 мг/дм³ до 1110,0 мг/дм³. Показники жорсткості та мінералізації підвищуються в періоди зимової і літньої межени. В порівнянні з 2017 роком показники якості води значно не змінились.

3. *р. Інгулець Іскрівське водосховище, питний водозабір смт Петрове.* Проби води для вимірювання на гідрохімічні показники в Іскрівському водосховищі відбиралися в 2018 році 8 разів, на гідрохімічні показники виконано 232 вимірювання.

Вода річки Інгулець має природну високу мінералізацію - 942,0 мг/дм³ та високий вміст магнію від 14,59 мг/дм³ до 54,72 мг/дм³ (норма - 40,0 мг/дм³). Середньорічні значення показників якості води в Іскрівському водосховищі спостерігались: по БСКп з 4,12 мгО₂/дм³ до 4,85 мгО₂/дм³ (норма

3,0 мг/дм³), ХСК з 25,25 – 39,6 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мг О₂/дм³), показник жорсткості -3,3 – 9,0 мг-екв/дм³ (норма- 7,0 мг-екв/дм³).

Зміна показників якості води у Іскрівському водосховищі протягом року пов'язана з проведенням промивки русла річки Інгулець шляхом подачі дніпровської води каналом "Дніпро-Інгулець" в квітні – серпні. В період пропуску дніпровських вод якість води в річці, за гідрохімічними показниками, наближається до якості дніпровської води. Після закінчення промивки русла річки, уже в жовтні, показники якості води повертаються до характерних для даного створу значень.

4. Річка Сухокля, ліва притока р.Інгул, м.Бобринець. Якість води питного водозабору для м. Бобринця належить до категорії помірно забрудненої. Води р. Сухоклеї без попередньої підготовки малоприсадибні для споживання.

Протягом 2018 року у створі спостереження було відібрано 12 проб води на гідрохімічні показники та виконано 348 вимірювань. За своїми показниками вода в річці Сухокля не відповідала гранично-допустимим концентраціям встановлених для водойм господарсько-побутового водопостачання за наступними показниками, значення яких становили: показник ХСК від 27,47 до 45,05 мгО₂/дм³ (норма - 15,0 мгО₂/дм³), БПКп -3,78 - 5,01 мгО₂/дм³ (норма - 3,0 мгО₂/дм³). На жаль, альтернативного джерела водопостачання у м.Бобринці немає. Підземні води у цій місцевості мають ще більшу мінералізацію та високий вміст сульфатів і не придатні для споживання.

Загалом у створі спостереження на р. Сухокля в м. Бобринець показники якості води, що перевищують норми ГДК, в порівнянні з минулим роком підвищились.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Спостереження за станом гідробіоценозів водних об'єктів у 2018 році проводились Кіровоградським обласним центром з гідрометеорології.

В басейні річки Південний Буг спостереження проводились на р. Інгул в районі м. Кропивницького та встановлено стабілізація зі збільшенням кількісних та якісних показників розвитку фітопланктону, а саме:

Максимального розвитку фітопланктон, як і минулого року, досягав у жовтні. В цей період значення біомаси синьозелених водоростей в обох створах Кропивницького вказували на "цвітіння" вод помірного ступеню. Екологічний стан річки за фітопланктоном був гіршим у верхньому створі, 3км вище Кропивницького, ніж у нижньому, та характеризувався як третій клас якості (помірно забруднені води) та четвертий клас якості (забруднені води). Діатомові α -мезосапробні водорості навесні були домінуючою групою. У нижньому створі (2,5 км нижче міста) якість вод визначалась третім класом (помірно забруднені води).

В басейні річки Дніпро пунктом спостереження було Кременчуцьке водосховище в районі м. Світловодська стан гідробіоценозів стабілізується:

У створах м. Світловодська "цвітіння" вод спостерігалось в травні. Фітопланктон у створах м. Світловодська був багатий і різноманітний, стан його був сталий. Середні значення індексу сапробності вказували на помірне забруднення вод - третій клас якості.

4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Епідемічна ситуація в області протягом 2018 року залишалась відносно стабільною. Не зареєстровано спалахів та групових випадків захворювань, пов'язаних з об'єктами водопостачання та поверхневими водоймами. Не зареєстровано випадків черевного тифу та паратифів.

Загальна інфекційна захворюваність знизилась на 0,3 %, зареєстровано 167242 випадки інфекційних та паразитарних захворювань.

Обласні показники захворюваності на гострі кишкові інфекції, сальмонельози, вірусний гепатит А не перевищували середньостатистичні рівні по Україні.

Фахівцями ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України" забезпечено проведення санітарно-епідеміологічного моніторингу за об'єктами довкілля, перш за все води питної, відкритих водоймищ, ін., у тому числі щодо можливого вірусного забруднення.

З урахуванням епідемічного сезону впроваджено щотижневі моніторингові дослідження на холерні вібриони води відкритих водойм, у тому числі у зонах рекреації, а також дослідження на холеру матеріалу від хворих на гострі кишкові інфекції. Епідемічна ситуація залишається спокійною. Патогенної мікрофлори не виявлено.

З поверхневих водойм було досліджено 274 проби води за бактеріологічними показниками. Вода з водойм першої категорії, що використовується як джерело водопостачання, відповідала нормативам, як і в минулому році. З водойм другої категорії, які використовуються для відпочинку та купання населення, не відповідали нормативам 58 з 215 проб, що становить 27 % (2017 рік - 19,9 %).

4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод

Радіологічною лабораторією ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр МОЗ України" на радіаційні речовини (цезій-137, стронцій-90) з водойм 1 категорії водокористування було досліджено 7 проб та з водойм 2 категорії 1 проба. Радіологічні показники у всіх пробах відповідали гігієнічним нормативам.

Лабораторією моніторингу вод та ґрунтів Кіровоградської гідрогеолого-меліоративної партії було відібрано на радіологічні дослідження 24 проби води в басейнах р. Південного Бугу та р. Дніпра. Радіологічний показник цезію-137

знаходиться в межах від 1,4 до 4,93 пКі/дм³, при встановленому критерії для господарсько-питного призначення 54 пКі/дм³.

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Централізованим водопостачанням охоплені всі 12 міст області, 22 з 27 селищ міського типу (81,5%) та 183 села з 991 (18,5%).

Забір води здійснюється з відкритих водоймищ та підземних джерел. Джерелом водопостачання 13 водопроводів (4 міст, 2 селищ та 7 сіл), загальною чисельністю населення більше півмільйона чоловік, є міжрайонний водопровід "Дніпро-Кіровоград", який забирає і подає воду з Кременчуцького водосховища на річці Дніпро.

На даний час на території області лабораторні дослідження якості питної води здійснюють 7 акредитованих лабораторій трьох підприємств, а саме: ОКВП "Дніпро-Кіровоград" (5 лабораторій), КП "Теплоенергетик" (1 лабораторія), КП "Петрівське" (1 лабораторія) та ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України".

Дослідження якості питної води у 2018 році, яку ОКВП "Дніпро-Кіровоград" надає споживачам, показують, що вона відповідає вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною".

Фахівцями ДУ "Кіровоградський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України" протягом 2018 року із мереж централізованого водопостачання досліджено 2599 проб питної води за санітарно-хімічними показниками. Не відповідали нормативам 706 проб, або 27,0%, найчастіше за органолептикою (смак, запах, каламутність, кольоровість), жорсткістю води, за вмістом заліза.

За бактеріологічними показниками досліджено 4153 проби води, з них не відповідали нормативам 356 проб (8,6 %); у 2017 році - 5,2 %.

За вмістом радіонуклідів (цезій, стронцій, радон) досліджено 10 проб, які відповідали нормативам.

Із джерел нецентралізованого водопостачання (колодязі громадського користування, каптажі та артезіанські свердловини) досліджено 2056 проб води за санітарно-хімічними показниками. З них не відповідали нормативам 1438 проб, або 69,9 % найчастіше за вмістом нітратів, сухого залишку, жорсткості (за 2017 р. – 63,4 %). При цьому значні обсяги підземної води області подаються з відхиленням від стандарту та мають підвищену загальну жорсткість, підвищений вміст сухого залишку, заліза, марганцю, нітратів і аміачних сполук. Серед 1905 проб води із колодязів та свердловин, що були досліджені на вміст нітратів, 1273, або 66,7 % - не відповідали нормативам (за 2017 р. - 58 %).

За бактеріологічними показниками досліджено 2189 проб води, не відповідали гігієнічним нормативам – 412, або 19,0 % (2017 р. – 17 %).

За вмістом радіонуклідів (цезій, стронцій, радон) досліджено 54 проби, із яких 14 не відповідали гігієнічним нормативам за вмістом радону, що становить 25,9 %, (2017 р. - 20,0 %).

Як свідчать результати досліджень, практично вся природна питна вода потребує очищення та знезараження.

На виконання Постанови головного державного санітарного лікаря України від 17.05.2010 року №16 "Про попередження виникнення випадків метгемоглобінемії у дітей" організована робота з батьками новонароджених дітей в ЛПЗ та обов'язкове проведення лабораторних досліджень води із колодязів, що використовується для харчування дітей до 3-х років.

Вживання води, забрудненої нітратами, особливо небезпечно дітям до 1 року – адже призводить до виникнення водно-нітратної метгемоглобінемії, внаслідок якої можуть бути летальні випадки.

Крім того, в організмі людини нітрати в процесі хімічних реакцій відновлюються до нітритів, які в подальшому, реагуючи з амінами й амідами, беруть участь в утворенні нітрозамінів, які мають канцерогенні властивості. Саме тому вживання води з наднормативним вмістом нітратів сприяє підвищенню ризику онкогенної захворюваності.

4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

З метою відтворення та захисту водних ресурсів області у 2018 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища використано кошти у сумі 16 616,40 тис. грн. на виконання наступних природоохоронних заходів:

"реконструкція очисних споруд потужністю 150 м.куб/добу в с.мт Новгородка Кіровоградської області" у сумі 15 191,6 тис грн.;

реконструкція каналізаційної насосної станції в с.Степове Кіровоградського району, Кіровоградської області (коригування)" у сумі 8,5 тис грн.;

"реконструкція очисних споруд КЗ "Кіровоградська обласна психіатрична лікарня" в селищі Новому м.Кіровограда" (з виготовленням проектно-кошторисної документації) у сумі 84,8 тис грн.;

нове будівництво системи водовідведення з підключенням до централізованих мереж водовідведення ОКВП "Дніпро - Кіровоград" КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" по вул. Героїв Чорнобиля, 6 м.Знам'янка та Знам'янського психоневрологічного інтернату з геріатричним відділенням по вул.Соборна, 148, м.Знам'янка (з виготовленням проектно-кошторисної документації) у сумі 450,8 тис грн. ;

реконструкція окремих конструктивних елементів водопропускної споруди на р. Синиця по вул. Заводська в м. Благовіщенське Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації) у сумі 132,3 тис грн.;

розчистка русла річки Кам'янка в межах Новомиколаївської сільської ради Новгородківського району Кіровоградської області у сумі 82,2 тис грн.;

реконструкція гідротехнічної споруди ставка на території Плетеноташлицької сільської ради Маловисківського району Кіровоградської області". (Коригування) у сумі 7,6 тис грн.;

"будівництво каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мереж в м. Долинська Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)" у сумі 658,5 тис.грн.

За рахунок коштів державного бюджету у сумі 22 731,9 тис грн. розпочаті роботи на природоохоронному об'єкті "Реконструкція каналізаційних очисних споруд з новим будівництвом цеху механічного зневоднення осаду стічних вод по вул. Байкальській, 107 в м. Кропивницькому Кіровоградської області" загальною вартістю 68 574,335 тис.грн.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Різнорманітність живих організмів з усіх джерел, включаючи серед іншого наземні, морські та інші водні екосистеми і екологічні комплекси, частиною яких вони є, а також різноманіття в рамках виду, між видами і різноманіття екосистем має узагальнене поняття біорізноманіття.

Біорізноманіття планети вже давно перебуває під загрозою збіднення та зникнення. Всупереч поширеній думці, ця проблема актуальна не лише у далеких тропіках, а й у нашій країні. Втрати його можуть призвести до незворотних наслідків не тільки для екосистем, а і для самого людства.

Збереження біорізноманіття є дуже важливим сьогоденним завданням сучасного світу на шляху до збереження природи та людства. Щоб зупинити глобальні втрати біорізноманіття, у 1992 році 168 країн підписали Конвенцію ООН про охорону біорізноманіття та закликали світову спільноту згуртуватися навколо фундаментальної загрози, що нависає над людством – втратою середовища існування самої людини.

Різні види, займаючи відповідні екологічні ніші, забезпечують повніше використання ресурсів. Конкуренція за ресурси між видами сприяє ефективнішому природному добору. Збереження біорізноманіття на видовому рівні означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Не дивлячись на те, що Україна займає 5,7% площі Європи, на її території представлено не менше 35% європейського біорізноманіття (понад 70 тис. видів тварин і рослин). На жаль, значна частина природних та напівприродних ландшафтів України стрімко деградує під впливом діяльності людини. Так, землі сільськогосподарського призначення складають близько 71,2% території країни, а орні землі — близько 53,8%. У низці південних областей країни сільськогосподарські землі складають майже 90% їхньої території.

Для збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні використовуються такі основні заходи:

підтримка природного стану популяцій, попередження розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори та фауни;

збереження внутрішньо-популяційного генетичного різноманіття природних популяцій, у тому числі збереження та відтворення генофонду мисливських тварин і природних рослинних ресурсів;

збереження або відновлення чисельності та ареалів природних популяцій видів рослин, грибів і тварин, у тому числі занесених до Червоної книги

України та міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенна діяльність є основною загрозою для біологічного та ландшафтного біорізноманіття. Найзначнішим на сьогодні є скорочення ареалів існування. До цього призводить знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно незбалансованій експлуатації, поширенні чужерідних видів, розповсюдженні хвороб та шкідників.

Внаслідок необґрунтованого розорювання земель, вирубки лісів, осушення чи обводнення території, промислового, житлового та дачного будівництва відбувається знищення природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин.

Завдяки залученню до складу національної екологічної мережі земель не лише з природним, напівприродним станом, але й тих, які внаслідок тривалої експлуатації зазнали значних деструктивних процесів деградації, забруднення дозволить докорінно змінити стан справ на краще. Більшість з них вимагає термінового вилучення з інтенсивного сільськогосподарського і промислового використання та ренатуралізації шляхом залуження, заліснення, обводнення та інших видів консервації.

Земельний фонд Кіровоградщини зазнає надмірного антропогенного впливу, який виражається в перевищенні допустимих показників його сільськогосподарської освоєності та незбалансованості структури земельних угідь. Стан земельних ресурсів близький до критичного. Порушення екологічно-допустимих співвідношень площ ріллі, природних кормових і лісових угідь негативно відбивається на стійкості агроландшафтів, внаслідок чого поширені процеси деградації земель. Причиною цього є тривале різнобічне та високоінтенсивне використання природних ресурсів з часу заселення області і до наших днів. Завдяки цьому на її території історично сформувався певний тип ландшафту, представлений відповідним складом природних, напівприродних та штучних екосистем. Природні ландшафти і близькі до них за сучасним станом території та об'єкти складають близько чверті від загальної площі області, найменшою мірою антропогенної трансформації зазнали землі, зайняті лісами, водами, болотами, чагарниками, луками, степовим різнотрав'ям тощо, і вони мають скласти основу для формування національної екологічної мережі на теренах області. Природні комплекси в межах природно-заповідного фонду на даний час є найбільш захищеними.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування. Основна увага приділяється видам, що перебувають під загрозою зникнення та мають ключове значення для збереження біорізноманіття на національному та глобальному рівні. З цією метою в області вживаються заходи, спрямовані на збереження видів, занесених до Червоної книги України, а також міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів флори та фауни, з урахуванням вимог міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна. Збереження видів у природних середовищах існування та місцях зростання має здійснюватися на всій території України, незалежно від природоохоронного статусу земельної ділянки. Необхідно удосконалити національне законодавство щодо збереження і невиснажливого використання видів, забезпечення контролю за його дотриманням на землях користувачів та власників з різною формою власності.

Збереження біосфери неможливе без збереження біологічного різноманіття організмів, які населяють нашу планету (біорізноманіття). У свою чергу, охорона біорізноманіття неможлива без всебічного вивчення видового складу організмів різних регіонів земної кулі, їхніх екологічних та морфологічних особливостей.

"Червона книга" – це державний документ про сучасний стан видів тварин і рослин, які перебувають під загрозою зникнення, та про заходи щодо їхнього збереження й наукового обґрунтованого відтворення. До неї вносять види тварин і рослин, які постійно чи тимчасово (наприклад, перелітні птахи) мешкають у природних умовах на території України або в межах її територіальних вод.

Зниклі види – не виявлені в дикій природі після неодноразових пошуків, проведених у місцях їхнього можливого існування.

Зникаючі види – перебувають під загрозою зникнення, збереження яких малоймовірно, якщо триватиме дія чинників, що негативно впливають на стан їхніх популяцій.

Вразливі види – в недалекому майбутньому можуть бути внесені до категорії зникаючих, якщо не вжити негайних заходів для їхнього збереження.

Рідкісним видам у даний час не загрожує зникнення, хоча внаслідок їхньої незначної популяції або обмеженого ареалу така загроза може виникнути за несприятливих змін середовища існування.

Невизначені і недостатньо відомі види потребують охорони, але відсутність достовірної інформації не дає змоги визначити, до якої з перерахованих вище категорій їх слід віднести.

Відновлені види – види, стан популяцій яких, завдяки вжитим заходам охорони, не викликає стурбованості. Проте вони не підлягають використанню і потребують постійного контролю.

Для кожного із занесених до "Червоної книги України" видів наведені дані про їхнє поширення, особливості будови, функціонування, життєвий цикл, чисельність у природі, вжиті заходи охорони або ті, що плануються, тощо. Нині в Україні потребують охорони близько 600 видів рослин і понад 380 видів тварин.

5.1.4. Формування регіональної екологічної мережі

Згідно з Законом України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” та Законом України “Про екологічну мережу України” рішенням сесії Кіровоградської обласної ради від 24 січня 2003 року № 141 була затверджена обласна програма формування національної екологічної мережі на території Кіровоградської області на 2003-2015 роки (далі - Програма).

На виконання заходів Програми складено текстову частину проекту регіональної схеми національної екологічної мережі на території Кіровоградської області, проведено оцінку її ефективності та виготовлено картографічні матеріали.

Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації створена електронна версія топографічної карти області з нанесеною регіональною схемою екологічної мережі, яка за поданням обласної державної адміністрації затверджена рішенням обласної ради від 23 червня 2017 року № 329 “Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Кіровоградської області”.

Формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду країни шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів.

З метою збереження удосконалення екомережі та відтворення об'єктів рослинного світу та збереження біорізноманіття в Кіровоградській області проводяться роботи: по комплексному дослідженню об'єктів рослинного і тваринного світу; досліджуються об'єкти, які підлягають заповіданню та на підставі досліджень готуються матеріали та проекти рішення облради щодо заповідання цих об'єктів, тощо.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі

Таблиця 5.1.4.1

№ з/п	Складові елементи екомережі	Площа, тис. га
1	2	3
1	Об'єкти природно-заповідного фонду	100,4
2	Водно-болотні угіддя	25,3
3	Відкриті заболочені землі	10,6

1	2	3
4	Водоохоронні зони	58,3
5	Прибережні захисні смуги	23,3
6	Ліси та інші лісовкриті площі	186,2
7	Курортні та лікувально-оздоровчі території	-
8	Рекреаційні території	0,8
9	Землі під консервацією	-
10	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	13,3
11	Пасовища, сіножаті	246,8
12	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві	-
13	Загальна площа екомережі	665,0
14	Загальна площа Кіровоградської області	2458,8

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Довкілля вважається безпечним, коли його стан відповідає встановленим у законодавстві критеріям, стандартам, лімітам і нормативам, які стосуються його чистоти (незабрудненості), ресурсомісткості (невиснаженості), екологічної стійкості, санітарних вимог, видового різноманіття, здатності задовольняти інтереси громадян.

Екобезпека природних об'єктів пов'язана з безпекою громадян у сфері екології. Це є передумовою здійснення природного і невід'ємного права людини на безпечне довкілля. Поряд із людиною, її життям і здоров'ям, честю і гідністю, недоторканністю безпека проголошується і визначається Основним Законом найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України). У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування, невід'ємною складовою екологічної безпеки стає біологічна безпека при поводженні з генетично-модифікованими організмами.

Сьогодні технологія створення ГМО настільки недосконала, що може бути основним джерелом біологічних і екологічних ризиків для людини і навколишнього середовища. На думку вчених існує низка потенційних ризиків від використання ГМ-рослин. У результаті схрещування трансгенних рослин із дикими можуть з'явитися стійкі до гербіцидів і пестицидів бур'яни, боротися з якими буде дуже важко. Потрапивши в навколишнє середовище, ГМ-рослини можуть стати джерелом „генетичного забруднення”, витіснивши „рідні” для даної місцевості види. Також вони можуть вплинути на видовий склад і чисельність мікроорганізмів, комах і хребетних, що мешкають на даній території.

Основними принципами державної політики в галузі генетично-інженерної діяльності та поводженні з генетично модифікованими організмами (далі - поводження з ГМО) на сучасному етапі як в Україні, так і на Кіровоградщині є:

пріоритетність збереження здоров'я і охорони навколишнього природного середовища порівняно з отриманням економічних переваг від застосування ГМО;

забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях;

контроль за ввезенням на митну територію області ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом;

загальнодоступність інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної та генетичної безпеки;

державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО в господарських цілях.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

Людина своєю діяльністю може надавати як позитивного, так і негативного впливу на рослинність. Позитивний вплив виражається в висаджуванні та вирощуванні людиною значних кількостей культурних рослин на орних землях, окультурених ландшафтах тощо. Важливу роль в цьому відіграє лісовідновлення, озеленення, підвищення врожайності рослин та боротьба з шкідниками, в тому числі лісу.

Поряд з позитивним впливом, людина може надавати і негативного впливу на рослинність. Це пряме знищення рослин в процесі їх використання, створення водосховищ, відкритого добування корисних копалин тощо. Крім того, внаслідок господарської діяльності людини змінюються умови життя та розмноження рослин, що є причиною їх загибелі. Це унеможливило самовідновлення вибагливих представників флори і окремі види рослин стають рідкими, навіть зникають.

Охорона рослинності в Україні здійснюється у відповідності з Законом України "Про рослинний світ", Законом України "Про Червону книгу України" (для рідкісних та зникаючих видів) та Лісовим кодексом України. У відповідності з цими законодавчими актами, під час здійснення будь-якої діяльності, яка впливає на стан охорони, використання та відтворення рослинного світу, необхідно дотримуватись таких основних вимог:

- збереження природної просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності об'єктів рослинного світу;
- збереження умов місцезростання дикорослих рослин і природних рослинних угруповань;
- науково обґрунтованого, невиснажливого використання природних рослинних ресурсів;

- здійснення заходів щодо запобігання негативного впливу господарської діяльності на рослинний світ;
- охорони об'єктів рослинного світу від пожеж, захист від шкідників і хвороб;
- регулювання поширення та чисельності дикорослих рослин і використання їх запасів з врахуванням інтересів охорони здоров'я населення;
- здійснення заходів щодо відтворення рослинного світу.

Охорона рослинного світу є одним із напрямків природоохоронної діяльності, вона виявляється у різноманітних формах: біологічна (відновлення рослинних ресурсів), технологічна (використання новітніх технологій, які сприяють більш ефективному виробництву), санітарна (проведення заходів щодо боротьби зі шкідниками і хворобами), організаційна (організація використання і контролю за станом рослинного світу), економічна (матеріально-технічне забезпечення, планування), ідеологічно-виховна (проведення еколого-виховної роботи).

Відтворення природних рослинних ресурсів забезпечується різними шляхами, зокрема - сприяння природному відновленню рослинного покриву, штучним поновленням природних рослинних ресурсів, запобіганням небажаним змінам природних рослинних угруповань та негативному впливу на них господарської діяльності, в тому числі зупинка господарської діяльності з метою створення умов для відновлення деградованих природних рослинних угруповань.

Охорона рослинного світу передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їх місцезнаходження, збереження від знищення, захист від шкідників та хвороб тощо. Це забезпечується:

- встановленням правил і норм охорони, використання та відтворення об'єктів рослинного світу;
- заборонаю та обмеженням використання природних рослинних ресурсів у разі необхідності;
- проведенням екологічної експертизи та інших заходів з метою запобігання загибелі об'єктів рослинного світу в результаті господарської діяльності;
- захистом земель, зайнятих об'єктами рослинного світу, від ерозії, селей, підтоплення, затоплення, заболочення, засолення, висушення, ущільнення, засмічення, забруднення промисловими та побутовими відходами і стоками та від іншого несприятливого впливу;
- створенням та оголошенням територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- організацією наукових досліджень, спрямованих на забезпечення здійснення заходів щодо охорони та відтворення об'єктів рослинного світу;

- розвитком системи інформування про об'єкти рослинного світу та вихованням у громадян дбайливого ставлення до них;
- створенням системи державного обліку (кадастру рослин) та здійснення державного контролю за охороною, використанням та відтворенням рослинного світу;
- занесення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин до Червоної книги України, та рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань - до Зеленої книги України;
- встановленням юридичної відповідальності за порушення порядку охорони та використання природних рослинних ресурсів.

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Кіровоградщина знаходиться в центрі України, проте, як уже зазначалося, її природа, рослинний і тваринний світ протягом тривалого часу не були достатньо досліджені. Рослинний світ Кіровоградщини, незважаючи на вплив людини на нього, є і нині цікавим та різноманітним. З південного заходу на північний схід територію області перетинає умовна межа між лісостеповою та степовою зонами. Саме цим і зумовлений неоднорідний світ рослин Кіровоградщини. Припускають, що до того, як людина почала використовувати родючі ґрунти Кіровоградщини в сільськогосподарських цілях, в її північній та північно-західній частині степові ділянки перемежувалися лісовими, переважно широколистяними, і формували типовий Український Лісостеп. Тепер понад 70% лісостепової частини області розорано, ліси та лісонасадження займають лише 7,2% території області. Збереглися значні лісові масиви на вододілах – Чорний ліс, Нерубайський ліс та ін.. Природна степова рослинність багата, різноманітна, зберігається на схилах річкових долин та балок, на узліссях. Досить добре збереглася лучна та болотна рослинність в заплавах річок. В лісостеповій частині області в заплавах менше відчувається вплив засолення, менше гранітних відслонень із своєрідним рослинним світом.

Степова зона з підвищеними місцевостями, почленованими яружно-балковими системами, раніше була вкрита різними за характером степами, включаючи своєрідні степи гранітних відслонень, лучно-степові ділянки еродованого Придніпров'я, де ерозія часто поєднується з обвалами та зсувами. Ліси і чагарники в степовій зоні зустрічаються в балках, в яких вони захищені від руйнівних степових вітрів. Орні землі складають в степовій зоні області понад 76% її території. В заплавах річок, де переважають лучна та болотна рослинність, сильніше ніж у Лісостепу, виявляється вплив засолення.

Для степової зони характерна трав'яна степова рослинність. Весною, коли в ґрунті ще достатньо вологи, з'являються ефемерні рослини: півники, гіацинти, крокуси, горицвіт, тюльпани, півонії, маки. До настання спеки рослини відцвітають і дають насіння, їх наземна частина відмирає. У ґрунті

залишаються бульби, цибулини, корневища, де накопичуються поживні речовини. Завдяки ним рослини виростуть і розквітнуть наступної весни. Ранньоквітучі рослини змінюються такими, які пристосувалися до спеки й нестачі вологи. У степах переважають багаторічні трав'янисті рослини, насамперед злаки. Для зростання лісової рослинності клімат степів не підходить. Та й трав'янисті рослини степів відрізняються від тих, що зростають не в таких посушливих умовах – на луках, у лісах. Степові рослини пристосувалися до тривалої посухи. Одні з них мають опушення, інші – восковий наліт, вони нерідко шорстколисті, їхнє коріння глибоко проникає в ґрунт. Є серед степових видів і соковиті рослини – сукуленти, які накопичують у своїх тканинах вологу. В лісостепових балках лісові ділянки займають схили, повернені на північ або на захід, або зосереджуються поблизу днища балки, де більш вологе повітря та ґрунт. Степи переважно лучні, в їх травостої найбільшу роль відіграють келерія гребінчаста, пирій середній, тонконіг вузьколистий), а на найбільш сухих та освітлених місцях формуються угруповання ковили. Найчастіше трапляється ковила волосиста. Її ості позбавлені сріблястого опушення. Рідше, переважно на півдні та Придніпров'ї, збереглися угруповання пірчастих ковил.

**Перелік видів флори, що охороняється в регіоні
станом на 01.01.2019 року**

Таблиця 5.2.1.1

Назва виду (звичайна і наукова)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список
1	2	3	4	5
Астрагал шерстистоквітковий (Astragalus dasy anthus)	*			*
Брандушка різнокольорова (Bulbocodium versi color)	*			
Бруслина карликова (Euonymus nana)	*			
Гвоздика прибузька (Dianthus hupanicus)	*	*		*
Гніздівка звичайна (Neottia nidus-avis)	*			
Голонасінник одеський (Gymnospermium odes sanum)	*			
Зозулинець болотний (Orchis palustris)	*			
Ковила волосиста (Stipa capillata)	*			
Ковила вузьколиста (Stipa tirsia)	*			
Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	*			
Ковила найкрасивіша (Stipa pulcherima)	*			
Ковила пірчаста (Stipa pennata)	*			
Ковила пухнатолиста	*			

(Stipadasyphylla)				
Ковила українська (<i>Stipa ucrainica</i>)	*			
Коручка болотна (<i>Eriopactis palustris</i>)	*			
Коручка морозниковидна (<i>Eriopactis hellebori</i>)	*			
Коручка темно-червона (<i>Eriopactis atrorubens</i>)	*			
Лілія лісова (<i>Lilium martagon</i>)	*			
Любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i>)	*			
Півники понтичні (<i>Iris pontica</i>)	*			
Рябчик руський (<i>Fritillaria ruthenica</i>)	*			
Рястка Буше (<i>Ornithogallum bouchea</i>)	*			
Сальвінія плаваюча (<i>Salvinia natans</i>)	*	*		
Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	*			
Тюльпан гранітний (<i>Tulipa graniticola</i>)	*			
Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	*			
Тюльпан бузький (<i>Tulipa huynica</i>)	*			
Цибуля ведмежа (<i>Allium ursinum</i>)	*			
Шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	*			
Усього	29	2		2

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Охорона лісів включає в себе охорону лісів від пожеж, незаконних рубок, порушення порядку користування. Захист лісів здійснюється з метою боротьби з шкідниками, хворобами лісів тощо шляхом систематичного спостереження за станом лісів, своєчасного виявлення осередків шкідників і хвороб лісу, здійснення профілактики виникнення таких осередків, їх локалізації і ліквідації.

Відтворення лісів забезпечується шляхом відновлення лісів і лісорозведення. Правила відновлення лісів і лісорозведення затверджені постановою Кабінету Міністрів України 16.01.1996 р. Відновлення лісів здійснюється на землях, що були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища), а на інших, призначених для створення лісів, землях, насамперед не придатних для використання в сільському господарстві (яри, піски) – лісорозведення.

Заходами щодо підвищення продуктивності лісів є: зменшення площі земель, зайнятих чагарниками, рідколіссям, низько-мовнотними і нестійкими деревостанами; підвищення родючості ґрунтів (меліорація, запобігання ерозії ґрунтів, заболочуванню, засоленню та іншим негативним процесам); впровадження сучасних досягнень селекції, лісового насінництва, сортовипробування найцінніших у господарському відношенні деревних порід; ефективного догляду за лісовими культурами; охорона лісів під пожеж, захисту від шкідників і хвороб; оптимізація вікової структури лісів.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га		
	у тому числі:			
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	129,250	
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га		
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	га		
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га		
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	110,241	
3.	Загальний запас деревини.	тис. м ³		
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	тис. м ³		
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га		
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³		
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%		

Лісовідновлення за 2018 рік

Таблиця 5.2.2.2

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га			
		у тому числі:			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне поновлення лісу, га	
1	Держлісагентство				
1.1	ДП “Голованівський лісгосп”	12,8	19,8	3,8	36,4
1.2	ДП “Долинський лісгосп”	45,8	-	-	45,8
1.3	ДП “Компаніївський лісгосп”	2,9	1,2	15,6	19,7
1.4	ДП “Олександрівський лісгосп”	30,3	-	4,1	34,4
1.5	ДП “Оникіївський лісгосп”	28	5,5	-	33,5
1.6	ДП “Онуфріївський лісгосп”	19,8	-	13,7	33,5
1.7	ДП “Світловодський лісгосп”	11,4	-	74,4	85,8
1.8	ДП “Чорноліський лісгосп”	41,3	-	-	41,3
Усього	за Держлісагентством	192,3	26,5	111,6	330,4

Разом	101	22,234	0	0	96	20,343	5	1,891
3. Суцільні санітарні рубки								
1	46	12,045	0	0	46	12,045	0	0
2	10	2,100	10	2,100	0	0	0	0
3	23	4,437	9	1,200	14	3,237	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом	79	18,582	19	3,300	60	15,282	0	0
4. Розрубка, розчистка ліній електропередач								
1								
2								
3								
4								
Разом								
5. Розрубка, розчистка автомобільних доріг								
1								
2								
3	22	1,297			22	1,297		
4								
Разом	22	1,297			22	1,297		
Усього								

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

До недеревних трав'янистих рослинних ресурсів належить рослинність боліт, плавнів, прісноводних і морських акваторій, солонців і солончаків, степова рослинність.

Важливу роль відіграють недеревні рослини на пасовищах, луках, болотних масивах, тому що вони є гідрологічними та кліматичними регуляторами та потребують охорони і раціонального використання.

Використання лісових ресурсів за 2018 рік

Таблиця 5.2.3.1

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	Другорядні лісові матеріали Ліміт фактично заготовлено								Другорядні лісові матеріали Ліміт фактично заготовлено						
		гриби	ягоди	лікарські рослини	плоди	горіхи	випас худоби	сіно косіння	підстилка	очерет	живиця	пні	луб	деревні соки	деревна зелень	новор. ялінка
1.1	ДП "Голованівський лісгосп"															<u>3000</u> 2290
1.2	ДП "Долинський лісгосп"															<u>8000</u> 2756
1.3	ДП "Компаніївський лісгосп"															<u>5000</u> 3209
1.4	ДП "Олександрівський лісгосп"															<u>5000</u> 4422
1.5	ДП "Оникіївський лісгосп"															<u>8000</u> 6343

1.6	ДП “Онуфрійський лісгосп”														<u>5000</u> 2737
1.7	ДП “Світловодський лісгосп”														<u>2000</u> 1414
1.8	ДП “Чорноліський лісгосп”														<u>10000</u> 5776
1.9	ДСДЛШ “Веселі боковеньки”														<u>10000</u> 2411
	Усього за Держлісагентство														<u>56000</u> 31358

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Охорона рослинного світу здійснюється за різними напрямками. Правові основи охорони рослинного світу створює відповідна законодавча база. Види рослин, що потребують охорони, заносять до Червоної книги (Міжнародної та окремих країн). З метою охорони рідкісних рослинних угруповань в Україні створена Зелена книга України.

Зростання на певній території рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України, є підставою для оголошення її об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення. Для забезпечення вирішення транскордонних та інших проблем охорони і відтворення об'єктів Червоної книги України здійснюється міжнародне співробітництво в цій сфері шляхом укладання і виконання відповідних двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів, організації біосферних заповідників, створення на територіях, суміжних з іншими державами, міждержавних заповідників, національних парків, заказників та інших територій і об'єктів природно-заповідного фонду, проведення спільних наукових досліджень, обміну їх результатами.

На території Кіровоградської області з червонокнижних найбільш питому вагу у складі фітоценозу займають такі трави, як конюшина гірська, цмин пісковий, парило звичайне, горицвіт весняний, деревій, цикорій, материнка звичайна, козельці українські. Останні відносяться до судинних рослин, занесених до Європейського Червоного списку, що перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі. Також виявлена велика популяція червонокнижних рослин таких, як ковила волосиста, касатик понтійський та астрагал шерстистоквітковий, занесений до Європейського червоного списку. Крім того, виявлені цінні та малопоширені види – ауоніс весінний, астрагал безстрілковий, гоніолимон татарський, аурінія скельна.

Вжиття своєчасних заходів охорони флори дозволяє призупинити негативні процеси руйнування навколишнього природного середовища та відновити стан фітоценозів, вразливих видів до безпечного рівня.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 5.2.4.1

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Бобринецький район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Шумок"-2: Ковила волосиста (Stipacapillata) Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus)	
			Геологічна пам'ятка природи місцевого значення "Слони"-3: Гвоздика прибузька (DianthusHypanicus) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Ковила Лессінга (Stipa lessingiana)	
			Ботанічний заказник "Мюдівська балка" - 8: Конюшина гірська Цмин пісковий Парило звичайне Горицвіт весняний Деревій Цикорій Материнка звичайна Козельці українські	
			Ботанічний заказник загальнодержавного значення "Богданівська балка" -2: Ковила волосиста (Stipacapillata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
			Ландшафтний заказник місцевого значення "Булгаківська балка" -1: Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
			Заповідне урочище "Мертводдя" -1: Ковила волосиста (Stipacapillata)	
			Заповідне урочище "Юр"івська балка" -4: Ковила волосиста (Stipacapillata) Ковила пірчаста (Stipapennata) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Тюльпан дібровний (Tulipa quercetorum)	
Вільшанський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Чорноташлицький" -3: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus) Сон-трава	

Добровеличківський район			Тирса Заповідне урочище “Червоні скелі” -5: Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Брандушка різнокольорова (<i>Bulbocodiumversicolor</i>) Підсніжник білосніжний (<i>galanthusnivalis</i>)	
			Заповідне урочище “Балка Куца” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>) Коручка морозниковидна (<i>epipactishelleborne</i>)	
Долинський район			Загальнозоологічний заказник місцевого значення “Братолюбівська балка” – 2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
			Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Боковеньківська балка” -2: Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
			Ландшафтний заказник місцевого значення “Балка Новоалександрівська” - 2: Сончорніючий (<i>Pulsatillanigricans</i> Stork) Тюльпан бузький (<i>Tulipa hupanica</i>)	
Знам’янський район			Заповідне урочище “Бочки” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>)	
			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення “Чорноліський” - 7: Цибуля ведмежа (<i>alliumursinum</i>) В’язіль стрункий (<i>coronillaelegans</i>) Коручка чемерниковидна (<i>epipactishellebore</i>) Бруслина карликова (<i>euonymusnana</i>) Гніздівка звичайна (<i>neottianidus-avis</i>) Любка дволиста (<i>platantherabifolia</i>) Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	
			Заповідне урочище “Антоновичські горби” -5: Астрагал шерстистоквітковий	

		(Astragalusdasyanthus) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Шафрансітчастий (Crocus reticulates) Гвоздика прибузька (Dianthushypanicus) Брандушка різнокольорова (Bulbocodiumversicolor)	
		Ботанічний заказник “Антоновичська балка” -1: Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення “Болото Чорний ліс” -2: Глечики жовті Латаття біле	
		Ботанічна пам'ятка природи “Ковиліві горби під Поповим”- 5: Ковила пірчаста (Stipapennata) Ковила пухнатолиста (Stipadasyphylla) Сончорніючий (PulsatillanigricansStork) Ковила волосиста (Stipacapillata) Ковила вузьколиста(Stipa tirs)	
		Ботанічна пам'ятка природи “Кудинове” -5: Ковила пірчаста (Stipapennata) Ковила волосиста (Stipacapillata) Ковила вузьколиста(Stipa tirs) Сончорніючий (PulsatillanigricansStork) Астрагалшерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
Кіровоградський район		Заповідне урочище “Сарганівський ліс” -1: Тюльпан дібровний (Tulipa quercetorum)	
		Ботанічна пам'ятка природи “Польовий садок” -2: Ковила волосиста (Stipacapillata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
		Заповідне урочище “Польський ліс”-1: Лілія лісова (Liliummartagon)	
		Ландшафтний заказник “Новомихайлівський” -1: Підсніжник білосніжний	
Компаніївський район		Заповідне урочище “Кіліповське” -2: Ковила волосиста (Stipacapillata) Сончорніючий (Pulsatilla nigricans Stork)	
		Заповідне урочище “Розлитий камінь” -5: Ковила волосиста (Stipacapillata) Сончорніючий (PulsatillanigricansStork)	

		Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthus hypanicus</i>) Тюльпан гранітний (<i>tulipagraniticola</i>)	
		Ландшафтний заказник “Долинівсько-Покровський” -2: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
		Заповідне урочище “Кам’яна балка” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
		Загальнозоологічний заказник “Гнила балка” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Шафран сітчастий (<i>Crocus reticulatus</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Тернова балка” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
Маловісківський район		Геологічна пам’ятка природи “Каскади” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthus hypanicus</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Оман високий” -1: Оман високий	
		Ботанічний заказник “Плетений Ташлик” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Гвоздика прибузька (<i>Dianthus hypanicus</i>)	
		Ландшафтний заказник “Карпенків край” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
Новгородківський район		Заповідне урочище “Терник” - 2: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Шурхи” -4: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalus dasyanthus</i>) Півники понтичні (<i>Iris pontica</i>)	

Новоархангельський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Когутівка" -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Коручка чемерниковидна (epipactishelleborine)	
Новомиргородський район			Заповідне урочище "Василівське" -1: Коручка темно-червона (epipactisatorrubens)	
			Ботанічний заказник "Балка Троянівська" -3: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus) Сончорніючий (PulsatillanigricansStork)	
			Заповідне урочище "Матвіїв яр" -1: Лілія лісова (Liliummartagon)	
			Ландшафтний заказник "Карпенків край" -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
Новоукраїнський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Войнівський" -5: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Сон чорніючий (Pulsatilla nigricans Stork) Півники понтичні (Irispontica) Гвоздика прибузька (Dianthushypanicus) Астрагал шерстистоквітковий (Astragalusdasyanthus)	
			Комплексна пам'ятка природи "Ташлицькі скелі" -2: Гвоздика прибузька (Dianthushypanicus) Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
			Ентомологічний заказник "Явдокимівський" -2: Ковила волосиста (Stipacarpillata) Гвоздика прибузька (Dianthus hypanicus)	
Олександрівський район			Ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Миколаївський" -3: Лілія лісова (Liliummartagon) Сон чорніючий (PulsatillanigricansStork) Коручка темно-червона (epipactisatorrubens)	
			Ландшафтний заказник "Чагар" -1: Сон лучний	
			Ботанічна пам'ятка природи "Степові кургани" -1: Ковила волосиста (Stipacarpillata)	
			Ландшафтний заказник "Розумівська балка":	

		Конюшина степова	
		Ботанічний заказник “Братеберські яри” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Жовтий льон” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>)	
		Заповідне урочище “Шавлієва балка-3”: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
Олександрійський район		Ландшафтний заказник “Велика і мала скелі” -3: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Зозулинець болотний (<i>Orchispalustris</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Лікарівський” -4: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Сончорніючий (<i>PulsatillanigricansStork</i>) Тюльпан бузький (<i>Tulipa hypanica</i>)	
Онуфріївський район		Загальнозоологічний заказник місцевого значення ”Деріївський“ – 1: Зозулинець болотний (<i>orchis palustris jacq</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Бузове” -5: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Сончорніючий (<i>PulsatillanigricansStork</i>) Тюльпанбузький (<i>Tulipahypanica</i>) Ковила Граффа (<i>tylipagrafiana</i>)	
		Ландшафтний заказник “Суховершок” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
		Заповідне урочище “Солдатське” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacarpillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa</i>	

		lessingiana)	
		Заповідне урочище “Литкевич”-3: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
		Ландшафтний заказник “Майголове” -2: Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Рястка Буше (<i>ornithogalum boucheanum</i>)	
		Ландшафтний заказник “Недагарський” -1: Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans Stork</i>)	
		Заповідне урочище “Ясинуватка” -1: Коручка темно-червона (<i>epipactisatorubens</i>)	
		Ландшафтний заказник “Лозуватське” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>)	
		Заповідне урочище “Шеметів ліс” -1: Рястка Буше (<i>ornithogalumboucheanum</i>)	
Петрівський район		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Власівська балка” -2: Сончорніючий (<i>PulsatillanigricansStork</i>) Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>)	
		Заповідне урочище “Бабеньківське” -2: Сон чорніючий (<i>Pulsatilla nigricans Stork</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
		Заповідне урочище “Питомник” -1: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>)	
Світловодський район		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Цюпина балка” -1: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Ландшафтний заказник “Острів лисячий” -1: Ковила Дніпровська	
		Заповідне урочище “Барвінкова і тюльпанови гори” -4: Тюльпан дібровний (<i>Tulipa quercetorum</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans Stork</i>) Шафран сітчастий (<i>crocus reticulatus</i>)	
		Загальнозоологічний заказник “Поселення Сиворакші” -1:	

		Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>)	
		Ботанічний заказник “Степовий горб” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Ландшафтний заказник місцевого значення “Кінські острови” -1: Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
		Комплексна пам’ятка природи місцевого значення “Острів Обеліск” -2: Сончорніючий (<i>Pulsatillanigricans</i> Stork) Сальвінія плаваюча (<i>salvinianatans</i>)	
Устинівський район		Ботанічний заказник “Роза” -4: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Ковила пірчаста (<i>Stipapennata</i>) Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Ботанічний заказник “Ганно-Леонтовицька” -2: Гвоздика прибузька (<i>DianthusHypanicus</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
		Заповідне урочище “Селіванівське” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Сончорніючий (<i>Pulsatilla nigricans</i> Stork)	
		Заповідне урочище “Солоноозерне” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>)	
		Ботанічний заказник загальнодержавного значення “Садківський степ” -1: Астрагал шерстистоквітковий (<i>Astragalusdasyanthus</i>)	
		Загальнозоологічний заказник загальнодержавного значення “Полозова балка” – 4: Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>) Сон чорніючий (<i>Pulsatillanigricans</i> Stork) Гвоздика прибузька (<i>DianthusHypanicus</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>)	
		Ландшафтний заказник загальнодержавного значення “Монастирище” -7: Рябчик російський	

		(<i>fritillariaruthenica</i>) Гімносперміум одеський (<i>gymnospermiumodessanum</i>) Сончорніючий (<i>PulsatillanigricansStork</i>) Тюльпанбузький (<i>Tulipahuhanica</i>) Ковилаволосиста (<i>Stipacapillata</i>) КовилаЛессінга (<i>Stipalesingiana</i>) Ковилапірчаста (<i>Stipapennata</i>)	
		Ландшафтний заказник “Інгульські крутосхили” -3: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Півники понтичні (<i>Irispontica</i>) Сон чорніючий (<i>PulsatillanigricansStork</i>)	
		Заповідне урочище “Таркальне” -1: Підсніжник білосніжний (<i>galanthusnivalis</i>)	
		Ботанічна пам’ятка природи “Ковалівська” -2: Ковила волосиста (<i>Stipacapillata</i>) Ковила Лессінга (<i>Stipa lessingiana</i>)	

5.2.5. Адвентивні види рослин

Рослини, поява яких у певній місцевості пов’язана не з природним флорогенезом, а здебільшого з несвідомим занесенням їх людиною з первинного ареалу в інші флористичні області або на інші континенти в процесі господарської діяльності називаються адвентивними. Існує багато класифікацій адвентивних рослин: за часом занесення, способом імміграції, ступенем натуралізації, походженням тощо.

В нашій країні адвентивні рослини це: калачики непомітні, мак-самосійка, полин гіркий, зілля, цикорій дикий; кенофіти: амброзія полинолиста, клен негідний, нетреба альбінська, черноцир нетреболистий, щириця біла та ін.; інколи ще виділяють групу евкенофітів – найновіших прибульців; за способом імміграції: ксенофіти (види, несвідомо занесені людиною), ергазіофіти (свідомо завезені, але згодом здичавіли й поширюються спонтанно); за ступенем натуралізації: агріофіти (види, що натуралізувалися в напівприродних та природних угрупованнях); епекофіти (види, які повністю натуралізувалися на антропогенних екотопах); колонофіти (утворюють більш або менш стабільні локальні колонії на антропогенних екотопах); ефемерофіти (види зі слабким ступенем натуралізації, які часом з’являються в невеликій кількості в різних місцях).

Деякі адвентивні рослини за короткий час поширюються по всій території України, інші поволі, але неухильно збільшують свої ареали, треті майже не поширюються. Чимало занесених рослин гине відразу або через деякий час.

Але навіть ті нечисленні з них, які добре пристосувалися до нових умов існування, завдають великої шкоди сільському господарству.

Цікаво, що адвентивні рослини зазвичай складають 14-17% флори певної території. Цифри можуть суттєво різнитися для різних ділянок: значно нижчою ця частка буде в заповідниках і природних зонах, де зростають добре сформовані ліси, або у степу зі щільним рослинним покривом; значно вищим (подекуди до 50%) – у агроценозах, на узбіччях доріг тощо.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Зелені насадження представляють собою сукупність деревних, чагарникових і трав'янистих рослин на визначеній території. До них належать дерева, кущі, газони, квітники в парках, скверах, лісових масивах, вздовж вулиць і доріг, а також на земельних ділянках приватних будинків, підприємств, навчальних і лікувальних закладів, військових частин.

Зелені насадження загального вжитку — це зелені насадження на земельних ділянках загального користування, які використовують для рекреаційних цілей, і зелені насадження на земельних ділянках у складі рекреаційних зон, доступ до яких безкоштовний і вільний для необмеженого кола людей.

Зелені насадження забезпечують захист від промислових і автотранспортних викидів, шуму, пилу, снігових заметів, ерозії. Вони пом'якшують незручності міського життя, служать формуванню урбаністичних систем, допомагають організувати простір, додають містам індивідуальний і неповторний характер. Особливість зелених насаджень полягає у врегулюванні теплового та радіаційного режимів, створенні мікроклімату, що забезпечує комфортні умови зовнішнього середовища. Зелені насадження є потужним чинником захисту міст та населених пунктів від пилу, вихлопних газів, вітру та шуму. Крім того, вони сприятливо впливають через органи відчуття на центральну нервову систему людини, покращуючи самопочуття.

Проблема створення, відновлення, охорони зелених насаджень міст та інших населених пунктів з урахуванням природних умов та антропогенних впливів залишається надзвичайно актуальною.

Основні причини, які впливають на недостатність озеленення міст:

- забудова дворових та інших територій населених пунктів у зв'язку із обмеженістю меж міст;
- застарілість генпланів населених пунктів.

З метою створення сприятливих умов для життєдіяльності людей та покращення екологічної ситуації на Кіровоградщині необхідно розробити плани реконструкції і концепції розвитку зеленої зони. Першочерговими цілями в цьому напрямку є:

- моніторинг зеленої зони та комплексна оцінка фактичного і прогнозованого стану насаджень;

- розробка стратегії реконструкції і оптимізації рослинних угруповань з врахуванням історико-архітектурних особливостей і санітарно-екологічних умов міста;
- опрацювання технології поліпшення фітосанітарного і фізіологічного стану рослин зеленої зони міст та селищ;
- розробка концепції розвитку, збереження і відновлення історичних парків;
- визначення балансоутримувачів об'єктів благоустрою зеленого господарства державної та комунальної власності;
- підбір для озеленення асортименту рослин, стійких до різноманітних факторів;
- створення проекту реконструкції зелених насаджень області;
- відпрацювання агрозасобів, що забезпечать нормальний ріст, розвиток і функціонування зелених насаджень у різних екологічних умовах;
- створення нових зелених зон.

Озеленення населених пунктів, га

Таблиця 5.2.6.1

Заходи	Рік				
	2014	2015	2016	2017	2018
Створено нових зелених насаджень, га	0,39	0	0	2,0	0
Проведено догляд за насадженнями, га	1661,5	1661,5	1703,2	1705,2	1718,6

5.2.7. Використання та відтворення природних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Державне управління природно-заповідним фондом України здійснює Міністерство екології та природних ресурсів України. Закон України "Про природно-заповідний фонд України" дає класифікацію природного заповідного фонду, визначає режим, статус і завдання заповідних територій.

Природно-заповідний фонд України складається із природних територій та об'єктів і штучних об'єктів. До природних територій та об'єктів належать: природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Природно-заповідні території та об'єкти можуть використовуватися у таких цілях: природоохоронних, у науково-дослідних, в оздоровчих та інших рекреаційних цілях, в освітньо-виховних, для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

Території та об'єкти природно-заповідного фонду підлягають особливій охороні, порядок здійснення якої визначається окремим Положенням щодо кожної з таких територій, яке відповідно до Закону "Про природно-заповідний фонд України" та законодавства України про охорону пам'яток історії та культури затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища (Міністерством екології та

природних ресурсів України) та центральним органом виконавчої влади в галузі культури (Міністерством культури України).

Державною встановлюється особливий правовий режим, який повинен забезпечувати їх належну охорону, збереження та подальший розвиток шляхом встановлення низки суворих обмежень та заборон щодо нецільового використання природних ресурсів.

На землях природно-заповідного фонду, а також землях територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську цінність, тобто землях іншого природоохоронного або історико-культурного призначення, законодавством забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, призводить до зниження їх якісних чи кількісних показників, до руйнування природних систем чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

5.3. ОХОРОНА, ВИКОРИСТАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Із 413 видів наземних хребетних тварин, відомих для Дніпровсько-Бузького лісостепоного зоогеографічного району (ссавців - 65 видів, птахів - 324, плазунів - 13, амфібій - 11), на території Кіровоградщини виявлено 368 видів, в тому числі: ссавців - 65, птахів - 279, плазунів - 13, амфібій - 11. Крім того, водойми області населяє 61 вид риб, з яких найбільш численними є представники ряду карпоподібних (35 видів).

Найбільш численні серед земноводних жаби озерна та ставкова, а також кумка червоночерева. Жаба трав'яна переважає на залісених територіях, трапляються жаба гостроморда і квакша звичайна, рідкісна - ропуха сіра, місцями звичайні часничниця і ропуха зелена.

З 13 видів плазунів, виявлених на території області, звичайною є ящірка прудка, місцями - ящірка зелена. До групи нечисленних видів відносяться вуж звичайний, ящірка живородна і черепаха болотяна. Інші види рідкісні та дуже рідкісні: до перших відносяться веретениця ламка, вуж водяний, мідянка, полоз жовточеревий та гадюка степова, а до других - полоз лісовий, який ще можливо зберігся по окремих лісових масивах.

Найбільшою групою птахів (142 види) є горобині, до якої відносяться всім добре знайомі з дитинства горобці, шпаки, синиці, ластівки, щиглики, снігурі, а також гави, сороки та інші. Найбільший за розміром представник цієї групи - крук, а найменші - волове очко, корольок жовтоголовий і різні вівчарики, вага яких вимірюється грамами.

Друга за кількістю видів група (28 видів) - хижі птахи. Більшість з них належить до категорії рідкісних тварин. Звичайні представники цієї групи на Кіровоградщині - яструб великий, якого дуже не люблять власники домашньої

птиці; канюк звичайний - птах, який винищує мишовидних гризунів; боривітер звичайний - невеличкий сокіл, який полює за мишами, ящірками та комахами. До середини 80-их років в Чорному лісі гніздився орел-могильник. Взимку на Кіровоградщині в помітній кількості з'являється канюк мохноногий, що прилітає з півночі Європи - цей хижий птах, як і канюк звичайний, полює на мишей та полівок. Разом із цим видом, але в значно меншій кількості, з півночі прилітає сокіл-дербник - гроза зимуючих дрібних горобиних птахів. Інші види хижих птахів, які мешкають на території Кіровоградської області, є малочисельними або рідкісними.

Третє місце за кількістю видів займають кулики (23 види). Це типові навколоводні птахи. Більшість із них з'являються в межах Кіровоградщини під час сезонних міграцій, а гніздуються звичайні чайка (чибіс), травник, веретенник великий і зуйок малий. Досить різноманітною групою птахів є також качині (21 вид), які належать до мешканців водно-болотного комплексу.

Найбільш численні представники групи - чирок-тріскунок, широконоса та чернь червоноголова, а під час сезонних міграцій - шилохвіст, свищ, гоголь, чернь, чубата. До нечисленних видів качиних слід віднести нерозня і чернь білооку. За кількістю видів виділяється також група пастушкових птахів (7 видів), з яких найбільш звичайні лиска, курочка водяна, згонич і пастушок. Місцями трапляється деркач - вид, що зникає в Європі і тому занесений до Європейського Червоного списку. Останньою групою птахів, яка виділяється кількістю видів, є чаплі (7 видів). Найчастіше з представників цієї групи трапляються чаплі сіра та руда, квак, бугай і бугайчик.

Із ссавців найбільш багата на види група - гризуни (25 видів). Бобер річковий, найбільший за розміром представник цієї групи, має дуже цікаві особливості біології та поведінки. На жаль, чисельність цих дуже цінних і цікавих тварин залишається в області низькою. В той же час чисельність різноманітних мишовидних гризунів, особливо тих, що мешкають на полях, висока. Ще одним яскравим представником цієї групи є ондатра - вид, завезений до нас з американського континенту; вперше на території області його випустили в Онуфріївському районі у 1948 р. Досить численна група комахоїдних ссавців, з яких найбільш відомі широкому загалу їжак звичайний і кріт звичайний. Цікавим є той факт, що на початку ХХ сторіччя в басейні р. Тясмина траплялася хохла, яка практично зникла на території України.

Хижі ссавці представлені в області вовком, лисицею звичайною, акліматизованим єнотовидним собакою, куницями ліською та кам'яною, тхорами чорним, степовим та перев'язкою, а також горностаєм і ласкою.

Перелік видів фауни, що охороняються в регіоністаном на 01.01.2019 року
Таблиця 5.3.1.1

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	СМС	AEWA	EUR OBATS	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Багатозв'яз гірський український (<i>Polydesmus montanus</i>)	*							
Борсук (<i>Meles meles</i>)		*						
Бистрянка російська (<i>Alburnoides rossicus</i>)	*							
Вечірниця велетенська (<i>Nyctalus lasiopte</i>)	*	*				*	*	
Вечірниця мала (<i>Nyctalus leiseri</i>)	*	*				*		
Вечірниця руда (<i>Nyctalus noctula</i>)	*							
Видра річкова (<i>Lutra lutra</i>)	*	*					*	
Вовчок садовий (<i>Eliomys quercinus</i>)		*						
Вухань звичайний (<i>Plecotus auritus</i>)	*							
Гадюка Нікольського, гадюка лісостепова (<i>Vipera nikolskii</i>)	*							
Горностай (<i>Mustela erminea</i>)	*	*						
Голуб-синяк (<i>Columba oenas</i>)	*							
Кутора мала (<i>Neomys anomalus Cabrera</i>)		*						
Кажан пізній (<i>Eptesicus serotinus</i>)	*							
Кіт лісовий (<i>Felis sylvestris</i>)	*							
Клімена (<i>Esperarge climene</i>)	*							
Косар (<i>Platalea leucorodia</i>)	*							
Мишівка степова (<i>Sicista subtilis</i>)	*	*						
Ендроміс березовий (<i>Endromis versicolora</i>)	*							
Нічниця ставкова (<i>Myotis dasycneme Boie</i>)		*				*	*	
Перев'язка звичайна (<i>Vormela peregusna</i>)		*					*	
Тушканчик великий (<i>Allactaga jaculus</i>)	*							
Тхір степовий (<i>Mustela eversmanni</i>)	*	*						
Тхір лісовий (<i>Mustela putorius</i>)	*							
Ховрах європейський (<i>Citellus citellus</i>)		*						
Хом'ячок сирій (<i>Cricetulus migratorius</i>)	*							
Широковух європейський (<i>Barbastella barbastella</i>)	*	*				*		
Баклан малий (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>)		*			*		*	
Балабан (<i>Falco cherrug Gray</i>)	*	*			*			
Беркут (<i>Aquila chrysaetos</i>)		*			*			
Боривітер степовий (<i>Falco naumanni</i>)		*			*			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вівсянка чорноголова (<i>Emberiza melano cepha</i>)		*						
Гага звичайна(<i>Somateria mollissima</i>)								
Дерихвіст лучний (<i>Glareola pratincola</i>)		*			*			
Дерихвіст степовий (<i>Glareola nordmanni</i>)		*			*			
Дрохва (<i>Otis tarda</i>)		*			*		*	
Журавель сірий(<i>Grus grus</i>)		*			*			
Журавель степовий (<i>Anthropoides vigro</i>)		*			*			
Змієїд (<i>Circaetus gallicus</i>)		*			*			
Казарка червоно вола (<i>Rufibrenta ruficollis</i>)		*	*		*			
Канюк степовий (<i>Buteo rufinus</i>)		*			*			
Кроншнеп великий (<i>Numenius arquata</i>)		*			*			
Кроншнеп середній (<i>Numenius phaeopus</i>)		*			*			
Крохаль довгоносий (<i>Mergus serrator</i>)		*			*			
Кулик-сорока (<i>Haematopus ostralegus</i>)	*	*			*			
Лебідь малий (<i>Cygnus bewickii Yarrel</i>)		*			*			
Лежень (<i>Burhinus oedicemus</i>)		*			*			
Лелека чорний (<i>Ciconia nigra</i>)		*	*		*			
Лунь польовий (<i>Circus cyaneus</i>)	*	*			*			
Лунь степовий (<i>Circus macrourus</i>)		*			*			
Могильник (<i>Aquila heliacal Savigny</i>)	*	*	*		*			
Огар (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	*	*			*			
Орел степовий (<i>Aquila rapax</i>)		*			*			
Орлан-білохвіст (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		*			*			
Орел-карлик (<i>Hieraatus pennatus</i>)	*	*			*			
Підорлик великий (<i>Aquila clanga</i>)		*			*			
Підорлик малий (<i>Aquila pomarina</i>)	*							
Поручайник (<i>Tringa stagnatilis</i>)		*			*			
Пугач (<i>Bubo bubo</i>)		*						
Реготун чорноголовий (<i>Larus ichthyaetus</i>)		*						
Райдужниця велика (<i>Apatura iris</i>)	*							
Сатир залізний (<i>Hipparchia statilinus</i>)	*							
Сатурнія велика (<i>Saturnia pyri</i>)	*							
Савка (<i>Oxyura leucosephala</i>)		*			*		*	
Сипуха(<i>Tyto alba</i>)	*	*						
Сиворакша (<i>Coracias garrulus</i>)	*							
Сліпак подільський (<i>Spalax zemni</i>)	*							
Скопа (<i>randon haliaetus</i>)	*	*			*			
Сапсан (<i>Falco pe regrinus</i>)	*	*			*			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Дозорець-імператор (<i>Anax imperator</i> Leach)	*							
Жук-олень (<i>Lucanus cervus</i>)	*	*						
Жук-самітник (<i>Osmoderma eremita</i>)	*	*					*	
Коник-пилохвіст український (<i>Poecilimon schmidti</i>)								
Совка сокиркова (<i>Periphanes delphinii</i>)	*							
Стафілін волохатий (<i>Emus hirtus</i>)	*							
Стрічкарка блакитна (<i>Catocala fraxini</i>)	*							
Стрічкарка орденська малинова (<i>Catocala sponsa</i>)	*							
Кошеніль польська (<i>Porpyrophora polonica</i>)	*							
Красотіл пахучий (<i>Calosoma sycophanta</i>)	*						*	
Красуня-діва (<i>Calopteryx virgo</i>)								
Ксилокопа фіолетова (бджола-тесляр фіолетова) (<i>Xylосora violacea</i>)	*							
Ктир гігантський (<i>Satanas gigas</i>)								
Лилик двоколірний (<i>Vespertilio murinus</i>)	*							
Ктир шершнеподібний (<i>Asilus crabroniformis</i>)	*							
Махаон (<i>Papilio machaon</i>)	*							
Мегахіла округла (<i>Megachile rotundata</i>)								
Мелітурга булаво вуса (<i>Melitturga clavicornis</i>)	*							
Мнемозина (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	*							
Мінога українська (<i>Eudontomyzon mariae</i>)	*							
Нетопир звичайний (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	*							
Нетопир Натузюса (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	*							
Нічниця водяна (<i>Myotis daubentonii</i>)	*							
Норка європейська (<i>Mustela lutreola</i>)	*							
Осетер російський (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>)	*							
Пістрянка весела (<i>Lygaea laeta</i>)								
Подалірій (<i>Iphiclides podalirius</i>)	*							
Поліксена (<i>Zerynthia polyxena</i>)	*	*					*	
Рофітоїдес сірий (<i>Rhopitoides canus</i>)								
Сатурнія мала (<i>Eudia pavonia</i>)	*							
Сатурнія руда (<i>Aglia tau</i>)	*							
Синявець-мелеагр (<i>Polyommatus daphnis</i>)								
Скарабей священний (<i>Scarabaeus sacer</i>)								
Сколія-гігант (<i>Scolia maculata</i>)								
Сколія степова (<i>Scolia hirta</i>)								
Стрічкарка тополева (<i>Limenitis populi</i>)								
Усього	83	63	3	-	35	4	14	-

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

На території обласного управління лісового та мисливського господарства виділено 57 об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі дендрологічний парк, заповідні урочища, заказники, пам'ятки природи загальною площею 22230,7 га, що складає 17,6 % площі ОУЛМГ та 0,9 % площі області. Серед них 11 об'єктів загальнодержавного значення та 46 об'єктів місцевого значення. Щороку мережа природно-заповідного фонду розширюється.

Ведення мисливського господарства на території області здійснюють 31 користувач мисливських угідь на загальній площі 1960,1 тис.га., з яких:

- 24 організації УТМР;
- 5 державних лісгосподарських підприємств;
- Товариство «Динамо».
- ГО «Сапсан»

Площа мисливських угідь, наданих у користування лісгосподарським підприємствам, становить 47,6 тис. га, що становить 2,4 % від загальної площі мисливських угідь області.

За 2018 рік районними знавцями мисливства складено 89 протоколів на порушників правил полювання.

Основними завданнями в діяльності лісової галузі області є:

- удосконалення системи ведення лісового господарства;
- охорона і захист лісів від шкідників, хвороб та незаконних рубок;
- збільшення лісистості території шляхом лісовідновлення та лісорозведення;
- вирощування декоративного посадкового матеріалу та створення плантацій новорічних ялинок;
- нарощування ресурсного та екологічного потенціалу лісів;
- ефективне використання лісових ресурсів;
- розвиток лісової інфраструктури;
- розвиток рекреаційної та туристичної інфраструктури;
- екологічне виховання населення та інформування громадськості про стан лісового господарства

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.2

Види мисливських тварин	2016	2017 рік	2018 рік
1	2	3	4
Кабан	955	860	498
Козуля	6106	6258	5796
Олень	295	305	330
Заєць-русак	78782	77701	75464

Добування основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.3

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2016	Кабан	137	137	112		Несприятливі погодні умови, відсутність навичок стрільби кулею
	Козуля	178	178	165	3	
	Олень	9	9	9		
2017	Кабан	155	141	61	17	Несприятливі погодні умови, відсутність навичок стрільби кулею
	Козуля	201	183	160	25	
	Олень	11	9	8	3	
2018	Кабан	91	91	45	2	-
	Козуля	181	181	173	2	
	Олень	13	13	11		

Кількість виявлених фактів браконьєрства

Таблиця 5.3.2.4

Виявлено фактів браконьєрства, од.	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Тваринний світ			
Держлісгосп	93	90	89
УТМР	1	11	8
ТВМР			
Держекоінспекція	38	41	53
Всього:	132	142	150
Рибні ресурси			
Кіровоградрибохорона	1153	811	989
Разом:	1153	811	989
Виявлено фактів браконьєрства, од.	2016 рік	2017 рік	2018 рік

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.3.2.5

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2016	Кременчуцьке водосховище	780	846,04
	Кам'янське водосховище	-	442,55
	Разом:	780	1288,59
2017	Кременчуцьке водосховище	587,74	873,69
	Кам'янське водосховище	-	696,32
	Разом:	587,74	1570,01

2018	Кременчуцьке водосховище	638,28	1071,81
	Кам'янське водосховище	316,31	702,33
	Разом:	954,59	1774,14

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Питання охорони, відтворення та раціонального використання тваринного світу у теперішній час є дуже актуальними. З цією метою проводяться організаційно-господарські, біологічні, культурно-виховні заходи. Першочергового значення в охороні тваринного світу набувають заходи правового характеру, тобто законодавче регулювання.

Законодавчі акти визначають види і умови користування тваринним світом, шляхи його охорони. Законодавством передбачені державний облік тварин та їх використання і державний кадастр тваринного світу.

Згідно із законодавством дикі тварини є державною власністю і ставлення до них має бути дбайливим, використання - економним.

З метою охорони рідкісних і зникаючих видів тварин укладені міжнародні конвенції. Серед них можна назвати такі - Конвенція по захисту тюленів, що живуть у північних частинах Тихого океану (1930). Конвенція по регулюванню китобійного промислу (1946), Конвенція про судноплавство і рибальство на Дунаї (1948), Конвенція про рибальство і охорону морських ресурсів (1958), Договір про захист білого ведмеда (1973), Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, які перебувають під загрозою зникнення (1973) та ін.

У Кіровоградській області нині зустрічаються 5 видів ссавців, 10 видів птахів і 8 видів комах, занесених до Європейського Червоного списку, що перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі.

Зі 115 видів хребетних тварин, занесених до Червоної книги України, в межах Кіровоградщини зустрічаються 114 видів, у тому числі: 61 вид ссавців, 43 види птахів, 4 види плазунів, в основному зосереджених на природоохоронних територіях.

Збереження генофонду тваринного світу є дуже актуальною природоохоронною проблемою Кіровоградської області. Чисельність і видовий склад фонду постійно зменшується. Розведення в неволі може бути ефективним способом відновити зникаючі популяції тварин. Хоча племінне розмноження може бути успішним, це не найкращий спосіб зберегти певні види, оскільки він вимагає значних людських ресурсів. Щоб розведення було ефективним, воно повинно відбуватися природним способом, без безпосередньої допомоги людей. Кращий спосіб зберегти фауну світу – захистити місця проживання, адже сьогодні багато тварин вимирають через втрату середовища проживання.

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 5.3.3.1

Назва виду (українська і латинська)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	CMES	AEWA	EUROBATS	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Багатозв'яз гірський український (<i>Polydesmus montanus</i>)	*							
Борсук (<i>Meles meles</i>)		*						
Бистрянка російська (<i>Alburnoides rossicus</i>)	*							
Вечірниця велетенська (<i>Nyctalus lasiopte</i>)	*	*				*	*	
Вечірниця мала (<i>Nyctalus leiseri</i>)	*	*				*		
Вечірниця руда (<i>Nyctalus noctula</i>)	*							
Видра річкова (<i>Lutra lutra</i>)	*	*					*	
Вовчок садовий (<i>Eliomys quercinus</i>)		*						
Вухань звичайний (<i>Plecotus auritus</i>)	*							
Гадюка Нікольського, гадюка лісостепова (<i>Vipera nikolskii</i>)	*							
Горностай (<i>Mustela erminea</i>)	*	*						
Голуб-синяк (<i>Columba oenas</i>)	*							
Кутора мала (<i>Neomys anomalus Cabrera</i>)		*						
Кажан пізній (<i>Eptesicus serotinus</i>)	*							
Кіт лісовий (<i>Felis sylvestris</i>)	*							
Клімена (<i>Esperarge climene</i>)	*							
Косар (<i>Platalea leucorodia</i>)	*							
Мишівка степова (<i>Sicista subtilis</i>)	*	*						
Ендроміс березовий (<i>Endromis versicolora</i>)	*							
Нічниця ставкова (<i>Myotis dasycneme Boie</i>)		*				*	*	
Перев'язка звичайна (<i>Vormela peregusna</i>)		*					*	
Тушканчик великий (<i>Allactaga jaculus</i>)	*							
Тхір степовий (<i>Mustela eversmanni</i>)	*	*						
Тхір лісовий (<i>Mustela putorius</i>)	*							
Ховрах європейський (<i>Citellus citellus</i>)		*						
Хом'ячок сірий (<i>Cricetulus migratorius</i>)	*							
Широковух європейський (<i>Barbastella barbastella</i>)	*	*				*		
Баклан малий (<i>Phalacrocorax pygmaeus</i>)		*			*		*	

Балабан (<i>Falco cherrug</i> Gray)	*	*			*		
Беркут (<i>Aquila chrysaetos</i>)		*			*		
Боривітер степовий (<i>Falco naumanni</i>)		*			*		
Вівсянка чорноголова (<i>Emberiza melano cepha</i>)		*					
Гага звичайна (<i>Somateria mollissima</i>)							
Дерихвіст лучний (<i>Glareola pratincola</i>)		*			*		
Дерихвіст степовий (<i>Glareola nordmanni</i>)		*			*		
Дрохва (<i>Otis tarda</i>)		*			*		*
Журавель сірий (<i>Grus grus</i>)		*			*		
Журавель степовий (<i>Anthropoides vigro</i>)		*			*		
Зміїд (<i>Circaetus gallicus</i>)		*			*		
Казарка червоно вола (<i>Rufibrenta ruficollis</i>)		*	*		*		
Канюк степовий (<i>Buteo rufinus</i>)		*			*		
Кроншнеп великий (<i>Numenius arquata</i>)		*			*		
Кроншнеп середній (<i>Numenius phaeopus</i>)		*			*		
Крохаль довгоносий (<i>Mergus serrator</i>)		*			*		
Кулик-сорока (<i>Haematopus ostralegus</i>)	*	*			*		
Лебідь малий (<i>Cygnus bewickii</i> Yarrel)		*			*		
Лежень (<i>Burhinus oedicemus</i>)		*			*		
Лелека чорний (<i>Ciconia nigra</i>)		*	*		*		
Лунь польовий (<i>Circus cyaneus</i>)	*	*			*		
Лунь степовий (<i>Circus macrourus</i>)		*			*		
Могильник (<i>Aquila heliacal</i> Savigny)	*	*	*		*		
Огар (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	*	*			*		
Орел степовий (<i>Aquila rapax</i>)		*			*		
Орлан-білохвіст (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		*			*		
Орел-карлик (<i>Hieraetus pennatus</i>)	*	*			*		
Підорлик великий (<i>Aquila clanga</i>)		*			*		
Підорлик малий (<i>Aquila pomarina</i>)	*						
Поручайник (<i>Tringa stagnatilis</i>)		*			*		
Пугач (<i>Bubo bubo</i>)		*					
Реготун чорноголовий (<i>Larus ichthyaetus</i>)		*					
Райдужниця велика (<i>Apatura iris</i>)	*						
Сатир залізний (<i>Hipparchia statilinus</i>)	*						
Сатурнія велика (<i>Saturnia pyri</i>)	*						

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Савка (<i>Oxyura leucocephala</i>)		*			*		*	
Сипуха (<i>Tyto alba</i>)	*	*						
Сиворакша (<i>Coracias garrulus</i>)	*							
Сліпак подільський (<i>Spalax zemni</i>)	*							
Скопа (<i>randon haliaetus</i>)	*	*			*			
Сапсан (<i>Falco peregrinus</i>)	*	*			*			
Сорокопуд сірий (<i>Lanius excubitor</i>)		*						
Сорокопуд червоноголовий (<i>Lanius senator</i>)		*						
Ходуличник (<i>Himantopus himantopus</i>)		*			*			
Хохітва (<i>Tetrao tetrao</i>)		*			*			
Чернь білоока (<i>Aythya nyroca</i>)		*			*			
Шпак рожевий (<i>Sturnus roseus</i>)		*						
Шуліка рудий (<i>Milvus milvus</i>)		*			*		*	
Шуліка чорний (<i>Milvus migrans</i>)	*							
Ялець звичайний (<i>Leuciscus leuciscus</i>)	*							
Судак волзький, Берш (<i>Sander volgensis</i>)	*							
Турун Ештрайхера (<i>Carabus estreicheri</i>)	*							
Гадюка степова східна (<i>Vipera ursinii renardi</i>)	*	*						
Мідянка (<i>Coronella austriaca</i>)	*	*						
Полоз жовточеревий (<i>Coluber jugularis</i>)	*							
Полоз лісовий (<i>Elaphe longissima</i>)	*	*						
Бджола-гесляр звичайна (<i>Xylocopa valga</i>)	*							
Бражник дубовий (<i>Marumba quercus</i>)	*							
Бражник мертва голова (<i>Acherontia atropos</i>)	*							
Бражник Прозерпіна (<i>Proserpinus Proserpina</i>)	*	*					*	
Бражник скабіозовий (<i>Нemaris tityus</i>)	*							
Ванесса чорно-руда (<i>Nymphalis xanthomelus</i>)								
Ведмедиця Гера (<i>Callimorpha quadripunctaria</i>)								
Ведмедиця-хазяйка (<i>Callimorpha dominula</i>)								
Вусач великий дубовий західний (<i>Cerambyx cerdo cerdo</i>)	*	*					*	
Вусач земляний хрестоносець (<i>Dorcadion equestre</i>)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Вусач мускусний (<i>Aromia moschata</i>)	*							
Вусач червонокрил Келлера (<i>Purpuricenus kaehleri</i>)	*							
Джміль вірменський (<i>Bombus armeniacus</i>)	*							
Джміль глинистий (<i>Bombus argillaceus</i>)	*							
Джміль-лезус (<i>Bombus laesus</i>)	*							
Джміль моховий (<i>Bombus muscorum</i>)	*							
Джміль пахучий (<i>Bombus fragrans</i>)	*							
Джміль пластинчастозубий (<i>Bombus serrisquama</i>)								
Джміль незвичайний (<i>Bombus paradoxus</i>)							*	
Джміль червонуватий (<i>Bombus ruderatus</i>)								
Джміль яскравий (<i>Bombus pratorum</i>)								
Дозорець-імператор (<i>Anax imperator</i> Leach)	*							
Жук-олень (<i>Lucanus cervus</i>)	*	*						
Жук-самітник (<i>Osmoderma eremita</i>)	*	*					*	
Коник-пилохвіст український (<i>Poecilimon schmidtii</i>)								
Совка сокиркова (<i>Periphanes delphinii</i>)	*							
Стафілін волохатий (<i>Emus hirtus</i>)	*							
Стрічкарка блакитна (<i>Catocala fraxini</i>)	*							
Стрічкарка орденська малинова (<i>Catocala sponsa</i>)	*							
Кошеніль польська (<i>Porpyrophora polonica</i>)	*							
Красотіл пахучий (<i>Calosoma sycophanta</i>)	*						*	
Красуня-діва (<i>Calopteryx virgo</i>)								
Ксилокопа фіолетова (бджола- тесляр фіолетова) (<i>Xylocopa violacea</i>)	*							
Ктир гігантський (<i>Satanas gigas</i>)								
Лилик двоколірний (<i>Vespertilio murinus</i>)	*							
Ктир шершнеподібний (<i>Asilus crabroniformis</i>)	*							
Махаон (<i>Papilio machaon</i>)	*							
Мегахіла округла (<i>Megachile rotundata</i>)								
Мелітурга булаво вуса (<i>Melitturga clavicornis</i>)	*							

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Мнемозина (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	*							
Мінога українська (<i>Eudontomyzon mariae</i>)	*							
Нетопир звичайний (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	*							
Нетопир Натузійуса (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	*							
Нічниця водяна (<i>Myotis daubentonii</i>)	*							
Норка європейська (<i>Mustela lutreola</i>)	*							
Осетер російський (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>)	*							
Пістрянка весела (<i>Lygaea laeta</i>)								
Подалірій (<i>Irpichlides podalirius</i>)	*							
Поліксена (<i>Zerynthia polyxena</i>)	*	*					*	
Рофітоїдес сирій (<i>Rhopitoides canus</i>)								
Сатурнія мала (<i>Eudia pavonia</i>)	*							
Сатурнія руда (<i>Aglia tau</i>)	*							
Синявець-мелеагр (<i>Polyommatus daphnis</i>)								
Скарабей священний (<i>Scarabaeus sacer</i>)								
Сколія-гігант (<i>Scolia maculata</i>)								
Сколія степова (<i>Scolia hirta</i>)								
Стрічкарка тополева (<i>Limenitis populi</i>)								
Усього	83	63	3	-	35	4	14	-

5.3.4. Інвазивні види тварин

Види тварин і рослин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території називають інвазивними або чужерідними. Інвазивні види негативно впливають на місцеву флору і фауну, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами. Знищення та деградація природних середовищ існування, фрагментація ландшафтів, екологічно незбалансоване, виснажливе використання компонентів біорізноманіття, поширення чужорідних видів у природній екосистемі, розповсюдження хвороб, шкідників та паразитів, забруднення довкілля в результаті промислової й сільськогосподарської діяльності є основними причинами зміни біотичних компонентів.

Інвазійні види рослин є значною проблемою на територіях, що охороняються, видаляючи місцеві види рослин, для яких власне й було створено охоронні території. Поширення чужорідних видів, які можуть негативно вплинути на екосистеми, місцеві види або здоров'я населення, у природних екосистемах викликає істотний дисбаланс у біоценозах.

Інвазії чужорідних видів за межі їх первинних ареалів носять глобальний характер, їх натуралізація і подальше розповсюдження може викликати необоротні екологічні катастрофи, небажані економічні і соціальні наслідки. На сьогодні біологічні інвазії розглядаються як «біологічне забруднення», ефект від якого може значно перевищувати наслідки хімічного забруднення водотоків.

На відміну від більшості забруднюючих речовин антропогенного походження, які в природних екосистемах в ході процесів самоочищення зазвичай руйнуються і вміст яких піддається ефективному контролю з боку людини, чужорідні організми, що успішно заселилися, можуть розмножуватися і поширюватися в навколишньому середовищі, викликаючи біологічні перешкоди, знищуючи аборигенні види, порушуючи структуру біотичних угруповань часто з непередбачуваними й необоротними наслідками.

Є велика вірогідність, що серед інших інвазійних видів можуть бути хвороботворні бактерії, що поширяться у нові регіони та адаптуються до нових господарів. Під час цього, вони можуть зазнати змін, що перетворять їх з нешкідливих на небезпечних.

Вселення чужорідних видів може сприяти погіршенню якості води, поширенню паразитів і хвороб, у тому числі небезпечних для людини.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Збереження тваринного світу включає наступні заходи:

- встановлення правил та науково обґрунтованих норм охорони, раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу;
- встановлення заборони та обмежень при використанні об'єктів тваринного світу;
- охорони від самовільного використання та інших порушень встановленого законодавством порядку використання об'єктів тваринного світу;
- охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин;
- запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів;
- формування екологічної мережі, створення державних заповідників, заказників і визначення інших природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні;
- розроблення і впровадження програм (планів дій) щодо збереження та відтворення видів диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення;
- розведення в неволі рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин, створення центрів та "банків" для зберігання генетичного матеріалу;
- встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу та вимог щодо засобів їх добування;
- регулювання вилучення тварин із природного середовища для зоологічних колекцій; надання допомоги тваринам у разі захворювання, загрози

їх загибелі під час стихійного лиха і внаслідок надзвичайних екологічних ситуацій;

- організації наукових досліджень, спрямованих на обґрунтування заходів щодо охорони тваринного світу;

- виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин;

- пропаганди важливості охорони тваринного світу;

- здійснення контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

- проведення заходів екологічної безпеки;

- запобігання проникненню в природне середовище України чужорідних видів диких тварин та здійснення заходів щодо недопущення негативних наслідків у разі їх випадкового проникнення;

- створення системи державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу;

- урахування питань охорони тваринного світу під час встановлення екологічних нормативів та здійснення господарської діяльності;

- регулювання вивезення за митний кордон України об'єктів тваринного світу;

- стимулювання діяльності, спрямованої на охорону, раціональне використання і відтворення тваринного світу;

- проведення відповідно до законодавства інших заходів і встановлення інших вимог щодо охорони об'єктів тваринного світу.

Здійснення будь-якої діяльності, що впливає або може вплинути на стан тваринного світу, передбачає забезпечення охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин.

Користувачі об'єктами тваринного світу зобов'язані: дотримуватись встановлених правил, норм, лімітів і строків їх використання; використовувати тваринний світ способами, що не допускають порушення цілісності природних угруповань і забезпечують збереження тварин, яких не дозволено використовувати; своєчасно вносити плату за використання об'єктів тваринного світу.

Підприємства, установи, організації та громадяни, які здійснюють ведення мисливського та рибного господарства, також зобов'язані: раціонально використовувати об'єкти тваринного світу, не допускати погіршення екологічного стану середовища перебування тварин внаслідок власної діяльності; застосовувати природоохоронні технології під час здійснення виробничих процесів; проводити комплексні заходи, спрямовані на відтворення, в тому числі штучне, диких тварин; здійснювати заходи щодо виконання загальнодержавних, регіональних і місцевих екологічних програм з питань охорони тваринного світу; негайно інформувати природоохоронні органи, ветеринарні, санітарно-епідеміологічні служби про виявлення захворювань тварин, погіршення стану середовища їх перебування, виникнення

загрози знищення та випадки загибелі тварин, здійснювати комплексні заходи щодо профілактики і боротьби з захворюваннями.

Особливій охороні підлягають рідкісні тварини і такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах. Ці види тварин заносяться до Червоної книги України. Порядок і вимоги щодо охорони, відтворення і використання зазначених видів тварин визначаються Положенням про Червону книгу України, яке затверджується Верховною Радою України.

Види тварин, не занесених до Червоної книги України, але рідкісних, тих, що перебувають під загрозою зникнення, за рішенням Міністерства екології та природних ресурсів України заносяться до переліків видів тварин, що підлягають особливій охороні.

5.4. Природні території, що підлягають особливій охороні

Природні території та об'єкти, що мають велику екологічну цінність як унікальні та типові природні комплекси, для збереження сприятливої екологічної обстановки, попередження та стабілізації негативних природних процесів і явищ, підлягають особливій охороні.

Такі території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Ділянки суші та водного простору, природні комплекси й об'єкти, які мають особливу екологічну, наукову, естетичну і економічну цінність і призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу та фонового моніторингу навколишнього природного середовища, вилучаються з господарського використання повністю або частково і оголошуються територією чи об'єктом природно-заповідного фонду України.

Об'єктами природно-заповідного фонду України є (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва), а також курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні та інші типи територій і об'єктів, які, за національним законодавством, підлягають особливій охороні. Ці території та об'єкти в сукупності призначені для збереження природної різноманітності, генофонду видів тварин і рослин, підтримання загального екологічного балансу і становлять єдину систему.

Об'єкти особливої державної охорони, що формують ключові території екомережі, - це найбільш цінні з природоохоронної, екологічної, наукової, естетичної, рекреаційної точок зору природні території та акваторії, яким

внаслідок їх унікальності чи типовості державою надається особливий охоронний правовий статус.

Розширення природно-заповідного фонду за рахунок розширення існуючих об'єктів, підвищення їх статусу охорони і створення нових об'єктів є одними з головних завдань сьогодення.

Динаміка структури природно-заповідного фонду

Таблиця 5.4.1

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	на 01.01.2017 року		на 01.01.2018 року		на 01.01.2019 року	
	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га	кількість, од,	площа, га
1	4	5	4	5	6	7
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	-	-	-	-	-	-
Регіональні ландшафтні парки	2	77850,73	2	77850,73	2	77850,73
Заказники загальнодержавного значення	21	5728,00	21	5728,00	21	5728,00
Заказники місцевого значення	84	12818,9196	84	12818,9196	84	12818,9196
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	9,10	2	9,10	2	9,10
Пам'ятки природи місцевого значення	50	525,48	50	525,48	50	525,48
Заповідні урочища	55	3192,76	55	3192,76	55	3192,76
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	109,00	1	109,00	1	109,00
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	2	63,70	2	63,70	2	63,70

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	5	104,47	5	104,47	6	107,75
РАЗОМ	222	100402,1596	222	100402,1596	223	100405,42
Фактична площа ПЗФ		99462,1596		99462,1596		99465,4422

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Кіровоградської області

Станом на 01 січня 2019 року в області налічується 223 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 100405,48 га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5909,8 га, мають статус загальнодержавного значення, решта (197 територій та об'єктів), площею 94495,64 га - місцевого значення, показник заповідності від загальної площі області становить 4,1 %, що відповідає 17 місцю у рейтингу серед областей України за площею природно-заповідного фонду. В той час як у сусідніх областях, які мають подібну типологію, показники заповідності є меншими: Черкаська область – 3,1 %, Миколаївська область - 3,07 %, Дніпропетровська область – 2,9 % та Вінницька область – 2,35 %. Кіровоградщину обходять на декілька позицій лише Одеська та Полтавська області, які мають 4,5 % та 4,95 % заповідності.

Об'єкти особливої державної охорони, що формують ключові території екомережі, - це найбільш цінні з природоохоронної, екологічної, наукової, естетичної, рекреаційної точок зору природні території та акваторії, яким внаслідок їх унікальності чи типовості державою надається особливий охоронний правовий статус.

Відповідно до ст. 33 Закону України “Про охорону земель” для запобігання надмірному антропогенному впливу на землі, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь, встановлюються нормативи оптимального співвідношення земельних угідь, серед яких законодавство виділяє й норматив оптимального співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення.

Державною стратегією соцекономрозвитку передбачено збільшення території природно-заповідного фонду до 7,1%, а це майже 174 тис га.

Територія Кіровоградської області складає 24,6 тис. км², показник заповідності на даний час становить 4,1 %.

Протягом 2018 року були проведені наукові дослідження з метою обґрунтування доцільності заповідання територій: частина прибережної захисної смуги русла річки Інгулець на території Цибулівської сільської ради Знам'янського району, площею 52,8 га, лісове насадження в околицях села Матусівка Маловисківського району, близько 6 га; лісове урочище “Пальчикове” поблизу села Розумівка Олександрівського району площею

800 га, 123 га з яких передбачено для заповідання; балка в околицях с. Топило Знам'янського району, близько 10 га. Роботи проводилися з метою вивчення природного стану визначених територій, визначення їх природоохоронного статусу та обґрунтування доцільності включення до складу природно-заповідного фонду Кіровоградської області. Результати виконаних робіт будуть використані для здійснення заходів щодо розширення мережі території природно-заповідного фонду області.

Проте є деякі проблеми, які стримують розвиток заповідної справи в області у практичному плані:

- неузгодженість і недосконалість законодавства (земельного, лісового, природоохоронного та законодавства про місцеве самоврядування) у частині заповідної справи;

- відсутність механізмів економічного стимулювання для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та відшкодування збитків землекористувачам, а також механізму викупу земельних ділянок для заповідання;

- відмова відповідних організацій та державних органів надавати погодження на заповідання територій з огляду на корпоративний чи індивідуальний інтерес в приватизації цінних земельних ділянок;

- передача під охорону територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- винесення меж в натуру вже існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- відсутність фінансування на місцевому рівні та недостатнє фінансування на державному рівні для виконання заходів щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та охорони і утримання існуючих об'єктів ПЗФ;

- недосконалість та недостатня якість земельної кадастрової документації;

- великий відсоток розораності земель області.

Вирішення даних проблем потребує проведення низки заходів з активізації роботи в даному напрямку як на місцевому, так і на державному рівні.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2019 року

Таблиця 5.4.1.1.1

№ з\п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дендрологічні парки	1	109,00	-	-	1	109,00
2	Регіональні ландшафтні парки	-	-	2	77850,73	2	77850,70
3	Заказники – всього, в т.ч.:	21	5728,00	84	12818,9196	104	18493,00
	Ландшафтні	7	3844,40	49	9818,50	56	13662,90
	Лісові	1	43,50	7	1102,10	8	1145,60
	Ботанічні	9	741,50	18	883,40	27	1262,60
	загально-зоологічні	1	27,00	3	220,30	4	247,30

	Орнітологічні	2	503,60	5	736,40	7	1240,00
	Гідрологічні	1	568,00	-	-	1	568,00
	загально-геологічні	-	-	-	-	-	-
	Ентомологічні	-	-	1	4,30	1	4,30
4	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	9,10	50	525,48	52	534,58
	Комплексні	1	7,10	7	128,21	8	135,31
	Ботанічні	-	-	28	331,54	28	331,54
	Гідрологічні	1	2,00	10	55,83	11	57,83
	Зоологічні	-	-	2	0,40	2	0,40
	Геологічні	-	-	3	9,50	3	9,50
5	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	63,70	6	104,47	8	171,45
6	Заповідні урочища	-	-	55	3192,76	55	3192,76
	РАЗОМ	26	5909,80	197	94495,62	223	100405,42

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Кіровоградська область має значні рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються або можуть бути використані з метою відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення населення. Рекреаційні ресурси також визначають як об'єкти і явища природного й антропогенного походження, що мають сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри та є матеріальною основою для територіальної організації оздоровлення і лікування людей, формування та спеціалізації рекреаційних центрів і забезпечують їх економічну ефективність. Рекреаційні умови — це сукупність компонентів і властивостей природного середовища, які сприяють рекреаційній діяльності (наприклад, кліматичні особливості, мінеральні джерела, біорізноманіття тощо), але при цьому не є її матеріальною базою.

Завдяки помірно-теплому клімату, наявності родовищ мінеральних і радонових вод, неповторних природних і рукотворних пам'яток Кіровоградщина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом та має всі необхідні умови для відпочинку та лікування. В Україні значну частину природного потенціалу складають: рекреаційні ландшафти (лісові, приморські, гірські), оздоровчі ресурси (мінеральні води та лікувальні грязі), природно-заповідні об'єкти (національні природні та регіональні ландшафтні парки, біосферні заповідники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва тощо), території історико-культурного призначення (пам'ятки архітектури та містобудування, історико-архітектурні заповідники та ін.).

На Кіровоградщині рекреаційна сфера представлена ландшафтними заказниками "Чорноліський" у Знам'янському районі та "Монастирище" у с.Завтуровому Устинівського району, урочищем "Каскади" у с.Злинці Маловисківського району, ландшафтним заказником "Велика і Мала Скелі" у с.Протопопівці Олександрійського району, ландшафтним парком "Світловодський" Світловодського району тощо.

Значна увага приділяється розвитку екскурсійної діяльності. Основу для відвідування складають музейні заклади області, мережа яких налічує 29 музеїв - юридичних осіб та 121 громадський музей.

Найпопулярнішими об'єктами показу серед екскурсантів є Кіровоградські обласні краєзнавчий та художній музеї, заповідник-музей І.К.Тобілевича (Карпенка-Карого) "Хутір Надія" в с.Миколаївці Кіровоградського району, дендропарки у м.Кропивницькому та "Веселі Боковеньки" ім.М.Давидова в с.Іванівці Долинського району, пам'ятка садово-паркової архітектури ХІХ століття "Онуфріївський дендропарк", музей ракетних військ стратегічного призначення в смт Побузькому Голованівського району, Хресто-Воздвиженський храм у с.Іскрівці Петрівського району, цілющі джерела в Гайворонському та Петрівському районах.

Водночас, туристичні потоки, що проходять через зони рекреації та відпочинку, створюють проблему перевантаження системи очищення та видалення стічних вод та неконтрольованого викиду брудних стоків до водойм. Використання різних видів транспорту у туризмі негативно впливає на стан повітря, призводить до небажаних змін у складі місцевої флори й фауни.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ҐРУНТИ

6.1 Структура та стан земель

Кіровоградська область має значний ресурсний потенціал для формування високотехнологічного аграрного сектору, здатного здійснювати суттєвий внесок у забезпечення продовольчої безпеки країни, розширення сировинної бази для харчової промисловості, посилення експортних позицій України. Кіровоградська область розташована в центральній частині України на межі переходу Лісостепу у Степ. Тому її ґрунтовий покрив досить строкатий і характеризується високою родючістю, оскільки представлений переважно чорноземами, на частку яких припадає 95% орних земель.

За площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду Кіровоградська область є однією з провідних областей України, проте розораність її території перевищує рівень розораності по Україні.

Площа земель у Кіровоградській області складає 2458,8 тис. га, що становить 4,1 % від території України, з яких сільськогосподарські землі – 2031,6 тис. га. Кіровоградська область разом із Дніпропетровською та Запорізькою входить до Придніпровського економічного району та за структурою економіки є індустріально-аграрною.

За площею чорноземів Україна посідає четверте місце у світі після Росії, США та Китаю — 28 млн га або 46% загальної площі країни, — але є лідером із розораності сільськогосподарських угідь.

Найбільше розорані землі у Херсонській області — 90,3%, Черкаській, Кіровоградській, Вінницькій, Запорізькій, Дніпропетровській та Миколаївській областях — 85–87%. У цих регіонах порушений баланс між кількістю пасовищ та сіножатей і площами, призначеними для вирощування агрокультур.

6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га (4,1% від території України), з них 2031,6 тис.га або 82,6% займають сільськогосподарські угіддя.

У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1764,5 тис.га (71,8%), багаторічні насадження – 25,4 тис.га (1%), пасовища та сіножаті – 242,4 тис.га (9,9%).

Розподіл земельного фонду області за основними угіддями станом на 01 січня 2018 року наступний. Землі населених пунктів становлять 227,9 тис.га, в тому числі 31,2 тис.га – землі 12 міст обласного та районного значення, 20,1 тис.га – землі 26 селищ та 176,6 тис.га – землі 992 сільських населених пунктів.

Структура земельного фонду регіону

Таблиця 6.1.1.1

Основні види земель та угідь	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік*	
	усього, тис. га	усього, тис. га	усього, тис. га	% від загальної площі території	усього, тис. га	% від загальної площі території	усього, тис. га	% від загальної площі території	усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Загальна територія	2458,8	2458,8	2458,8	100	2458,8	100	2458,8	100	-	-
у тому числі:									-	-
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2032,1	2458,8	2458,8	82,7	2032,1	82,7	2031,6	82,6	-	-
Рілля	1764,6	1764,6	1764,6	71,8	1764,6	71,7	1765,7	71,8	-	-
перелоги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
багаторічні насадження	25,4	25,4	25,4	1,0	25,4	1,0	25,0	1,0	-	-
сіножаті і пасовища	242,4	9,9	242,1	9,84	23,5	0,95	23,4	0,95	-	-
2. Ліси і інші лісовкриті площі	189,0	7,7	189,1	7,7	189,1	7,6	189,6	7,7	-	-
з них вкриті лісовою рослинністю	166,7	6,8	166,7	6,8	166,7	6,8	166,8	6,8	-	-
3. Забудовані землі	89,5	3,6	89,5	3,6	89,6	3,6	89,5	3,6	-	-
4. Відкриті заболочені землі	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	-	-
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	13,3	0,5	13,2	0,5	13,2	0,5	13,1	0,5	-	-
6. Інші землі	47,3	1,9	47,2	1,9	47,2	1,9	47,2	1,9	-	-
Усього земель (суша)	2382	96,9	2382	96,9	2382	96,9	2382	96,9	-	-
Території, що покриті поверхневими водами	76,8	3,1	76,9	3,1	76,9	3,1	76,9	3,1	-	-

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис. га

Таблиця 6.1.1.2

Категорії землекористування	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік*
Землі природоохоронного призначення	16,2	16,2	16,2	16,2	-
Сіножаті та пасовища	242,4	242,4	242,4	239,9	-
Землі водного фонду (під ставками)	21,7	21,7	21,7	21,6	-
Землі оздоровчого призначення	0,4	0,4	0,4	0,4	-

Землі рекреаційного призначення	0,4	0,4	0,4	0,4	-
Землі історико-культурного призначення	0	0	0	0	-
Ліси та інші лісовкриті площі	189,0	189,0	189,0	189,0	-

Примітка () – наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190 (який набрав чинності 01.01.2016) визнано таким, що втратив чинність, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 № 377 Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми № б-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем).*

Рішенням обласної ради "Про затвердження обласної програми розвитку земельних відносин у Кіровоградській області на 2016-2020 роки" від 26 серпня 2016 року № 129 затверджена Програма розвитку земельних відносин у Кіровоградській області на 2016-2020 роки.

Фахівцями Головного управління Держгеокадастру у Кіровоградській області в 2018 році проводилась роз'яснювальна робота щодо залучення коштів на виконання заходів Програми розвитку земельних відносин в області на 2016-2020 роки. За оперативною інформацією, станом на 01 січня 2019 року на території Кіровоградської області всього на реалізацію заходів Програми витрачено 19,1 млн гривень. Зокрема з місцевих бюджетів – 1,66 млн грн, інших джерел – 17,41 млн грн. Із них на охорону земель – 5,83 млн грн (місцеві бюджети – 41,3 тис. грн, інші джерела – 5,79 млн грн), інвентаризацію земель – 579,38 тис.грн (місцеві бюджети – 572,14 тис.грн), встановлення тазміну меж адміністративно-територіальних утворень – 124,89 тис.грн (з них місцеві бюджети – 124,89 тис.грн); інші заходи – 12,53 млн грн (з них місцеві бюджети – 919,2 тис.грн), інші джерела – 11,61 млн гривень.

6.1.2 Стан ґрунтів

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис.га, з них 2031,6 тис.га (82,6 %) займають сільськогосподарські угіддя, у структурі яких: 1764,5 тис.га – рілля, 25,4 тис.га – багаторічні насадження, 242,4 тис.га – пасовища та сіножаті. Ліси та лісовкриті площі займають 189 тис.га (7,4% території області).

У північній частині області переважають чорноземи потужні малогумусні із вмістом гумусу 5% та середньогумусні із вмістом гумусу трохи більше 5,5%. Значні площі тут займають чорноземи різною мірою реградовані, а також чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені та рідше сірі опідзолені ґрунти. Для південно-західних районів найбільш поширеними ґрунтами є чорноземи звичайні, середньо- та малогумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні неглибокі малогумусні та малопотужні.

За механічним складом ґрунти північних районів – важкосуглинкові, південних – легкосуглинкові, а в Придніпров'ї – легко- та середньосуглинкові. У всіх районах області на схилах залягають еродовані аналоги ґрунтів.

6.1.3 Деградація земель

В Україні налічується близько 800 видів ґрунтів, понад 60% земельного фонду країни становлять унікальні чорноземні ґрунти. Проте, як стверджують експерти в земельних питаннях та науковці, сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Земельні ресурси втрачають свою родючість і деградують.

Вчені НААН України звітують, що розораність земель в Україні є найвищою в світі й досягає 57% території країни та майже 80% сільськогосподарських угідь. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель впливає на зменшення родючості ґрунтів у зв'язку з їхнім переущільненням, руйнуванням структури, водопроникністю та аераційною здатністю з усіма екологічними наслідками.

Розорюваність сільськогосподарських угідь області складає 85,3 %.

Вирощування культур інтенсивного мінерального живлення, зменшення внесення органічних добрив, поширення процесів ерозії призводить до від'ємного балансу гумусу в ґрунтах.

Внаслідок постійного антропогенного впливу на сільськогосподарські землі зростають винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. Негативний баланс гумусу складає більше 3 ц з га. Причиною цьому є те, що органічні та мінеральні добрива вносяться до ґрунту періодично і в недостатній кількості, збільшилися площі посіву культур, що виносять підвищену кількість поживних речовин з ґрунту, насамперед, соняшника, який в останні роки займає 20 і більше відсотків посівних площ. Ці та інші факти порушення природоохоронного режиму використання сільськогосподарських земель ведуть до її деградації та мінералізації, яка, за даними Центру родючості в області, складає майже 1 т з га на рік.

Також значна кількість (понад 50 %) сільськогосподарських угідь області піддаються дії водної ерозії, чому сприяють сильно розчленований рельєф місцевості, інтенсивна система землеробства та зливовий характер дощів. Змив ґрунтів веде до втрати гумусу, зниження родючості ґрунтів, погіршення фізичних властивостей ґрунтів, внаслідок чого знижується врожайність сільськогосподарських культур. Крім того, змив ґрунтів сприяє замулюванню річок, водосховищ, де затримуються отруйні речовини та гербіциди, що викликає небезпеку для здоров'я людини.

На сьогодні структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимові, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. З цієї причини різко знижується запас продуктивної вологи та водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії. Ситуація, яка склалася, зумовлена головним чином тим, що протягом багатьох десятиріч екстенсивне використання земельних угідь, і особливо ріллі, не компенсувалося рівнозначними заходами щодо відтворення ґрунтів.

У цьому полягає головна причина низької ефективності засобів, які застосовуються з метою інтенсифікації землеробства, а комплекс деградаційних процесів виснажує ґрунтові виробничі ресурси, знижує врожай сільськогосподарських культур. Найбільших збитків ґрунтам завдають водна та вітрова ерозії, безповоротні втрати гумусу та поживних речовин, засолення та закислення ґрунтів, висушування та перезволоження, в т. ч. заболочування, забруднення промисловими відходами та викидами, отрутохімікатами.

Консервація деградованих і малопродуктивних земель за 2018 рік

Таблиця 6.1.3.1

Види земель	Усього на початок року		Проведено	консервацію	Потребують консервації	
	тис. га	% від загальної площі території			тис. га	% від загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Орні землі	-	-	-	-	9,93	0,40

Поширеність деградаційних процесів

Таблиця 6.1.3.2

Види деградованих земель	За роками			
	2017 рік		2018 рік	
	Площа земель, підданих впливу, тис. га	Площа земель, підданих впливу, тис. га	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі регіону
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)	-	-	-	-
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії	1034,7	1034,7	-	-
Порушені землі	4,763	4,763	4,786	0,194

6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенні (антропічні чинники) – це зміни, внесені в природу людською діяльністю, які впливають на органічний світ. Розрізняють прямі і непрямі, позитивні і негативні антропогенні чинники. Прямий вплив здійснюється безпосередньо на живий організм, непрямий – зміною фізичного й хімічного стану атмосфери, водойм, будови земної поверхні, ґрунтів та ін. Негативні антропогенні чинники спричиняють пригнічення або вимирання організмів, позитивні – створюють сприятливі умови для розвитку тих чи інших організмів.

Антропогенний вплив на довкілля постійно зростає і досягнув критичних значень, що позначилося на стані ґрунтового покриву. Погіршуються фізичні, хімічні й біологічні властивості ґрунтів, зростають площі деградованих земель, забруднених атмосферними викидами й стічними водами, хімічними речовинами та радіонуклідами.

Станом на 01 січня 2019 року площа порушених земель Кіровоградської області склала 4,786 тис га, відпрацьованих – 0,748 тис. га. Динаміку порушених та рекультивованих земель у різні роки можна простежити в таблиці 6.2.1. Слід зазначити, що для розв'язання проблеми рекультивації земель необхідні значні кошти та без фінансової підтримки з боку держави вирішити цю проблему самостійно область на даному етапі не має можливості.

Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивація

Таблиця 6.2.1

Землі	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Порушені, тис. га	4,763	4,763	4,786	4,786	4,786
% від загальної площі території	0,193	0,193	0,194	0,194	0,194
Відпрацьовані, тис. га	0,586	0,585	0,739	0,748	0,748
% від загальної площі території	0,023	0,023	0,030	0,030	0,030
Рекультивовані, тис. га	-	-	-	-	-
% від загальної площі території	-	-	-	-	-

6.3. Охорона земель

Охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Держгеокадастр забезпечує раціональне використання та охорону земель, створення сприятливого екологічного середовища та поліпшення природних ландшафтів.

Основними завданнями щодо охорони земель, покладеними на територіальні органи земельних ресурсів, є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

До повноважень органів земельних ресурсів щодо охорони земель належить:

- обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, переосушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- збереження природних водно-болотних угідь;
- попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- консервація деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Для реалізації завдань з охорони земель необхідне відновлення державної програми раціонального використання і охорони ґрунтів та надання їй статусу національної. Метою програми має бути створення передумов для збалансованого розвитку ґрунтового покриву та призупинення негативних процесів, що відбуваються у ґрунтах країни. Програму слід спрямувати на принципово новий для країни тип сталого (ощадливого) землекористування, який забезпечить гармонійне співвідношення між антропогенним навантаженням і природним потенціалом ґрунту до відновлення і повноцінного продуктивного і екологічного функціонування.

На загальнодержавному рівні забезпечено всі передумови для вирішення проблем з охорони земель. Зокрема діє Земельний кодекс України, Закони України "Про землеустрій", "Про охорону земель", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів".

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Мінерально-сировинна база області на 15,5 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди), на 58,2% -із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта (26,3%) –це руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води.

Надра області характеризуються наявністю ряду унікальних складових, перед усім для розвитку енергетики (уранові руди, буре вугілля, горючі сланці), чорної металургії (залізо, хром, нікель, кобальт), нерудних корисних копалин (каоліни, трепел, графіт), декоративно-облицювальних і будівельних матеріалів. Наявні в області руди рідкоземельних металів, а саме: ніобій, рубідій, тантал, літій.

До паливно-енергетичних корисних копалин належать буре вугілля, горючі сланці, уранові руди.

Промислові запаси залізних руд (металічних корисних копалин) складають 470 млн.т. В Петрівському районі ПАТ "Центральний гірничо-збагачувальний комбінат" експлуатує два родовища - Петрівське і Артемівське, із загальними запасами 366 млн.тонн Середньорічний видобуток залізистих кварцитів стабільно складає 6,5-6,8 млн.тонн На сході області в Олександрівському та Онуфріївському районах закінчується геологічне вивчення з дослідно-промисловою розробкою 4-х нових перспективних родовищ залізистих кварцитів. Достатньо перспективним є район Середнього Побужжя, де на території Голованівського району, поблизу села Молдовка, виявлено Молдовське родовище магнетитових руд з попередньо оціненими запасами у 165 млн.т. Загальні ресурси залізних руд Середнього Побужжя, разом з іншими 15-ма перспективними рудопроявами, складають близько 4,1млрд.т.

На території області розташовано 5 комплексних родовищ нікелю і кобальту. ТОВ "Побузький феронікелевий комбінат" припинив розробку Липовеньківського родовища (Голованівський район). На даний час підприємство працює на імпортованій сировині.

Запаси та прогнозні ресурси корінних руд золота з середнім вмістом золота 6-6,5 г/т оцінені на двох родовищах - Клишівському в Кіровоградському районі та Юріївському в Компаніївському районі.

На території Кіровоградщини виявлені руди літію, це Полохівське (Маловисківський район) та Станкуватське (Добровеличківський район) родовища. У межах Ганнівсько-Звенигородської рудоносної зони (Новомиргородський та Маловисківський райони) встановлена наявність танталу.

Запаси графітової руди на трьох розвіданих родовищах становлять 126,7 млн.т. руди (51,5% від загальних запасів в Україні), або 7,9 млн.т кристалічного графіту. Балахівське і Петрівське родовища не розробляються. Заваллівське родовище експлуатує ВАТ "Заваллівський графітовий комбінат". Супутньою корисною копалиною на цьому родовищі є абразивна сировина (гранат), запаси якої оцінені у 20,3 млн.т.

На території області розвідано 7 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, з них експлуатуються 2 - Обознівське родовище вторинного каоліну (розробляє ВАТ "Кіровоградське рудоуправління") та Балашівське родовище вторинного каоліну (розробляє ТОВ "Сонек").

Кварцити та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, запаси промислових категорій складають 1,95 млн.т. ЗАТ "КГК" проводить розкривні роботи для подальшої розробки родовища.

Підприємства області повністю забезпечені сировиною для виробництва було-щебеневої продукції та облицювального каменю. Розвідано 74 родовища будівельного каменю з запасами 798,59 млн. куб.м., з них розробляється 27 родовищ.

Мінерально-сировинна база

Таблиця 7.1.1.1

Види корисних копалин	Загальна кількість родовищ	Родовища, що розробляються
1. Горючі		
а) бурі вугілля	43 об'єкти (розрізи, шахти, ділянки)	1
2. Метали		
а) уран	16	4
б) залізо	5	3
в) нікель та кобальт	4	0
г) хром	2	0
3. Неметали		
а) графіт	3	1
б) каоліни	8	3
- первинні	4	0
- вторинні	4	3
в) цементна сировинна	3	1
г) абразивна сировина	1	1
д) кварц та кварцит для вогнетривів	1	0
е) крем'яна сировина (критаболіт-опалова)	1	0
ж) карбонатна сировина (для випалювання на вапно)	1	0
з) польовошпатові сировини	1	1
4. Будівельні матеріали		
а) камінь облицювальний	11	6
б) пиляне каміння	1	0

в) будівельне каміння	75	18
г) цегельно-черепична сировина	62	2
д) керамзитова сировина	1	0
е) пісок будівельний	18	5
ж) пісок формувальний	1	0
з) сировина для закладання виїмкового простору	4	4
і) бітум	16	0
5. Підземні води		
а) води питні і технічні	38	10
б) мінеральні води	1	1
в) води мінеральні радонові	2	1

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Геологічним середовищем називають гірські породи верхньої частини літосфери, що перебувають під впливом інженерно-господарської діяльності людей. З одного боку, воно є мінерально-сировинною базою для виробничої діяльності, а з другого - фундаментом всієї господарської діяльності людства. Адже саме на гірських породах формується ґрунтовий і рослинний покриви, вони є первинною основою всіх будівель та інженерних споруд.

Державний моніторинг геологічного середовища в обов'язковому порядку передбачає моніторинг підземних вод та небезпечних геологічних процесів у межах геологічних структур, басейнів, стратиграфічних комплексів, водоносних горизонтів, родовищ корисних копалин і водозаборів підземних вод.

Структура та рівні державної системи моніторингу доквілля передбачають розбудову таких видів моніторингу навколишнього природного середовища (НПС) в Україні:

- загальний (стандартний) моніторинг НПС - це оптимальні за кількістю параметрів спостереження в пунктах, об'єднаних в єдину інформаційно-технологічну мережу, що дають змогу розробляти управлінські рішення на всіх рівнях;

- оперативний (кризовий), сутність якого полягає у спостереженнях за спеціальними показниками на цільовій мережі пунктів у реальному масштабі часу за окремими об'єктами та джерелами підвищеного екологічного ризику в окремих регіонах, котрі визначено як зони надзвичайної екологічної ситуації, а також у районах аварій із шкідливими екологічними наслідками з метою забезпечення оперативного реагування на кризові ситуації та прийняття рішень щодо їх ліквідації, створення безпечних умов життєдіяльності;

- фоновий (науковий) моніторинг НПС - спеціальні високоточні спостереження за всіма компонентами природного доквілля, а також за характером, складом, кругообігом та міграцією забруднювальних речовин, за реакціями організмів на забруднення на рівні окремих популяцій, геосистем і

біосфери в цілому. Так моніторинг здійснюється у природних та біосферних заповідниках і на інших територіях, що охороняються.

Поліпшення питного водопостачання за рахунок підземних вод є актуальним питанням на території області. Ця проблема вирішується шляхом виконання робіт з пошуків питних підземних вод та буріння розвідувально-експлуатаційних свердловин згідно з рядом законодавчих документів України щодо забезпечення населення екологічно чистою питною водою.

7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість

Питні та технічні підземні води в Кіровоградській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 38 ділянках, з яких експлуатуються 11. Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів питних та технічних вод складає 225,70 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁.

Ресурси підземних вод області розподілені вкрай нерівномірно: від 4,0 тис. м³/добу в Добровеличківському та Компаніївському районах до 67,2 тис. м³/добу в Кіровоградському районі. Найменше забезпечені ресурсами підземних вод Вільшанський, Новгородківський, Новоукраїнський та Устинівський райони.

Залягання й поширення підземних вод пов'язане з геологічною будовою території. Головним джерелом прісної води в Кіровоградській області є водоносний горизонт, що лежить біля основи порід бучакської свити палеогенового віку. Водомісткі породи представлені різнозернистими кварцовими пісками з потужністю до 25 м. Водоносний горизонт в бучакських відкладеннях експлуатується колодзями та свердловинами.

За даними Кіровоградського обласного управління водних ресурсів у 2017 році забрано 17,44 млн. м³ підземних вод.

За хімічним складом ґрунтові води Кіровоградської області відносяться до гідрокарбонатних, гідрокарбонатно-сульфатних, деколи сульфатно-гідрокарбонатних, калієвих та натрієвих. Загальна жорсткість води складає 1,5-8 мг-екв./дм³.

Підземні мінеральні води Кіровоградської області відносяться до типу радонових, які використовуються для бальнеолікування, а також як природно-столові води, що придатні для розливу.

Сумарна кількість затверджених (балансових) запасів мінеральних вод складає 483,0 тис. м³/добу за категоріями А+В+С₁.

13 із 21 адміністративного району Кіровоградщини для питного водопостачання використовують підземні води, 8 районів користуються змішаним водопостачанням. Населення 6 міст забезпечується водою виключно із підземних джерел, 3 міста використовують поверхневі води, змішане водопостачання застосовується в трьох містах області.

В окремих населених пунктах питна вода підземних джерел за фізико-хімічними показниками (загальна мінералізація, жорсткість, залізо, фтор тощо)

не відповідає вимогам ДСТУ 2874-82 "Вода питъевая. Гигиенические требования и контроль за качеством".

Роботи по вивченню режиму та якості підземних вод на території Кіровоградській області проводяться ДП "Центрукргеологія" НАК "Надра України" на базі існуючої спостережної мережі. Більшість населення області для питного водопостачання користується водою зі свердловин, в яких відмічається підвищений вміст заліза, марганцю, азотних сполук, при загальній великій жорсткості.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Екзогенні процеси - геологічні процеси, що відбуваються на поверхні Землі та в її приповерхневих шарах (вивітрювання, денудація, абразія, ерозія, діяльність льодовиків, підземних вод), та зумовлені, головним чином, енергією сонячної радіації, силою тяжіння і життєдіяльністю організмів.

У межах області до ерозійних відносяться процеси:

- площинний змив – сукупність процесів руйнування верхнього шару ґрунту і продуктів вивітрювання, транспортування та акумуляції утворених наносів дощовими і талими водами, що стікають у вигляді пластових потоків по схилах крутизною понад 1 градус;

- утворення ярів, котрі виникають внаслідок ерозії пухких гірських порід тимчасовими лінійними водотоками під час потужних опадів, танення снігу, льоду чи льодовиків;

- річкова ерозія – знесення ґрунту з дна річок і незакріплених берегів внаслідок швидкої течії. На правобережжі Дніпра у межах басейнів річок Цибульник та Омельник знаходиться зона найбільшої яружної та балочної мережі.

На території Світловодська та Світловодського району відбувається постійний процес руйнування берегів Кременчуцького водосховища, чому сприяють природні та гідрологічні умови.

Для рельєфоутворення найбільше значення мають механічні рухи літосфери, магматизм і метаморфізм. Один з найважливіших результатів - формування первинних нерівностей твердої поверхні Землі, тектонічно обумовлених підняттях і западин. Екзогенні процеси поділяються на 3 групи: вивітрювання, денудація (знос) і акумуляція (нагромадження). Денудація й акумуляція по ефекті впливу на рельєф є що нівелюють.

Таблиця 7.2.2.1

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення кв.км.	Кількість проявів, од.	% ураженості області
1	2	3	4	5
1.	Зсувні процеси	3040	140	<p>На території області зсуви поширені в басейнах річок Інгул, Інгулець, Велика Вись, Тясмин, Чорний Ташлик у кількості 140 одиниць і займають площу 3,04 тис.кв.км, з них 12 зсувів, площею 0,22 тис.кв.км, перебуваю на стадії активізації, ураженість території області складає 0,01%. На забудованих територіях зафіксовано 18 зсувів, небезпечним надалі залишається активний зсув техногенного походження у м.Олександрії, що має площу 0,05 кв.км. В зоні зсуву знаходиться 1 господарський об'єкт.</p> <p>Схили відпрацьованого Байдаківського вуглерозрізу, розташованого на південній околиці м. Олександрії, використовуються під виробничу та дачну забудову. Розвиток зсувних деформацій на схилах кар'єру, що мав місце раніше, призупинився через занепад виробництва та скорочення об'ємів поливів на дачних ділянках, зменшилось техногенне навантаження на схил. Тіла зсувів поросли чагарниками, в межах новоутворених зсувних ділянок зміщень не відзначалось. Зсувні ділянки в районі вуглерозрізу зберігають стабільність.</p>
2.	Карстові процеси	1120	–	<p>На території області карст у карбонатних породах займає площу 1120 кв.км (4,55 %), з них карст покритого типу поширений на площі 20 кв.км (0,08 %), перекритого типу – на площі 1100 кв.км (4,47 %). Поверхневі карстопрояви не зафіксовані.</p>
3.	Процеси підтоплення	57	52	<p>Підтоплення є одним із найбільш розповсюджених сучасних геологічних процесів, що розвивається як у природних умовах, так і під впливом техногенних чинників. Останні часто мають визначальне значення, особливо як наслідок проведення водогосподарських заходів (наявність іригаційних систем, водосховищ, каналів, втрат з комунікацій тощо). Польові обстеження зафіксували збільшення площі підтоплення на території області на 0,003 тис.кв.км.</p>

				<p>На території області розвивається на площі 0,057 тис.кв.км, ураженість складає 0,24 % від території області. Підтоплення, обумовлене зниженням дренажної здатності річок і балок, характерне для сходу, південного сходу та заходу області (найбільше потерпають Олександрійський, Долинський, Бобринецький, Гайворонський райони), які мають рівнинний рельєф та слабе ерозійно-долинне розчленування.</p> <p>Підтоплення відмічається в межах 17 районів області, підтопленим є 51 населений пункт. Від підтоплення потерпають міста Долинська, Кропивницький, Світловодськ, де воно має переважно локальний прояв у межах долиноподібних понижень рельєфу. Під впливом підпору Кременчуцького водосховища на площі до 10,0-15,0 кв.км підтоплення має техногенний характер.</p>
4.	Осідання земної поверхні над гірничими виробками	10 кв.км	–	<p>Осідання земної поверхні над гірничими виробками є одним з найбільш значних проявів впливу гірничих робіт на геологічне середовище.</p> <p>На території області осідання земної поверхні над гірничими виробками фіксується в Олександрійському районі на площі 10 кв.км (0,04 % території). Глибина осідань коливається від 3,0 до 5,0 м, довжина осідань не перевищує 20,0 м. Підтоплення в межах осідання відсутні. Забудовані території в межах осідання відсутні.</p>
5.	Лесові ґрунти	20 330	–	<p>Лесові ґрунти, що мають здатність до просідання, займають площу 20330 кв.км, (82,64 % території області), з них на площі 13500 кв.км (54,87 %) поширені ґрунти, які характеризуються I типом ґрунтових умов за просіданням, ті, що характеризуються II типом, займають площу 6830 кв.км (27,77 %). На площі 290 тис.кв.км поширені непросідаючі лесові ґрунти. Переважно на лесових ґрунтах II типу розбудовані міста області (Кропивницький, Олександрія, Знам'янка, Долинська, Бобринець, Світловодськ), а також більшість селищ міського типу.</p>

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) здійснюється спеціально уповноваженим центральним

органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр та його органами на місцях.

Основним завданням державного геологічного контролю є перевірка забезпечення ефективного, еколого-безпечного повного і комплексного використання ресурсів надр та, зокрема, дотримання умов надання спеціальних дозволів на право користування ділянкою надр для геологічного вивчення та видобування корисних копалин. Останніми роками фіксуються випадки самовільного, несанкціонованого використання надр та інші порушення законодавства в цій сфері. Частина суб'єктів підприємницької діяльності, насамперед тих, що видобувають місцеві види корисних копалин – будівельний камінь, пісок, глини і суглинки, пиляний камінь тощо, працюють без відповідних спеціальних дозволів.

Під час здійснення органами державного гірничого нагляду контролю у цій сфері перевірки підлягають: повнота вивчення родовищ корисних копалин, гірничо-технічні, інженерно-геологічні, гідрогеологічні та інші умови їх розробки, будівництва та експлуатації підземних споруд, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва; своєчасність і правильність введення в експлуатацію розвіданих родовищ корисних копалин; виконання вимог щодо охорони надр при веденні робіт по їх вивченню, встановленні кондицій на мінеральну сировину та експлуатацію родовищ корисних копалин; правильність розробки родовищ корисних копалин; повнота видобування оцінених запасів корисних копалин і наявних у них компонентів; додержання встановленого порядку обліку запасів корисних копалин; обґрунтованість і своєчасність їх списання; додержання правил проведення геологічних і маркшейдерських робіт під час розробки родовищ; додержання правил та технологій переробки мінеральної сировини з метою забезпечення повнішого вилучення корисних компонентів та поліпшення якості кінцевої продукції; правильність і своєчасність проведення заходів, що гарантують безпеку людей, майна і навколишнього природного середовища, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, вирішення інших питань з нагляду за використанням та охороною надр у межах їхньої компетенції.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Кодекс України “Про надра” передбачає право загального надрокористування тільки для землевласників та землекористувачів. Це зумовлено нерозривним зв'язком надр із земельною ділянкою.

Усі інші види використання надр є спеціальними видами природокористування і здійснюються на підставі спеціального дозволу.

Дозволи надаються на такі види користування надрами:

- геологічне вивчення родовищ корисних копалин;
- геологічне вивчення, в тому числі дослідно-промислова розробка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;
- видобування корисних копалин;

- геологічне вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислова розробка родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислова розробка родовищ);

- будівництво та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних вод;

- створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (наукові полігони, геологічні заповідники, заказники, пам'ятки природи, лікувальні, оздоровчі заклади тощо);

- виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції.

Спеціальні дозволи на користування надрами надаються переможцям аукціонів, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Надання спеціальних дозволів на користування надрами здійснюється після попереднього погодження з відповідною місцевою радою питання про надання земельної ділянки для зазначених потреб, крім випадків, коли у наданні земельної ділянки немає потреби.

Таблиця 7.4.1.

№ з/п	Дата прийняття	№ рішення	Назва рішення	Примітка
1	2	3	4	5
1	02 березня 2018 року	№ 452	Про погодження клопотання ТОВ "Петро-Консалтинг" щодо надання спеціального дозволу на користування надрами з метою видобування літєвих руд на ділянці Добра	
2	08 чеврня 2018 року	№ 495	Про погодження надання КП "Гайворонський комунальний" спеціального дозволу на користування надрами питних підземних вод Гайворонського водозабору	
3	08 чеврня 2018 року	№ 496	Про погодження КП "Долинське міське комунальне господарствопри Долинській міській раді" спеціального дозволу на користування надрами з метою геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки питних підземних вод Лозуватської ділянки Долинського водозабору	
4	21 вересня 2018 року	№ 547	Про надання погодження ТДВ "Світловодське кар'єроуправління" стосовно отримання спеціального дозволу на користування надрами з метою видобування гранітів Власівського родовища	

8. ВІДХОДИ

8.1 Структура утворення та накопичення відходів*

(*згідно з планом Державної служби статистики України остаточні дані щодо утворення та поводження з відходами у Кіровоградській області за 2018 рік буде оприлюднено в III кварталі 2019 року)*

Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля.

За статистичними даними в Кіровоградській області обсяг утворених відходів за 2017 рік становить 37623,3 тис. т відходів, що на 8,6 % більше порівняно з 2016 роком.

Із загального обсягу утворених відходів 6205,837т становили відходи I-III класів небезпеки, що на 3,5% більше порівняно з 2016 роком.

За класами небезпеки утворені відходи розподілилися наступним чином: 11,396 тонни (0,00003%) – відходи I класу небезпеки, 322,028 т (0,0008%) – II класу небезпеки, 5872,413 т (0,01%) – III класу небезпеки, IV класу небезпеки – 37617094,246 т (99,9 %).

У загальній кількості відходів, що утворилися у 2017 році, найбільшу питому вагу (94,6%) складають відходи гірничої промисловості і розроблення кар'єрів при добуванні та збагаченні руд і мінеральної сировини.

Накопичення відходів станом на 01.01.2019 року*

Таблиця 8.1.1

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Кількість підприємств, установ та організацій, якими утворюються, обробляються та утилізуються відходи I-IV класів небезпеки	од.	1015	
2	Наявність відходів, усього у тому числі:	т	516621875,4	
3	відходи 1 класу небезпеки	т	898,4	
4	відходи 2 класу небезпеки	т	361,0	
5	відходи 3 класу небезпеки	т	12886,4	
6	відходи 4 класу небезпеки	т	516607729,6	

* - дані попередні

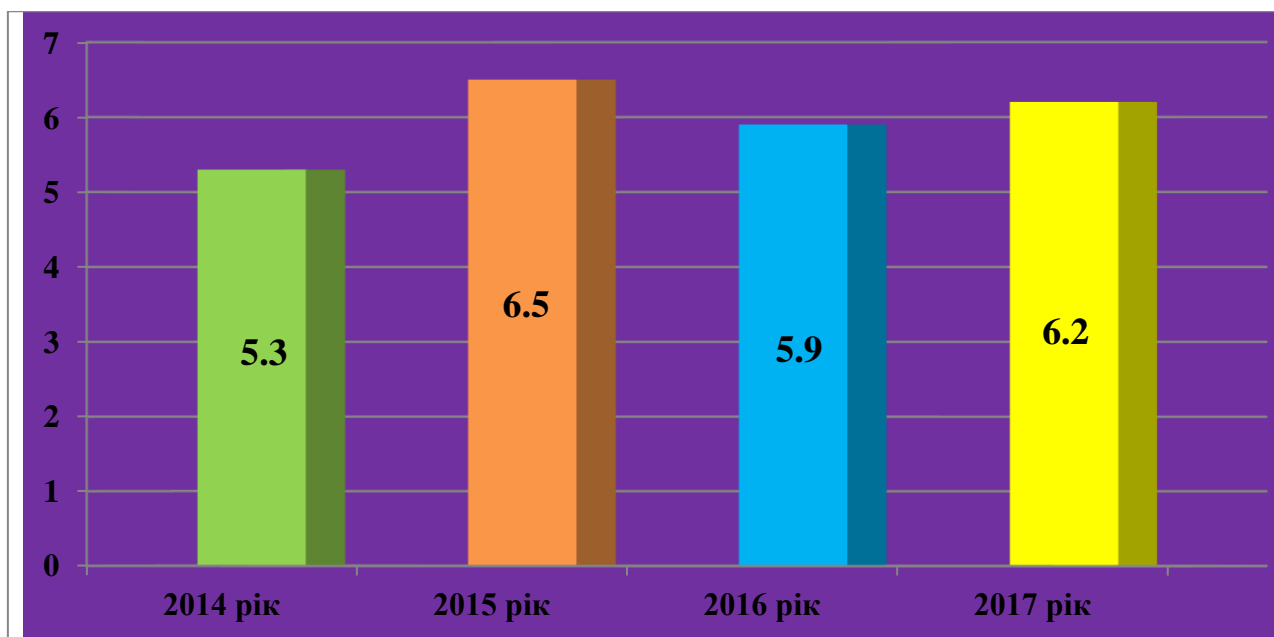
Динаміка утворення промислових та побутових відходів

Таблиця 8.1.2

	2015 рік*	2016 рік*	2017 рік*
Утворення відходів у розрахунку на 1 км ² , т/км ²	1356,1	1399,4	1524,9
Утворення відходів у розрахунку на 1 особу, кг/особу	34004,3	35630,2	39017,3

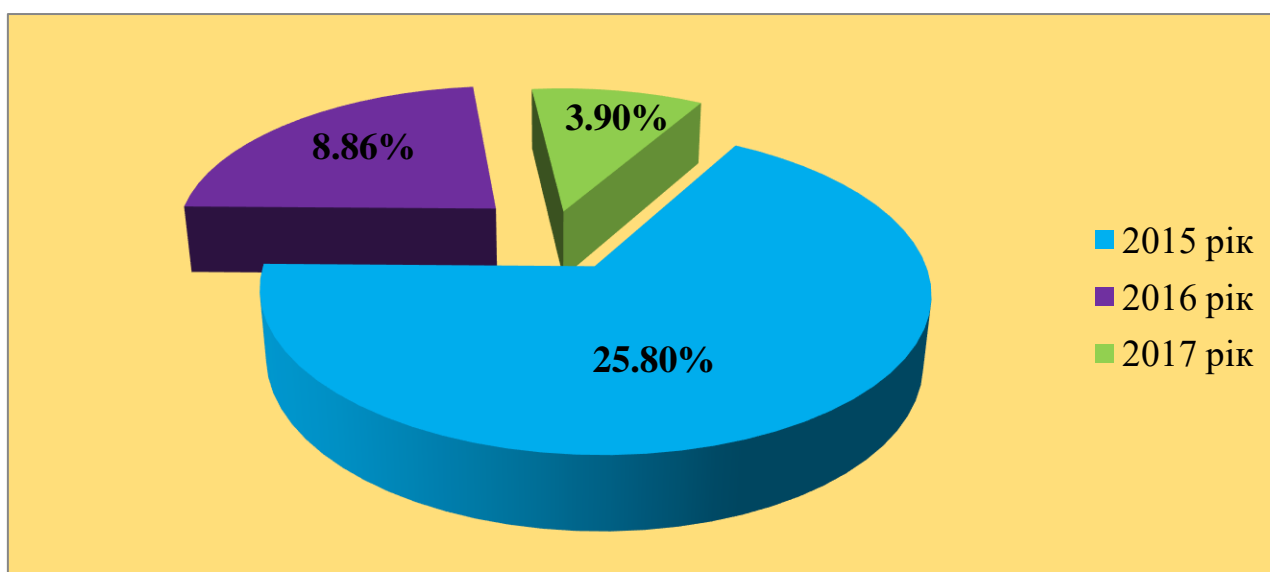
* - за даними нової форми статзвітності враховано відходи I-IV класу небезпеки за ф.№1-відходи (річна) "Поводження з відходами"

Обсяг утворення відходів I-III класів небезпеки, тис. т

Діаграма 8.1.1

Частка утилізованих, оброблених (перероблених) відходів в області

Діаграма 8.1.2

Основна кількість накопичених відходів IV класу небезпеки припадає на хвости збагачення Східного гірничо-збагачувального комбінату (м. Жовті Води), що скидаються у хвостосховище в балці “Щербаківська” Петрівського району та відходи розроблення руди залізної ПрАТ “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат” Петрівський кар’єр, виробничо-технологічні відходи Інгульської шахти ДП “Схід ГЗК” та відходи виробництва графіту ПАТ “Заваллівський графітовий комбінат”.

*Підприємства - основні накопичувачі промислових відходів
(за даними статзвітності за формою № 1 – відходи (річна) за 2017 рік)**

Таблиця 8.1.3.

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Накопичено відходів станом на початок звітного періоду, т	Фактично утворилось відходів на підприємстві за 2017 рік (звітний), т	Накопичено відходів станом на кінець звітного року, т	Місце накопичення відходів
1	2	3	4	5	6	7	8
1	ПрАТ “Центральний гірничо-збагачувальний комбінат” смт Петрове	відходи розроблення кар’єром руди залізної	4	313169600,000	34280900,000	346838500,00	відвал
2	Балка “Щербаківська” ДП “Схід ГЗК” Петрівський район 1,5 км на схід від с. Володимирівки	залишки збагачення (у т.ч. шламу та “хвості”) і брикетування руд уранових та торієвих	4	43799575,399	756908,000	44556483,399	шламосховище
3	Інгульська шахта ДП “Схід ГЗК” Кіровоградський район, с. Неопалимівка	залишки розроблення руд уранових та торієвих	4	8131798,000	54654,000	8186452,000	відвал
4	ПАТ “Заваллівський графітовий комбінат” Гайворонський район, смт Завалля, вул. Жовтнева, буд. 14	відходи (породи гірські, земля), що утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі створення шахт (копалень) та кар’єрів	4	4263160,000	988534,000	5251694,000	відвал
5	Заваллівська філія ТОВ “Заваллівський	відходи промивання та очищення графіту	4	1868573,000	273981,000	2142554,000	відвал

	графіт”, Гайворонський район, с/т Завалля, вул.Лермонтова, 2						
6	ТОВ “Побужський феронікелевий комбінат”, Голованівський район, с/т Побузьке, вул.Промислова, 12	шлаки нікелеві (перше та друге плавлення), що утворюються у термічних процесах металургії металів кольорових інших	4	-	756908,000	-	відвал

Вказати підприємства, які накопичують значні обсяги промислових відходів

** показники за 2018 рік будуть оприлюднені головним управління статистики у Кіровоградській області в III кварталі 2019 року.*

8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Відсутність ефективної системи поведження з відходами на рівні регіону зумовлює накопичення їх значної кількості у місцях видалення, що призводить до антропогенного навантаження на довкілля, забруднення його основних компонентів: землі, водних ресурсів та атмосферного повітря, погіршення умов проживання населення області.

На підприємствах Кіровоградської області протягом 2017 року утворилось 6,2 тис. т відходів I-III класів небезпеки, що на 0,3 тис.т більше в порівнянні з 2016 роком та 37617,0 тис.т відходів IV класу небезпеки, що на 3215 тис. т більше в порівнянні з 2016 роком. Із загальної кількості утворених відходів 1471,4 тис. т утилізовано, оброблено (перероблено), 35842,6 тис. т видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти.

Небезпечні відходи становлять особливу небезпеку для життя населення та стану навколишнього природного середовища. Через відсутність полігонів для видалення небезпечних відходів та фінансові труднощі щодо передачі відходів часто небезпечні відходи зберігають на території підприємств.

Основні показники поведження з відходами I – IV класів небезпеки, тис.тонн

Таблиця 52

№ з/п	Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік*
1	2	3	4	5
1	Утворено ¹	34408,1	37623,3	-
2	Одержано від інших підприємств	300,2	307,6	-
3	у тому числі з інших країн	-	-	-
4	Спалено	31,6	28,1	-
5	у т.ч. з метою отримання енергії	30,0	26,7	-
6	Використано (утилізовано)	3944,9	1471,4	-
7	Знешкоджено (знищено)	-	-	-
8	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	30131,9	35842,6	-
9	Передано іншим підприємствам	453,1	320,8	-
10	у тому числі іншим країнам	-	-	-
11	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	4,3	1,4	-
12	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	0,0	0,0	-
13	Наявність на кінець звітнього року у сховищах організованого складування та на території підприємств	375580,4	408398,8	-

¹З урахуванням обсягів відходів утворених у домогосподарствах.

* показники за 2018 рік будуть оприлюднені головним управління статистики у Кіровоградській області в III кварталі 2019 року.

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається проблема екологічно безпечного збирання, видалення твердих побутових відходів.

На виконання абзацу першого пункту 2 протокольного доручення засідання Кабінету Міністрів України від 01 червня 2016 року № 18 головою обласної державної адміністрації видано розпорядження від 15 червня 2016 року № 248-р "Про обласну комісію з проведення перевірок місць видалення (полігонів) побутових відходів, у тому числі законсервованих та несанкціонованих, щодо дотримання вимог природоохоронного і санітарно-епідемічного законодавства".

На території області обліковано 403 сміттєзвалища. За результатами аналізу показників розвитку сфери поводження з побутовими відходами, проведеного на основі інвентаризацій місць видалення відходів, виконаних органами місцевого самоврядування та райдержадміністраціями, виявлено функціонування об'єктів сфери ТПВ з порушенням вимог діючого природоохоронного законодавства, а саме:

- більшість сміттєзвалищ експлуатуються за відсутності щодо них проектно-кошторисної документації;

- у населених пунктах області не здійснюється роздільне збирання відходів;

- у сільських та селищних населених пунктах не визначаються обсяги відходів, які видаляються на сміттєзвалища;

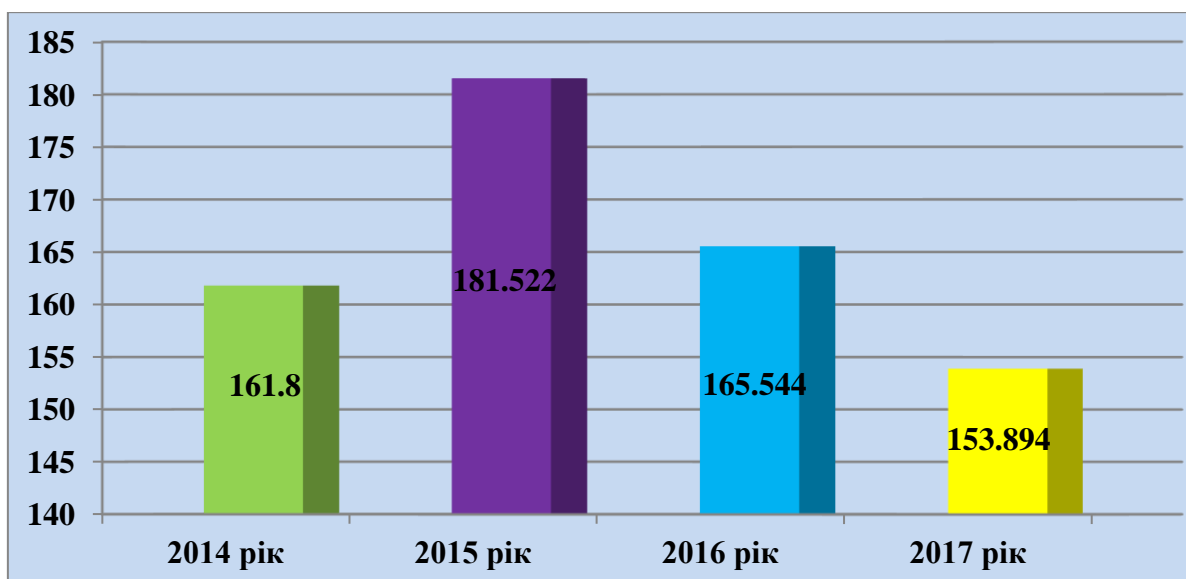
- не облаштовано під'їзні шляхи до сміттєзвалищ та дизбар'єри на в'їздах до них;

- не обладнано системи контролю за станом підземних вод та ґрунтів;

- відсутні системи збирання фільтрату та біогазу тощо.

Протягом 2017 року в області утворилося 153,894 тис. т побутових та подібних відходів або 0,4% від загального обсягу утворених всіх класів небезпеки. Значна частина твердих побутових відходів концентрується на стихійних сміттєзвалищах, які формуються, як правило, у приміській смузі, приватному житловому секторі, зонах відпочинку та в інших місцях. Обсяг видалених побутових та подібних відходів у спеціально відведених місцях та об'єктах становив 99 тис. т.

Утворення твердих побутових відходів (тис. т)

Діаграма 8.2.1

У 2018 році виконано заходів у сфері поводження з побутовими відходами на суму 12,755 млн. грн., що на 32% більше, ніж у 2017 році.

За рахунок цих коштів придбано:

4 сміттєвози загальною вартістю 3793,3 тис. грн., у тому числі:

Катеринівська ОТГ Кіровоградський район – вартістю 1597,5 тис. грн.

Новгородківський район – вартістю 557,0 тис. грн. (вживаний),

Бобринецький район (придбано у 2017 році, отримано у 2018 році) вартістю 440,0 тис. грн. (вживаний),

Петрівський район – вартістю 1198,8 тис. грн.

А також для проведення збирання та вивезення побутових відходів з територій населених пунктів придбано неспеціалізований транспорт у кількості 4 одиниці на суму 2647,0 тис. грн., а саме:

у Онуфріївському районі придбано трактор вартістю 510,0 тис. грн. для КП “Господар” смт Павлиш,

у Новгородківському районі придбано бульдозер для утримання сміттєзвалища вартістю 40,0 тис. грн. (вживаний),

у Петрівському районі с. Луганка придбано трактор з причепом для збирання побутових відходів вартістю 600,0 тис. грн.,

Помічнлянською ОТГ Добровеличківського району придбано автомобіль для вивезення відходів від приватних домоволодінь вартістю 1497,0 тис. грн.

Також у 2018 році придбано або виготовлено 298 контейнерів на загальну суму 1419,0 тис. грн., з них придбано:

Помічнлянською ОТГ Добровеличківського району – 16 одиниць для роздільного збирання на суму 82,0 тис. грн.,

Компаніївською ОТГ – 15 одиниць для роздільного збирання на суму 58,5 тис. грн.,

у м. Світловодську – 17 одиниць на суму 103,0 тис. грн.,

у м. Олександрії – 26 одиниць на суму 235,6 тис. грн., у тому числі 6 підземного базування,

у Благовіщенському районі – 15 одиниць для роздільного збирання на суму 48,8 тис. грн.,

у Новоархангельському районі – 36 одиниць на суму 129,6 тис. грн.,

у Новоукраїнському районі – 30 одиниць для роздільного збирання на суму 90, тис. грн.,

у Гайворонському районі – 74 одиниці на суму 597,0 тис. грн., у тому числі 10 одиниць для роздільного збирання,

виготовлено:

в Олександрівському районі 69 одиниць з використанням коштів на суму 74,24 тис. грн.

Окрім цього, проведено капітальний ремонт наявного контейнерного парку та відремонтовано:

у Долинському районі 10 одиниць на суму 20,0 тис. грн.,

у Петрівському районі 30 контейнерів на суму 164,11 тис. грн. коштів місцевого бюджету.

На утримання місць видалення відходів, створення паспортів полігонів та сміттєзвалищ, проведення ремонтних робіт наявного парку спецавтотранспорту, придбання неспеціалізованого автотранспорту, ліквідацію несанкціонованих сміттєзвалищ територіями витрачено 7359,824 тис. грн.

Із загальної суми коштів, спрямованих на розвиток сфери ТПВ, з місцевих бюджетів витрачено 8444,464 тис. грн., або 66,2 %, з інших джерел фінансування, у тому числі і за рахунок коштів підприємств – 2392,313 тис. грн.

Найбільші суми коштів на розвиток сфери поводження з ТПВ освоєно по Катеринівській ОТГ Кіровоградського району – 1597,5 тис. грн., Первозванівській ОТГ Кіровоградського району – 240,114 тис. грн., Помічянській ОТГ Добровеличківського району – 1579,0 тис. грн.,

та по м. Знам'янці – 698,972 тис. грн.,

м. Олександрії – 255,15 тис. грн.,

і районах:

Гайворонському – 702,0 тис. грн.,

Голованівському – 988,3 тис. грн.,

Долинському – 326,5 тис. грн.,

Компаніївському – 153,58 тис. грн.,

Кіровоградському – 194,2 тис. грн.,

Онуфріївському – 542,46 тис. грн.,

Олександрійському – 400,65 тис. грн.,

Петрівському – 2338,615 тис. грн.

Впродовж року реалізовано послуг з вивезення ТПВ на суму 54,662 млн. грн., з них: населенню – 37,098 млн. грн. (сплачено 91,5%), бюджетним організаціям – 3,306 млн. грн. (сплачено 99,3%).

Відсоток охоплення населення області послугами з вивезення побутових відходів за 2018 рік становить 64,8%.

Протягом 2018 року ліквідовано 1621 сезонне та стихійне несанкціоноване сміттєзвалище, орієнтовним обсягом 0,03556 млн. м³ побутових відходів, на виконання таких робіт використано 2958,688 тис. грн. та винесено 285 протоколів про адміністративні порушення у сфері поводження з побутовими відходами.

В населених пунктах області станом на 01 січня 2019 року розроблено 357 схем санітарного очищення населених пунктів, у тому числі:

8 міст з 12: Знам'янка, Світловодськ, Бобринець, Гайворон, Помічна, Долинська, Мала Виска, Ульяновка, або 66,7%;

16 селищ міського типу з 27: Голованівськ, Добровеличківка, Єлизаветградка, Компаніївка, Завалля, Молодіжне, Нова Прага, Новгородка, Новоархангельськ, Олександрівка, Павлиш, Петрове, Приютівка, Салькове, Смоліно, Устинівка, або 55,6%;

333 схеми санітарного очищення сільських населених пунктів.

Однак, дані схеми, окрім схеми санітарного очищення території м. Долинської, розроблялися у попередні періоди без врахування вимог ДБН Б.2.2-6:2013 “Склад та зміст схеми санітарного очищення населеного пункту” та наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 23 березня 2017 року № 57 “Про затвердження порядку розроблення, погодження та затвердження схем санітарного очищення населених пунктів”.

Також затверджено 111 графіків вивезення побутових відходів.

Рішенням Кіровоградської міської ради від 22 вересня 2015 року № 4447 затверджено Програму запровадження в м. Кіровограді роздільного збору твердих побутових відходів на 2015-2019 роки, на виконання якої за кошти інвестора ТОВ “ЕКОСТАЙЛ” на території Кіровоградського міського сміттєзвалища встановлено сортувальну лінію з відбору вторинної сировини. За підсумками року обсяги відсортованих корисних компонентів становлять 944,5219 тонни, або 4,8359% до кількості відходів, поданих на сортувальну лінію, у тому числі розподіл за фракціями наступний:

алюмінієві банки – 0,0225%, або 4,4042 тонни,

папір – 0,115%, або 22,4683 тонни,

металеві банки – 0,1348%, або 26,3226 тонни,

метали – 0,0128%, або 2,5026 тонни,

полімери – 0,7876%, або 453,8256 тонни,

плівка – 0,0423%, або 8,27 тонни,

склобій – 3,6383%, або 710,6111 тонни,

упаковка ТетраПак – 0,0825% або 16,1175 тонни.

На території сміттєзвалища також встановлене додаткове обладнання для доведення ресурсоцінних компонентів відходів до кондиції, що передбачає їх постачання переробним підприємствам.

У містах Кропивницький, Знам'янка, Долинська, Світловодськ, Новоукраїнка, Благовіщенське, смт Олександрівка, Новгородка частково впроваджено роздільне збирання або збір корисних компонентів побутових відходів (скло, папір, картон, пластик, ПЕТ-тара) із застосуванням спеціалізованих контейнерів. У цілому по даних містах роздільним збиранням охоплено до 43% населення та об'єм зібраних ресурсоцінних компонентів становить до 17,5 % загального об'єму відходів, утворених у даних населених пунктах. Для забезпечення роздільного збирання використовується 147 спеціалізованих контейнерів.

*Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)
станом на 01.01.2019 року*

Таблиця 8.2.2

№ з/п	Назва одиниці адміністративно – територіального устрою регіону	Кількість сміттєзвалищ*	Кількість паспортизованих МВВ, од
Сміттєзвалища			
	Всього	403	257
1	Благовіщенський район	18	6
2	Бобринецький район	29	24
3	Вільшанський район	19	8
4	Гайворонський район	12	16
5	Голованівський район	21	19
6	Добровеличківський район	23	12
7	Долинський район	20	18
8	Знам'янський район	13	1
9	Кіровоградський район	35	23
10	Компаніївський район	17	12
11	Маловисківський район	17	10
12	Новгородківський район	13	11
13	Новомиргородський район	21	9
14	Новоархангельський район	21	7
15	Новоукраїнський район	24	24
16	Олександрівський район	15	9
17	Олександрійський район	26	17
18	Онуфріївський район	13	9
19	Петрівський район	15	2
20	Світловодський район	11	5
21	Устинівський район	15	10
22	м. Кропивницький	1	1
23	м. Олександрія	2	2
24	м. Знам'янка	1	1
25	м. Світловодськ	1	1
Полігони			

	Всього	-	-
Заводи по переробці твердих побутових відходів			
	Всього	-	-

* за даними інвентаризації об'єктів та спеціально відведених місць видалення відходів, проведеної у 2016 році.

На підставі укладеної угоди між Міністерством екології та природних ресурсів України та ТОВ "С.І. Груп Консорт ЛТД" від 31 травня 2012 року № 14/7 усі наявні на території області непридатні та заборонені до використання пестициди і агрохімікати протягом 2012 року були вивезені за межі області з метою їх знешкодження. Роботи виконані за рахунок Державного фонду охорони навколишнього природного середовища.

8.3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 року № 1120 "Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленнями і Жовтого та Зеленого переліків відходів". У 2018 році імпортування й експортування відходів не здійснювалося.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки

Під екологічною небезпекою слід розуміти загрозу погіршення якості природного середовища, ураження людей, популяцій і угруповань живих організмів, зумовлену наявністю або потенційною можливістю виникнення шкідливих природних і антропогенних чинників. Кількісною мірою екологічної небезпеки може бути вірогідність завдання тієї чи іншої шкоди об'єктам біосфери.

Слід зауважити, що під чинниками, від яких залежить сам факт існування екологічної небезпеки і її міра, розуміються не лише екологічні чинники, але і чинники, пов'язані з виникненням геофізичних, гідрологічних, метеорологічних та інших небезпечних явищ (землетруси, сильні морські хвилювання, вітрові нагони води, урагани, торф'яні пожежі та ін.). Що ж до природних екологічних чинників, то при їх впливі екосистеми, що мають здатність до самопідтримування і саморегулювання, повертаються до стану екологічної рівноваги.

Надмірна концентрація промисловості зумовила катастрофічне забруднення повітря, води та ґрунту. На даному етапі розвитку нашої держави масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу життю та здоров'ю громадян, громадській та національній безпеці.

Особливе значення дослідження екологічної безпеки в системі національної безпеки держави пов'язано з аналізом, попередженням та прогнозуванням надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що характеризуються постійним збільшенням матеріальних збитків і соціальних втрат.

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека визначається як стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної ситуації та виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Отже, забезпечення екологічної безпеки здійснюється за допомогою відповідних заходів державного впливу: впровадження науково-обґрунтованих нормативів природокористування та охорони довкілля; проведення контролю за станом навколишнього природного середовища; зниження антропогенних навантажень, ліквідацію наслідків шкідливого впливу людської діяльності на навколишнє природне середовище; впровадження у виробництво екологічно

безпечних технологій, реалізація заходів щодо зменшення наслідків Чорнобильської катастрофи; профілактика неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів.

На сьогоднішній день екологічна безпека є важливою складовою національної безпеки та може бути вирішена виключно у разі комплексного застосування заходів екологічного, економічного та правового характеру.

Ефективна реалізація цих заходів має велике значення для стабілізації екологічної ситуації в Україні, а також оптимізації державної екологічної політики Української держави у сучасних умовах.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Кіровоградська область має досить високий показник антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Забруднюються повітря, води і ґрунти, збіднюється ландшафтне і біотичне різноманіття, що негативно впливає на живі організми. Природокористування у багатьох аспектах є нераціональним та екологічно незбалансованим.

До переліку екологічно небезпечних об'єктів, розташованих у Кіровоградській області, які фактично справляють значний негативний вплив на довкілля, належать такі підприємства:

ДП «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» – накопичено 45314,325 тис т відходів у хвостосховищі в балці "Щербаківська" Петрівський район (вид економічної діяльності – добування уранової та торієвої руди, виробництво та переробка ядерного палива);

ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря складають 3522,775 т на рік (вид економічної діяльності – виробництво кольорових металів (нікелю));

Кіровоградське ВКГ ОКВП «Дніпро-Кіровоград» – скид 12,07 млн м³ стічних вод на рік (вид економічної діяльності – забір, очищення та скид стічних вод).

9.3. Радіаційна безпека

Радіаційна безпека - це стан радіаційно-ядерних об'єктів та навколишнього середовища, який забезпечує неперевищення меж доз, виключення будь-якого необґрунтованого опромінення і зменшення доз опромінення персоналу і населення нижче встановлених лімітів доз настільки, наскільки це може бути досягнуто і економічно обґрунтовано.

У Кіровоградській області ризики у сфері радіаційної безпеки обумовлені виробничою діяльністю підприємств уранодобувної промисловості, а саме підрозділами державного підприємства «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» (далі – ДП «СхідГЗК»).

ДП «СхідГЗК» здійснює видобуток уранових руд, які є природним радіоактивним матеріалом, на Смолінській, Інгульській та Новоконстянінівській шахтах. Шахти розташовані в Кіровоградській області (Ватутінське родовище, смт Смолине Маловісківського району; Мічурінське та Центральне родовище, с. Неопалимівка Кіровоградського району; Новокостянтинівське родовище, с. Олексіївка Маловісківського району). Переробка уранових руд здійснюється на гідрометалургійному заводі (ГМЗ) підприємства в м. Жовтих Водах Дніпропетровської області.

Основним видом продукції, що випускається, є концентрат природного урану (закис-окис урану) і технічна сірчана кислота.

Відходи переробки на ГМЗ уранових руд зберігаються у хвостосховищах балки «Щербаківська» та «КБЗ». Обидва хвостосховища наливного типу. Хвостосховище у балці «Щербаківська» розташоване на території Петрівського району Кіровоградська обл. Хвостосховище «КБЗ» - на території П'ятихатського району Дніпропетровська області.

Хвостосховище у балці «Щербаківська» експлуатується з 1959 року і призначене для видалення, складування та зберігання твердих відходів від переробки уранових руд. Загальна площа його чаші - 256 га.

Хвостосховище «КБЗ» не експлуатується з 01 січня 1996 і перебуває у стадії консервації. Для попередження виносу пилу «хвостів» переробки уранових руд і забруднення навколишнього природного середовища хвостосховище покрите, згідно з проектом, першим рекультиваційним шаром з інертного матеріалу (суглинку) потужністю до 0,7 м.

Контроль за впливом зазначених об'єктів на радіаційний стан навколишнього природного середовища на промислових майданчиках, у санітарно-захисних зонах і зонах спостереження здійснюють фізико-хімічні лабораторії служби радіаційної безпеки та охорони навколишнього середовища, а також Центральна пилогазодозиметрична лабораторія ДП «СхідГЗК», Центральна науково-дослідна лабораторія ДП «СхідГЗК», Гідрогеологічний загін Геологорозвідувальної партії ДП «СхідГЗК», сторонні організації на підставі договорів. Лабораторії атестовані на проведення вимірювань у сфері поширення державного метрологічного нагляду. Періодичність вимірювань, а також перелік факторів, які контролюються, передбачено у річних планах контролю, погоджених контролюючими органами та затверджених головним інженером підприємства.

За результатами радіаційно-екологічних досліджень об'єктів довкілля на території санітарно-захисних зон та зон спостереження підрозділів Державного підприємства «Східний гірничо-збагачувальний комбінат» наднормативного рівня впливу не виявлено.

Результати радіоекологічного контролю вмісту природних радіонуклідів в атмосфері на території санітарно-захисних зон і зон спостереження уранових шахт свідчить, що шахтні джерела радіоактивного забруднення атмосферного повітря не чинять наднормативного впливу на якість атмосферного повітря у

місцях проживання критичних груп населення. Вміст у повітрі природних радіонуклідів не перевищує затверджених регламентів для населення у порівнянні з фоновими значеннями для цієї місцевості.

На території санітарно-захисної зони та в зоні спостереження хвостосховища в балці «Щербаківська» концентрація пилу в атмосферному повітрі коливається в межах від 0,16 мг/м³ до 0,5 мг/м³, ЕРОА радону-222 <5,0 Бк/м³.

Результати дослідження радіохімічних показників води р. Жовтої, надані в табл.9.3.1, свідчать про відсутність значного негативного впливу хвостосховища в балці «Щербаківська» на якість води.

Таблиця 9.3.1

Місце відбору проб	Рік проведення виміру	Сульфати, мг/дм ³	Сухий залишок, мг/дм ³	Уран, Бк/дм ³	Ra-226, Бк/дм ³
1	2	3	4	5	6
р. Жовта 500м вище створу б. «Щ» (Каналізаційні очисні споруди)	I кв. 2018	464	2290	2,32	0,107
	II кв. 2018	504	1103	2,32	0,141
	III кв. 2018	912	2180	1,99	0,104
	IV кв. 2018	1719	3908	2,47	0,092
р. Жовта створ хвостосховища в б. «Щ» ГП №3	I кв. 2018	899	2222	1,01	0,122
	II кв. 2018	899	2222	1,00	0,14
	III кв. 2018	166	1080	нпо	0,133
	IV кв. 2018	430	1826	н/о	0,081
р. Жовта 500м нижче балки «Щ» ГП №9	I кв. 2018	1032	2535	1,109	0,178
	II кв. 2018	1032	2335	1,11	0,170
	III кв. 2018	213	1104	нпо	0,177
	IV кв. 2018	502	1922	н/о	0,078

Результати досліджень проб ґрунту на межі СЗЗ і в зоні спостереження за рівнем питомої гамма-активності природних радіонуклідів коливаються в межах фонових показників і становлять від 103 Бк/кг до 130 Бк/кг.

Результати контролю якості продуктів харчування (овочеві культури) в районі розташування хвостосховища свідчать, що рівні вмісту природних радіонуклідів уранового і торієвого рядів за питомою гамма-активністю в зоні спостереження перебувають в межах коливань природного фону і становлять від 6,0 Бк/кг до 12,0 Бк/кг.

Таким чином застосовані підприємством протирадіаційні та природоохоронні заходи забезпечують дотримання нормативних рівнів впливу діяльності підрозділів на довкілля та на умови проживання населення.

У 2018 році перевірок дотримання вимог радіаційної безпеки Державною інспекцією ядерного регулювання України не проводилось.

Сортування відвальних порід Інгульської шахти із застосуванням установки радіометричної сепарації не проводилось. Застосоване обладнання і технологічна схема не дозволяють досягти запланованих обсягів та якості сортування, що зумовлено особливостями гранулометричного складу відвального матеріалу.

9.3.1 Стан радіоактивного забруднення області

Стан радіоактивного забруднення області залежить від об'єктів виробничої діяльності підприємств уранодобувної промисловості.

На території Кіровоградської області такими є:

Смолінська шахта ДП «Схід ГЗК»

Промисловий майданчик гірничодобувного комплексу Смолінської шахти розташований на відстані 4 км від смт Смоліне Маловисківського району Кіровоградської області.

Радіаційна обстановка на території Смолінської шахти, її санітарно-захисної зони та зони спостереження характеризується даними гамма-зйомки, що включає в себе вимір потужностей еквівалентної дози випромінювання над поверхнею землі.

Фонове значення потужності еквівалентної дози (Далі – ПЕД) дослідженої території, за даними «Звіту про результати радіаційного контролю об'єктів навколишнього середовища на території Маловисківського району Кіровоградської області (фонові), 2014», становить від 0,11 мкЗв/год до 0,17 мкЗв/год.

У межах санітарно-захисної зони (території головної вентиляційної установки, шурфу допоміжний, відомчих автошляхів) потужність еквівалентної дози гамма-випромінювання змінюється в діапазоні 0,11- 0,30 мкЗв/годину.

На решті території санітарно-захисної зони відзначаються наступні рівні гамма-випромінювання: на території бувшого відвалу пустих порід і забалансових руд - 0,11-0,50 мкЗв/год, на території гідрозакладального комплексу - 0,10-0,25 мкЗв/год.

В зоні спостереження (в житловій забудові) рівні гамма-випромінювання змінюються в межах від 0,11 мкЗв/год до 0,18 мкЗв/год.

Середнє значення об'ємної активності ^{222}Rn в атмосферному повітрі СЗЗ і ЗС становить $29,9 \pm 5,3$ Бк/м³, що відповідає середнім значенням по Кіровоградській області (34 Бк/м³).

Всі значення потужності дози гамма-випромінювання в зоні спостереження шахти коливаються в межах природного фону.

Інгульська шахта ДП «Схід ГЗК»

Гірничодобувний комплекс Інгульської шахти заснований на базі розвіданих запасів Мічурінського й Центрального родовищ уранових руд.

Інгульська шахта розташована на території Кіровоградського району Кіровоградської області.

На межі санітарно-захисної зони потужність еквівалентної дози гамма-випромінювання змінюється в діапазоні від 0,12 мкЗв/год до 0,22 мкЗв/год.

На території зони спостереження Інгульської та Центральної шахт значення потужності еквівалентної дози становлять 0,12 - 0,23 мкЗв/год, що відповідає коливанням природного радіаційного фону території Кіровоградського району.

Потужність дози гамма-випромінювання на території населених пунктів зони спостереження становить:

с. Неопалимівка	- від 0,15 до 0,22 мкЗв/год;
с. Первозванівка	- від 0,13 до 0,17 мкЗв/год;
м. Кропивницький, р-н Велика Балка	- від 0,12 до 0,18 мкЗв/год;
м. Кропивницький, р-н Завадівка	- від 0,15 до 0,23 мкЗв/год.

Рівні еквівалентної рівноважної об'ємної активності ^{222}Rn (ЕРОА) у житлових приміщеннях в зоні спостереження Інгульської та Центральної шахт наступні:

- с. Неопалимівка від 35,0 Бк/м³ до 118 Бк/м³;
- м. Кропивницький від 3,0 Бк/м³ до 29 Бк/м³;
- м. Кропивницький, р-н Велика Балка від 13,0 Бк/м³ до 34 Бк/м³;
- пос. Сонечний від 7,0 Бк/м³ до 92 Бк/м³.

Новокостянтинівська шахта ДП «Схід ГЗК»

Гірничодобувне підприємство на базі Новокостянтинівського родовища розташовується в Маловисківському районі Кіровоградської області.

На межі санітарно-захисної зони потужність еквівалентної дози гамма-випромінювання змінюється в діапазоні від 0,10 мкЗв/год до 0,13 мкЗв/год.

Значення потужності еквівалентної дози гамма-випромінювання на автошляху від шахти до виїзду на трасу Кропивницький-Умань становить 0,15-0,24 мкЗв/год.

На території зони спостереження шахти Новокостянтинівська (села Олексіївка, Лутківка, Мануйлівка) значення потужності еквівалентної дози становлять від 0,10 мкЗв/год до 0,24 мкЗв/год, що відповідає коливанням природного радіаційного фону території Маловисківського району.

На автошляхах загального користування, якими транспортується уранова руда, значення потужності еквівалентної дози становлять 0,11-0,16 мкЗв/год.

Значення еквівалентної рівноважної об'ємної активності ^{222}Rn (ЕРОА) на межі СЗЗ від головної вентиляційної установки становить менше 5 Бк/м³ (нижня межа виміру приладу).

Зважаючи на викладене, значення потужності дози гамма-випромінювання на території СЗЗ та зони спостереження уранових шахт ДП «СхідГЗК» коливаються у межах природного фону.

Хвостосховище в балці «Щербаківська»

Промисловий майданчик хвостосховища розташований у північній частині балки «Щербаківська», який є правою притокою річки Жовта, на відстані 1,5 км на південь від м. Жовтих Вод та на відстані 8 км на південь від ГМЗ.

В межах території СЗЗ рівні ПЕД реєструвалися в діапазоні 0,13-0,15 мкЗв/год, а на території найближчої житлової зони – на рівні природного радіаційного фону (0,12 - 0,15 мкЗв/год).

На території зони спостереження хвостосховища знаходяться с. Козацьке, с. Володимирівка, с. Ганнівка Петрівського району і с. Мар'янівка П'ятихатського району. Також в зоні спостереження південна частина житлового сектора м. Жовті Води Дніпропетровської області. Потужність дози гамма-випромінювання на території цих населених пунктів становить:

- с. Ганнівка - від 0,11 до 0,15 мкЗв/год (у середньому 0,13 мкЗв/год);
- с. Козацьке - від 0,10 до 0,12 мкЗв/год (у середньому 0,11 мкЗв/год);
- с. Володимирівка - від 0,11 до 0,14 мкЗв/год (у середньому 0,13 мкЗв/год);
- с. Мар'янівка - від 0,12 до 0,16 мкЗв/год (у середньому 0,14 мкЗв/год);
- м. Жовті Води - від 0,11 до 0,18 мкЗв/год (у середньому 0,16 мкЗв/год).

Усі значення потужності дози гамма-випромінювання на територіях СЗЗ та ЗС перебувають у межах коливань природного фону.

9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами

У 1988 році у відповідності до рекомендацій інституту «Радон» було здійснено захоронення радіоактивних відходів та забрудненого майна Цезієм-137 у Веселівському кар'єрі будівельних матеріалів, які утворились внаслідок ліквідації радіоактивного вогнища на території ОГМ СУ-Гражданстрой (пер.Червонозорівський, м. Кіровоград).

З причини давнини події знайти власника відходів не вдалося.

В наданому обласним архівом акті «О проведеніи захоронення радиоактивных веществ и загрязненного оборудования и имущества ОГМ СУ-Гражданстрой-2» строительно-монтажного треста «Кировоградстрой» від 21 листопада 1988 року, підписаному головою комісії – керівником робіт, членами комісії від штаба цивільної оборони області, облсанепідстанції та начальником ОГМ СУ-Гражданстрой-2 і затвердженому головою постійної надзвичайної комісії м. Кропивницького, зазначено що у Веселівському кар'єрі захоронено 224 контейнери з рівнем радіації до 300 мкР, понад 300 мкР-78 контейнерів відправлено для захоронення у Чорнобильський могильник.

За даними міськвиконкому Кіровоградської міської ради, викладеними у листі від 15 листопада 2017 року № 01-20/716 «Про надання інформації», стало відомо наступну інформацію.

Після надходження 13 липня 2017 року інформації щодо розкриття захоронення радіоактивних відходів на території Веселівського кар'єру, виконавчими органами Кіровоградської міської ради було проведено роботу з пошуку архівно-історичної інформації та свідків тих подій щодо з'ясування обставин виникнення тимчасового захоронення та власників цього майна. З метою встановлення характеру та виду матеріалу, що зберігається, було проведено інструментальні виміри радіоактивного фону на зазначеній місцевості, із залученням співробітників Державної установи «Кіровоградський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України». За результатами проведених вимірів інформацію про радіаційне обстеження та небезпеку об'єкта було направлено до Державного спеціалізованого підприємства «Дніпропетровський державний міжобласний спеціальний комбінат» та одночасно, згідно з вимогами чинного законодавства України, надано офіційне повідомлення Державній інспекції з ядерного регулювання України, до зони відповідальності яких належить Кіровоградська область.

Для більш поглибленого вивчення та оцінки ситуації щодо несанкціонованого розкриття ґрунту в район глиняного кар'єру «Веселівське родовище» було залучено ДСП «Дніпропетровський ДМСК».

На основі рекомендацій ДСП «Дніпропетровський ДМСК» та за погодженням Державної інспекції з ядерного регулювання України виконані роботи щодо проведення захоронення в попередній стан шляхом загорнення траншеї, а також було встановлено попереджувальні знаки про радіаційну небезпеку на даній території.

З метою ліквідації захоронення аварійних радіоактивних відходів у районі глиняного кар'єру «Веселівське родовище» на території м. Кропивницького, облдержадміністрацією включено в розділ «Основні заходи Програми» проекту Державної екологічної цільової програми радіаційного захисту населення на території Кіровоградської області на 2018-2027 роки захід «Ліквідація шляхом перезахоронення радіоактивних матеріалів в районі глиняного кар'єру «Веселівське родовище».

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1 Структура та обсяги промислового виробництва

Дані Головного управління статистики у Кіровоградській області щодо обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2018 році, сформовані за результатами проведення державного статистичного спостереження “Структурні зміни в економіці України та її регіонів”, наведені в таблиці 10.1.1.

Структура обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності за 2018 рік¹

Таблиця 10.1.1

Основний вид економічної діяльності	Питома вага, %
Промисловість ¹ , у тому числі:	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	7,1
Переробна промисловість, у тому числі:	74,4
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	39,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,5
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	1,9
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	к
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	4,6
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів крім виробництва машин та устаткування	9,8
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	13,7
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	2,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	17,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,4

¹ Дані попередні

² Дані сформовано за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності формуються за однорідними видами діяльності).

к - Інформація конфіденційна згідно з Законом України "Про державну статистику".

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Обсяг реалізованої промислової продукції (товар, послуг) без ПДВ та акцизу, млн.грн	29678,4	25409,5	22849,4

Індекс промислової продукції, %	101,7	104,2	118,5
Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу, грн.	30882,7	26210,2	23390,5

10.2 Вплив на довкілля

10.2.1. Добувна промисловість і розроблення кар'єрів

Кіровоградська область належить до одного з найбільш насичених мінеральними ресурсами регіонів України. На її території виявлено 32 види і налічується майже 300 родовищ різноманітних корисних копалин. Мінерально-сировинна база області на 15,5% складається з паливно-енергетичних корисних копалин (буре вугілля, горючі сланці, уранові руди), на 58,2% - із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта (26,3%) - це руди чорних, кольорових та рідкісних металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води. Область посідає провідне місце в Україні за запасами урану та займає монопольне становище за його видобутком. Розвідано 16 родовищ, з яких розробляється чотири, це Мічуринське і Центральне родовища на території Кіровоградського району та Ватутінське і Новокостянтинівське родовища на території Маловисківського району (зазначені родовища розробляються ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат”).

Промислові запаси залізних руд (металічних корисних копалин) складають 470 млн.т. У Петрівському районі ПрАТ “Центральний гірничо – збагачувальний комбінат” експлуатує два родовища – Петрівське і Артемівське, із загальними запасами 366 млн.т. Середньорічний видобуток залізистих кварцитів перевищує 7 млн.т. ПрАТ “Північний ГЗК” розробляє Ганнівське родовище залізистих кварцитів, розташоване в межах північного району Кривбасу, між північною околицею м. Кривогу Рігу (Дніпропетровська область) та селом Ганнівка Петрівського району (Кіровоградська область). Загальна протяжність родовища складає 17 км, на даний час воно розробляється лише на території Дніпропетровської області.

На території області розташовано 5 комплексних родовищ нікелю і кобальту. ТОВ “Побузький феронікелевий комбінат” припинив розробку Липовеньківського родовища (Голованівський район). На даний час підприємство імпортує більш багаті руди, що здешевлює отримання кінцевої продукції.

На території області виявлені руди літію, це Полохівське (Маловисківський район) та ділянка Добра (Добровеличківський район). У межах Ганнівсько-Звенигородської рудоносної зони (Новомиргородський та Маловисківський райони) встановлена наявність танталу.

На території Новомиргородського району ТОВ ВКФ “Велта” побудувала гірничо-збагачувальний комбінат та здійснює розробку Бирзулівського родовища ільменіту (титанові руди). З метою розширення мінерально-сировинної бази титанових руд ТОВ ВКФ "Велта" провело геологічне вивчення Лікарівської ділянки титанових руд в Новомиргородському районі.

Запаси графітової руди на трьох розвіданих родовищах становлять 126,7 млн. тонн руди (51,5% від загальних запасів в Україні), або 7,9 млн. тонн кристалічного графіту. Балахівське і Петрівське родовища не розробляються. Заваллівське родовище експлуатує ТОВ “Заваллівський графітовий комбінат”. Супутньою корисною копалиною на цьому родовищі є абразивна сировина (гранат), запаси якої оцінені у 20,3 млн. тонн.

На території області розвідано 7 родовищ каоліну, придатних для використання у якості нерудної сировини для металургії, з них експлуатуються два: Обознівське родовище вторинного каоліну (розробляє ПАТ “Кіровоградське рудоуправління”) та Балахівське родовище вторинного каоліну (розробляє ТОВ “Сонек”), Вікненське родовище каоліну (ТОВ “Сермін”) готується до експлуатації.

Кварцити та кварц для вогнетривів представлені Малоскелівським родовищем, запаси промислових категорій складають 1,95 млн. т.

Корисні копалини для будівництва представлені в області 10 видами, та налічується 188 родовищ.

Для мінімізації шкоди підприємствами проводиться робота по недопущенню забруднення і засмічення земельних ресурсів, скид кар’єрних вод проводиться після її очищення, здійснюється рекультивация порушених земель.

З цією метою перед початком розробки родовища виконується проект “Оцінка впливу на довкілля”, в якому передбачені заходи по недопущенню погіршення екологічного стану навколишнього середовища.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств добувної промисловості та розроблення кар’єрів обсяг викидів у 2018 році становив 1840,391 т, що складає 15,1 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.2 Металургійна промисловість

На сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу неможливо обійтися без кольорових металів, які є незамінними в машинобудуванні і особливо широко використовуються в таких його галузях, як електронна, електротехнічна, приладобудівна та ін. На території Кіровоградської області налічується 2 підприємства, які займаються металургійним виробництвом: ТОВ “Побужський феронікелевий комбінат”, ПрАТ “Металит”.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств металургійної галузі обсяг викидів у 2018 році становив 3547,076 т, що складає 29,15 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.3 Харчова промисловість

Галузь виробництва харчових продуктів та напоїв традиційно займає одне з провідних місць у промисловості області. Частка підприємств із виробництва харчових продуктів та напоїв в обсязі реалізованої промисловістю області продукції складає 35,9 %.

За останні роки відбулися якісні зміни у виробничих відносинах та формах господарювання, зросла конкурентоспроможність продукції, визнаної не тільки в Україні, а й за її межами. Робота підприємств харчової промисловості має значний вплив на забезпечення продовольчої безпеки, насичення ринку продовольчими товарами. На підприємствах області постійно оновлюється асортимент продукції, впроваджуються сучасні технології.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області, від підприємств харчової промисловості викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2018 році склали 1898,424,0 т, що складає 15,6 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.2.4 Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції

У 2018 році порівняно з 2017 роком на Кіровоградщині випуск хімічної продукції зменшився на 12,6 %.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області, від підприємств з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2018 році склали 180,415 т, що складає 1,48 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва

Забезпечення економіко-екологічної безпеки багато в чому залежить від ефективності механізмів управління промисловими підприємствами. Одним з таких механізмів, який останніми роками набуває розвитку, є механізм екологізації виробничих процесів.

Зменшення шкідливого впливу промислового виробництва вирішується за кількома напрямками:

- шляхом удосконалення очищення шкідливих викидів і відходів промислового виробництва, підвищення ефективності роботи очисних споруд, суворого дотримання нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище;
- шляхом удосконалення технологічних процесів з метою очищення відходів виробництва, випуску екологічно чистої продукції;
- шляхом зміцнення режиму екології;
- шляхом запровадження маловідходної і безвідходної технології, заснованої на комплексному використанні природних ресурсів, при замкнутому циклі виробництва.

Загальні вимоги охорони навколишнього природного середовища в процесі господарювання повинні охоплювати всі стадії господарського процесу: доексплуатаційну, експлуатаційну і післяексплуатаційну.

Доексплуатаційна стадія включає розміщення об'єкта, проектування, будівництво, приймання в експлуатацію. Експлуатаційна передбачає паспортизацію виробничої діяльності об'єкта, дозвіл на викиди, встановлення нормативів викидів та лімітів використання природних ресурсів, контроль за виконанням відповідних правил. Післяексплуатаційна стадія включає випуск продукції і розміщення відходів.

Екологічна безпека і охорона навколишнього середовища забезпечується шляхом екологічної паспортизації промислових підприємств, нормування і лімітування, внесення зборів за використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища, здійснення екологічного контролю.

На промислових підприємствах, що шкідливо впливають або можуть впливати на стан навколишнього природного середовища, розробляються екологічні паспорти. Екологічний паспорт - це нормативно-технічний документ, який містить дані щодо використання природних ресурсів та визначення впливу виробництва на навколишнє природне середовище. В екологічному паспорті містяться такі дані: обсяги викидів, скидів забруднюючих речовин та види; обсяги та їх види використання природних ресурсів; відомості про обсяги та характер виробництва, наявність природоохоронного обладнання; екологічна характеристика продукції, що випускається; відомості про характеристики відходів, які створюються на підприємстві. Екологічні паспорти промислових підприємств мають велике значення, бо містять зведені статистичні дані про забруднюючі речовини.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Україна має величезний потенціал для розвитку сільського господарства. Це відбувається, головним чином, через сприятливі природні умови для сільського господарства: родючий ґрунт і дуже сприятливий клімат на більшій частині території країни. Сільське господарство України є досить перспективною галуззю та одним із лідерів експорту продукції рослинництва та тваринництва на світових ринках. Окрім того, сільське господарство є основною рушійною силою для розвитку економіки країни та забезпечення добробуту населення.

Україна має найбільшу площу сільськогосподарських земель в Європі з приблизно 41 млн. га землі, з яких 32,5 млн. га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур. Родючі ґрунти і помірний клімат дають українським виробникам сильні конкурентні переваги.

Кіровоградська область має значний потенціал для розвитку сільського господарства. Область виробляє майже 5% валової сільгосппродукції в Україні. За п'ять років у сільське господарство були залучені більше 13 млрд гривень капітальних інвестицій. 36% у загальному обсязі реалізованої продукції в області займає харчова промисловість.

У Кропивницькому проходить найбільша в Україні і одна із 10 найбільших в Європі Міжнародна агропромислова виставка із польовою демонстрацією техніки і технологій «AGROEXPO», яка презентує потенціал області і стимулює розвиток суміжних галузей.

У 2018 році виробництво валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств склало 12 481,6 млн. грн. або 120,4% до 2017 року, в тому числі продукція рослинництва – 10 554,2 млн. грн. (124,9%), продукція тваринництва – 1 927,4 млн. грн. (100,5%).

За цим показником Кіровоградська область займає четверте рейтингове місце серед областей.

На формування показника мало вплив:

- **збільшення** обсягів виробництва порівняно з 2017 роком:
 - зернових та зернобобових на 31,5 %;
 - насіння соняшнику – 33,6%;
 - сої – 9,5%;
 - ріпаку – 14,0%;
 - картоплі – 2,8%;
 - овочів – 5,9%;
 - молока - 0,6 %;

- яєць – 4,3 %.
- **зменшення** обсягів виробництва порівняно з 2017 роком:
 - цукрового буряку – 33,6%;
 - м'яса (реалізація худоби та птиці) -0,6 %.

За звітний рік одержано валове виробництво зерна в обсязі 3 млн. 760 тис. тонн, урожайність склала 45,3 ц/га. за цим показником область займає 6-те рейтингове місце по Україні.

Ранніх зернових намолочено 1 млн. 444 тис. тонн, при врожайності 32,7 ц/га, з них: пшениці всього -1 млн. 83 тис. тонн та ячменю 325 тис. тонн.

Валове виробництво зернової кукурудзи склало 2 млн. 265 тис. тонн (2-ге місце в Україні) при середній урожайності 60,7 ц/га.

Валове виробництво соняшнику склало 1 млн. 458 тис. (2-ге місце в Україні) при середній урожайності 24,8 ц/га року. Сої одержано 196 тис. тонн при урожайності 17,1 ц/га. Цукрових буряків накопано 389 тис. при середній урожайності 363,2 ц/га. Вироблено картоплі - 576 тис.тонн, при середній урожайності 141,2 ц/га. Овочів отримано в обсязі 257,6 тис.тонн з середньою урожайністю 132,3 ц/га.

За результатами останніх спостережень в доброму та задовільному стані озимі зернові знаходяться на площі - 365,3 тис. га (94% площ), озимий ріпак на – 52,3 тис. га (87% площ).

Всіма категоріями господарств області (за попередніми даними) за 2018 рік вироблено (реалізовано) на забій 70,4 тис. тонн худоби і птиці в живій вазі, що на 0,5% менше порівняно з 2017 роком, молока – 307,6 тис. тонн (на 2% більше 2017 року), яєць - 462,5 млн. штук (22,4% більше 2017 року).

Станом на 01 січня 2019 року у господарствах усіх категорій налічувалось 89,7 тис. голів великої рогатої худоби (менше минулорічного показника на 6,6%), в т.ч. корів – 50,2 тис. голів (менше на 2,9%), свиней – 220,5 тис. голів (менше на 5,2%), овець і кіз - 36,6 тис. голів (менше на 2,1%), птиці - 4996,7 тис. голів (збільшено на 161,7%).

З метою оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських товаровиробників області у 2018 року придбано 713 од. техніки на суму 850,3 млн. грн., в тому числі: тракторів – 211 од. (290,7 млн. грн.), ґрунтообробної техніки - 194 од. (86,2 млн. грн.), посівної техніки – 65 од. (52,2 млн. грн.).

11.2 Вплив на довкілля

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що за оптимальних умов частка добрив у формуванні приросту валових зборів продукції становить близько 50 %. Використання добрив дає змогу активно регулювати забезпечення рослин

поживними речовинами і програмувати умови одержання запланованого врожаю.

Внесенням мінеральних добрив вдалося значно підвищити родючість ґрунтів і збільшити в них вміст гумусу. Уже в найближчий час з'являється можливість збільшення їх виробництва та внесення під усі сільськогосподарські культури, у т. ч. під зернові. Протягом 2018 року сільськогосподарськими підприємствами області в ґрунт було внесено 116,6 тис. т поживних речовин, дані щодо внесення яких у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами наведені у таблиці 11.2.1.1.

Таблиця 11.2.1.1

Загальна посівна площа, тис. га	1080,0
Мінеральні добрива :	
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	116,6
у тому числі: азотних, тис. т	51,5
Фосфорних, тис. т	1,7
Калійних, тис. т	1,2
Комплексні	62,2
Удобрена площа під урожай, тис. га:	970,0
% удобреної площі	89,8
Внесено на 1 га, кг	120
у тому числі: азотних, кг	-
Фосфорних, кг	-
Калійних, кг	-
Органічні добрива:	
Всього внесено в поживних речовинах, тис. тонн	80,8
Удобрена площа, тис. га	2,5
% удобреної площі	0,2
Внесено на 1 га, т	0,1
на 1 га удобреної площі, т	32,8

Внесення мінеральних і органічних добрив під багаторічні насадження по сільськогосподарських підприємствах

Удобрена площа під урожай, га:	***
Мінеральні добрива :	
Всього внесено в поживних речовинах, тонн	***
у тому числі: азотних, тонн	***
фосфорних, тонн	***
калійних, тонн	***
Внесено на 1 га, кг	***
Органічні добрива	***

Примітка (***) – дані не оприлюднюються головним управлінням статистики в Кіровоградській області з метою забезпечення вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційної статистичної інформації.

11.2.2. Використання пестицидів

Принципи застосування в сільському господарстві гербіцидів, інсектицидів, фунгіцидів та інших пестицидів – діючих засобів у боротьбі з бур'янами та шкідниками – звільняють людину від малопродуктивної ручної праці. За даними департаменту агропромислового розвитку Кіровоградської обласної державної адміністрації, у 2018 році було внесено (в активній формі) 1733,4 т пестицидів, з них фунгіцидів та бактерицидів 209,7 тонн, гербіцидів 1382,8 тонни, інсектицидів та акарицидів 108,9 тонн, регуляторів росту рослин 31,2 тонни, інших засобів захисту 0,8 тонни.

Інформація про показник забруднення земель сільськогосподарського призначення залишковими кількостями пестицидів Кіровоградської області за 2018 рік відсутня (таблиця 11.2.2.1).

Забруднення земель сільськогосподарського призначення залишковими кількостями пестицидів Кіровоградської області за 2018 рік

Таблиця 11.2.2.1

Назва району	Пестициди	Кількість проб, шт.			Вміст ЗПК, мг/кг			ГДК	Населений пункт, господарство, де було перевищення ГДК
		Проаналізовано	З них містять залишкові кількості пестицидів	З них із вмістом вище ГДК	Мінімальний	Середній	Максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
-	ДДТ з метаболітами	-	-	-	-	-	-	-	-
-	ГХЦГ сума ізомерів	-	-	-	-	-	-	-	-

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Облік та оцінка стану зрошуваних земель та зрошувальних систем є складовою частиною робіт з моніторингу зрошуваних земель, які здійснюються з метою визначення пріоритетних напрямків меліорації земель та розробки відповідних виробничих програм, а також першочергових меліоративних заходів на зрошуваних землях. Ведення та складання показників меліоративного та технічного стану здійснювалось з додержанням вимог

ВНД 33-5.5-13-02 "Інструкція з обліку та оцінки меліорованих земель і меліоративних систем".

Основними показниками визначення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель є глибина залягання рівнів ґрунтових вод у вегетаційний період, якість зрошувальної води (за агрономічними критеріями) для площ, що поливались у звітному році, ступінь засоленості та солонцюватості ґрунтів.

Моніторинг за меліоративним станом проводиться на зрошуваних землях – 40,69 тис. га, прилеглих до них – 4,32 тис. га. та на землях, що знаходяться в зоні впливу каналу Дніпро – Інгулець -03,00 тис.га.

Розподіл зрошуваних земель та прилеглих до зрошення територій за середньовегетаційними значеннями глибини залягання рівнів ґрунтових вод такий:

Таблиця 11.2.3.1

Глибина залягання РГВ, м	Площа зрошувальних земель, га	Площа прилеглих до зрошення територій та до каналу Дніпро-Інгулець, га
РГВ<1,0	0	9
1,0<РГВ<1,5	4	14
1,5<РГВ<2,0	12	45
2,0<РГВ<3,0	43	102
РГВ>3.0	40631	7150

Таблиця 11.2.3.2

Якість зрошувальної води (за агрономічними критеріями)	Площа (га), станом на 01.01.2019 р.
Води обмежено придатні II класу, фізична площа, всього:	1759
за показниками через:	
небезпеку підлуження	1195
небезпеку вторинного засолення	788
небезпеку токсичного впливу на рослини	1731
небезпеку осолонцювання	838
Води непридатні для зрошення без попереднього поліпшення її якості	928

Вивчення засоленості та солонцюватості ґрунтів зони аерації, визначення площ зрошуваних земель із різними типами та ступенем засолення, солонцюватості ґрунтів, зміни властивостей ґрунтового покриву під впливом меліорації базується на основі матеріалів ґрунтово-сольових зйомок. Оцінка еколого-меліоративного стану зрошуваних земель та прилеглих територій надається станом на 01 січня 2019 року.

Таблиця 11.2.3.3

Еколого-меліоративний стан	Зрошувана земля, га	Прилегла територія, га
Сприятливий	39746	7150

Задовільний	928	102
Несприятливий	16	68

Проаналізувавши вищевикладений еколого-меліоративний стан, слід наголосити, що несприятливий стан зрошуваних земель в області відмічений лише на площі 16 га та на 68 га прилеглих до зрошення земель, тому вони не мають впливу на використання зрошуваних земель.

11.2.4 Тенденції в тваринництві

В усіх категоріях господарств станом на 01 січня 2019 року налічувалось 89,7 тис. голів великої рогатої худоби, у т. ч. корів – 50,2 тис. голів; свиней – 220,5 тис. голів; овець та кіз – 36,6 тис. голів; птиці усіх видів – 4996,7 тис. голів. За 2018 рік усіма категоріями господарств області реалізовано на забій 70,4 тис. т худоби та птиці живою вагою, вироблено 307,6 тис. т молока та 462,5 млн. шт. яєць.

Продуктивність худоби і птиці на 01. 01. 2019 року (сільськогосподарські підприємства)

Таблиця 11.2.4.1

	Одиниця виміру	2018 рік	2017 рік	2018 р до 2017 р	
				. + , -	в %
Надій на корову(на поч.р.)	кг	6042	5829	213	103,7
Яйценоскість на курку-нес.	штук	-	-	-	-
Середньо-добові прирости:		-	-	-	-
ВРХ	грам	-	-	-	-
Свиней	грам	-	-	-	-

Виробництво продукції тваринництва за всіма категоріями господарств на 01.01.2019 року

Таблиця 11.2.4.2

	Одиниця виміру	2018р.	2017р.	2018 до 2017 року	
				+ , -	в %
	1. Реалізація худоби і птиці живою вагою				
Всі категорії господарств	тис.тонн.	70,4	70,9	-0,5	99,3
Сільгосп підприємства	тис.тонн.	20,7	21,1	-0,4	98,1
Питома вага	%	29	30		
Господарства населення	тис.тонн.	49,7	49,8	-0,1	99,8
Питома вага	%	71	70		
2. Молоко					
Всі категорії господарств	тис.тонн.	307,6	305,6	2	100,7
Суспільний сектор	тис.тонн.	61,6	57,7	3,9	106,8
Питома вага	%	20	19		
Приватний сектор	тис.тонн.	246	247,9	-1,9	99,2
Питома вага	%	80	81		

3. Яйця					
Всі категорії господарств	млн.шт	462,5	440,1	22,4	105,1
Суспільний сектор	млн.шт	8,4	3,2	5,2	262,5
Питома вага	%	2	1		
Приватний сектор	млн.шт	454,1	436,9	17,2	103,9
Питома вага	%	98	99		
4.Вовна					
Всі категорії господарств	т.	7	8	-1	87,5
Суспільний сектор	т.	3	3	0	100,0
Питома вага	%	43	38		
Приватний сектор	т.	4	5	-1	80,0
Питома вага	%	57	63		

*Підсумки обліку поголів'я худоби та птиці
по всіх категоріях господарств станом на 01.01.2019 року*

Таблиця 11.2.4.3

	Одиниця	2019 р.	2018 р.	2019 до 2018	
	виміру			+. -	%
1. Велика рогата худоба					
Всі категорії господарств	тис.гол.	89,7	96,3	-6,6	93,1
Суспільний сектор	тис.гол.	25,8	26,3	-0,5	98,1
Питома вага, %	%	29	27		
Приватний сектор	тис.гол.	63,9	70	-6,1	91,3
Питома вага, %	%	71	73		
2. в т. ч. Корови					
Всі категорії господарств	тис.гол.	50,2	53,1	-2,9	94,5
Суспільний сектор	тис.гол.	10,4	10,3	0,1	101,0
Питома вага, %	%	21	19		
Приватний сектор	тис.гол.	39,8	42,8	-3	93,0
Питома вага, %	%	79	81		
3. Свині					
Всі категорії господарств	тис.гол.	220,5	225,7	-5,2	97,7
Суспільний сектор	тис.гол.	133,8	129,4	4,4	103,4
Питома вага, %	%	61	57		
Приватний сектор	тис.гол.	86,7	96,3	-9,6	90,0
Питома вага, %	%	39	43		
4. Вівці і кози					
Всі категорії господарств	тис.гол.	36,6	38,7	-2,1	94,6
Суспільний сектор	тис.гол.	4,3	5	-0,7	86,0
Питома вага, %	%	12	13		
Приватний сектор	тис.гол.	32,3	33,7	-1,4	95,8
Питома вага, %	%	88	87		
5. Птиця					
Всі категорії господарств	тис.гол.	4996,7	4835,0	161,7	103,3
Суспільний сектор	тис.гол.	157,4	28,9	128,5	544,6
Питома вага, %	%	3	1		

Приватний сектор	тис.гол.	4839,3	4806,1	33,2	100,7
Питома вага, %	%	97	99		

11.3 Органічне сільське господарство

Органічне сільське господарство - це виробнича система, яка підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Вона спирається на екологічні процеси, біорізноманіття та цикли, адаптовані до місцевих умов, а не на використання ресурсів з несприятливими наслідками. Органічне сільське господарство поєднує традиції, інновації та науку в інтересах спільного середовища і сприяє справедливим відносинам і хорошій якості життя для всіх учасників.

02 серпня 2018 року набув чинності Закон № 2496-VIII "Про основні принципи і вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції". Під дію Закону потрапили такі галузі органічного виробництва:

- рослинництво, в тому числі вирощування насіння та розсади;
- тваринництво, до якого також віднесено птахівництво та бджільництво;
- вирощування грибів, у тому числі органічних дріжджів;
- розведення риби та інших видів аквакультури, вирощування морських водоростей;
- виробництво харчових продуктів, в тому числі виробництво вина;
- виготовлення кормів.

Поняття органічної продукції значно ширше, ніж вирощування рослин чи тварин без використання "хімії". Ведення органічного сільського господарства є частиною принципу сталого розвитку, в основі якого — мінімізація впливу людини на довкілля, гуманне ставлення до тварин та турбота про здоров'я споживачів.

Це означає, що фермери в процесі вирощування органічних рослин повинні:

- дотримуватися правил сівозміни, проводити обробку землі без порушень структури ґрунту;
- надавати перевагу органічному насінню та розсаді, адаптованим до місцевих кліматичних умов;
- повністю виключити застосування ГМО та опроміненого насіння;
- не використовувати органічні добрива й мінеральні азотні добрива, що під заборонаю;
- замість хімічних засобів захисту рослин та регуляторів росту використовувати насіння, стійке до шкідників та хвороб; застосовувати природні методи боротьби зі шкідниками; використовувати лише внесені до Переліку неорганічні засоби.

Органічне тваринництво теж має свої правила:

- використовуються лише органічні корми, частково допускаються корми перехідного періоду;
- жодних гормонів та стимуляторів росту, заборонено вживання антибіотиків (крім випадків деяких захворювань);

- вільний випас чи вигул тварин та пташок, примусове годування та утримання птахів у клітках заборонені.

Україна має значні можливості для розвитку органічного виробництва (чорноземи, потужні сільськогосподарські підприємства, кліматичні умови). На світовому ринку спостерігається дефіцит органічної продукції, тому збут продукції за кордон має істотні перспективи. Завдяки цьому вітчизняне сільське господарство має суттєвий потенціал для покращення економічного, екологічного та соціального стану в Україні.

12 ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

На сучасному етапі розвитку людства проблема взаємодії енергетики і довкілля набуває нових ознак, впливаючи на величезні території, більшість річок і озер, на атмосферу й гідросферу Землі. Ще більші масштаби розвитку енергопостачання й енергоспоживання в недалекому майбутньому зумовляють подальше інтенсивне зростання їхніх різноманітних дій на всі компоненти природного довкілля в глобальному масштабі.

“Теплове забруднення” планети, “парниковий ефект”, “кисневе голодування”, кислотні дощі, виснаження озонового шару, масштабні забруднення токсичними хімічними речовинами і радіонуклідами, швидке скорочення біологічної різноманітності – це не повний перелік негативних наслідків, пов'язаний із виробництвом та використанням енергії, перетворенням її з однієї форми в іншу, реалізований об'єктами паливно-енергетичного комплексу.

Останніми роками спостерігається підвищення концентрації CO_2 в атмосфері, наслідком чого є “парниковий ефект” – підвищення температури Землі. Окрім викидів CO_2 , паливоспалювальні і теплоенергетичні установки виробляють викиди теплові (нагрітої води і газів), хімічні (оксиди сірки й азоту), золу і сажу, які зі збільшенням масштабу виробництва також створюють серйозні проблеми. Усунути або хоча б звести до мінімуму ці викиди можна тільки на підставі глибокого розуміння процесів перетворення енергії на всіх етапах, починаючи з видобутку первинних енергоресурсів і завершуючи використанням енергії споживачем у її кінцевому вигляді. Фактично екологія поставила людство перед необхідністю перейти до “безвідходного” енерговиробництва.

Іншою важливою стороною проблеми взаємодії енергетики і довкілля за нових умов є визначальна роль умов природного середовища в розв'язанні практичних завдань енергопостачання (вибір типу енергетичних установок і дислокації підприємств, вибір одиничних потужностей енергетичного устаткування й енергоресурсів, облік їхнього впливу на довкілля, застосування енергозберігаючих технологій і заходів та ін.).

12.1. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Електроенергетика України — це потужний, складний та багатогранний технологічний комплекс, метою якого є виробництво, передача і розподіл електроенергії між окремими споживачами.

Електроенергетична система, яка поєднує в собі різні типи електроенергетичних об'єктів, має значний різноплановий вплив на

компоненти довкілля: атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу, що розподіляється за наступними напрямками:

- забруднення повітря шкідливими речовинами та сполуками;
- викиди парникових газів, що сприяють глобальним змінам клімату;
- теплове забруднення навколишнього середовища;
- споживання великих обсягів кисню і води;
- зміна природного режиму водовикористання при спорудженні та експлуатації гідроелектростанцій, теплове та хімічне забруднення води, що споживається на електростанціях;
- зміна природного режиму землекористування при розміщенні електростанцій та електричних мереж, вивезення та складування відходів, включаючи тверді, рідкі та радіоактивні відходи;
- радіаційні, акустичні та електромагнітні впливи.

Вплив електроенергетичних об'єктів на довкілля відбувається на всіх стадіях їх функціонування в електроенергетичній системі, починаючи з будівництва, під час експлуатації та виведення з роботи.

Вплив електроенергетичних об'єктів на земельні ресурси узагальнено зводиться до:

- випадіння на поверхню у вигляді твердих частинок і рідких розчинів продуктів викидів в атмосферу, у тому числі кислот і кислотних окислів, металів і їх сполук, канцерогенних і радіоактивних речовин;
- складування продуктів спалювання твердих палив (зола, шлаки), продуктів продувок поверхонь нагрівання (сажа, зола), твердих і рідких радіоактивних відходів;
- зміни ландшафту при спорудженні різних електроенергетичних об'єктів, у тому числі вирубка лісів, вилучення із сільськогосподарського обігу орних земель, лугів;
- вилучення територій (під будівлі, ставки-охолоджувачі, канали, дороги тощо).

Фактори екологічного впливу електроенергетичних об'єктів розподілено на фактори безпосереднього впливу (прямої дії), пов'язані з функціонуванням об'єктів та електроенергетичної системи в цілому, та фактори опосередкованого впливу, обумовлені створенням умов для функціонування цих об'єктів (наприклад, вплив на довкілля при видобуванні та транспортуванні палива, що поставляється на ТЕС, теплоелектроцентралей (ТЕЦ) та АЕС, при виготовленні електроенергетичного обладнання, утилізації відходів).

Фактори як безпосереднього, так і опосередкованого екологічного впливу, в свою чергу, розподіляються на загальні, тобто властиві всім об'єктам електроенергетики (наприклад, відчуження та механічні порушення земельних ресурсів), групові, характерні для типових груп об'єктів електроенергетики (наприклад, теплове та хімічне забруднення води при роботі ТЕС та АЕС, акустичний вплив при роботі обладнання), а також специфічні, властиві певним електроенергетичним об'єктам (наприклад, викиди забруднюючих речовин та

парникових газів, утворення золівдвалів та шламонакопичувачів для ТЕС на органічному паливі, утворення твердих, рідких та газоподібних радіоактивних відходів для АЕС).

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області від підприємств, які здійснюють постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2018 році склали 292,062 т, що складає 2,4 % від загального обсягу викидів в атмосферу від стаціонарних джерел.

12.2 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Заходи зі впровадження енергоефективних проектів та проектів з альтернативної енергетики є стратегічно важливими у діяльності Кіровоградської обласної державної адміністрації.

З метою реалізації на місцевому рівні політики з енергозбереження в області затверджена Програма енергоефективності Кіровоградської області на 2017 – 2020 роки рішенням обласної ради від 19 травня 2017 року № 285 (зі змінами).

Протягом 2018 року обласною державною адміністрацією проводилася робота, спрямована на реалізацію проектів з енергозбереження на об'єктах бюджетної та соціальної сфер, промисловості.

Станом на 01 січня 2019 року в області встановлено більше 200 котлів, які працюють на альтернативних видах палива, з яких протягом 2018 року встановлено 11.

Мала гідроенергетика – один із найперспективніших видів генерації електроенергії для України та один із видів так званої відновлювальної або "зеленої" генерації.

Станом на 01 січня 2019 року в області введено в експлуатацію та функціонує 9 малих ГЕС, у тому числі:

- у Вільшанському районі – Червонохутірська ГЕС (ТОВ "Гідроенергоінвест");
- у Гайворонському районі – Савранська ГЕС та Березівська ГЕС (ТОВ "Компанія Гідроенерго", м. Олександрія).

- у Голованівському районі – три мікро ГЕС на територіях сіл Перегонівка, Полонисте та Давидівка, (ТОВ "Гідроенергоінвест"), мікро ГЕС у с.Лебединка, (ПП "АВКУБЕ");

- у Новоархангельському районі – Новоархангельська ГЕС та Тернівська ГЕС (ТОВ "Гідроенергоінвест").

Триває будівництво у Петрівському районі – будівництво Іскрівської ГЕС потужністю 1,3 МВт/год (ТОВ "Грін Енерджи", м. Олександрія).

Перспективним є розвиток сонячної енергетики, яка є екологічно чистою. Станом на 01 січня 2019 року в області працювала 31 сонячна електростанція, загальною потужністю більше як 100 МВт.

Крім того, у Кіровоградській області функціонують приватні трифазні

наземно-дахові сонячні електростанції.

Проводиться робота щодо пошуку інвесторів для будівництва потужних сонячних електростанцій.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1 Транспортна мережа області

Основним завданням транспортної політики України є поступова інтеграція транспортно-дорожнього комплексу в європейську та світову транспортну систему. Реалізація цього завдання передбачає впровадження європейських норм та стандартів у транспортній сфері, розвиток транспортної інфраструктури, міжнародних транспортних коридорів і пунктів пропуску, а також забезпечення безпеки та екологічності перевезень.

Мережа автомобільних доріг - одна зі складових єдиної транспортної системи України, що задовольняє потреби суспільства в пасажирських та вантажних перевезеннях.

Автомобільні дороги області забезпечують внутрішні, міжрегіональні та міжнародні перевезення пасажирів і вантажів.

Особливу значимість автомобільні дороги мають на Кіровоградщині, що обумовлено розвинутим сільськогосподарським виробництвом та розташуванням області у центральній частині України. Це сприяє залученню в область транспортних потоків, у тому числі із значним обсягом міжнародних транспортних перевезень.

Підтримання стану автомобільних доріг на якісному рівні та їх активний розвиток сприяє зниженню частки транспортних витрат у собівартості продукції, пожеввленню економічної роботи підприємств, зростанню конкурентноздатності дорожньої мережі, від якої в свою чергу залежить збільшення обсягів транзитних перевезень, розвиток автотуризму, зміцнення економіки області в цілому.

Довжина мережі автомобільних доріг загального користування в області складає 6259,2 км, у тому числі державного значення - 1996,6 км (міжнародних - 355,3 км, національних - 304,9 км, регіональних - 109,8 км, територіальних - 1226,6 км) та місцевого значення 4262,6 км (обласних - 1575,2 км, районних - 2687,4 км).

В області автомобільні дороги з твердим покриттям становлять 6163,1 км, 525 мостів, довжиною 1117205 пог. м, у тому числі: великих - 16 (2151,56 пог.м).

Для виконання комплексу дорожніх ремонтно-будівельних робіт ДП «Кіровоградський облавтодор» має розгалужену мережу структурних підрозділів у районах Кіровоградської області, а саме 14 райавтодорів (далі - РАД) та 5 дорожньо-експлуатаційних дільниць (далі - ДЕД), у тому числі філії: «Бобринецький РАД», «Гайворонський РАД», «Голованівський РАД», «Добровеличківський РАД», «Долинський РАД», «Знам'янський РАД», «Кіровоградський РАД», «Компаніївський РАД», «Маловисківський РАД»,

«Новгородківський РАД», «Новоукраїнський РАД», «Олександрівський РАД», «Петрівський РАД», «Світловодський РАД», «Канатовська ДЕД», «Кіровоградська ДЕД», «Лелеківська ДЕД», «Новоархангельська ДЕД», «Олександрійська ДЕД».

13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень

Вантажні перевезення у 2018 році

Таблиця 13.1.1

	Вантажооборот		Перевезено (відправлено) вантажів	
	млн.ткм	у % до 2017р.	тис.т	у % до 2017р.
Транспорт	26723,5	98,7	56380,8	105,1
залізничний	25140,4	98,2	7136,9	91,2
автомобільний	1582,1	107,5	49241,8	107,5
водний	–	–	–	–
авіаційний	1,0	90,7	2,1	98,1

Пасажирські перевезення у 2018 році

Таблиця 13.1.2

	Пасажирооборот		Перевезено (відправлено) пасажирів	
	млн.пас.км	у % до 2017р.	тис.	у % до 2017р.
Транспорт	2573,1	106,6	70493,2	117,7
залізничний	1781,2	109,5	2302,4	98,5
автомобільний	675,4	99,3	49565,9	118,4
водний	–	–	–	–
авіаційний	18,0	75,9	33,4	53,9
тролейбусний	98,5	119,1	18591,5	119,1
трамвайний	–	–	–	–
метрополітенівський	–	–	–	–

13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів

За даними Департаменту інфраструктури та промисловості маршрутна мережа області складає 575 маршрутів, у тому числі: міських - 91 (організатори перевезень - виконавчі комітети міських рад); приміських - 170 (організатори перевезень - райдержадміністрації); міжміських внутрішньообласних - 130 (організатор перевезень - обласна державна адміністрація); міжміських міжобласних - 184 (організатор перевезень - Міністерство інфраструктури України).

На даний час в області працюють 65 автобусів, пристосованих для перевезення людей з обмеженими фізичними можливостями.

З метою якісного обслуговування пасажирів щодо надання автостанційних послуг на території області розташовано 22 автостанції, з них 16 - належать ТОВ "К-АВТОТРАНС", 4 - фізичним особам - підприємцям та 1 - Кіровоградській обласній організації інвалідів.

Послуги з перевезення пасажирів та вантажу залізничним транспортом на території області надає регіональна філія «Одеська залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» у складі виробничих підрозділів: Знам'янська дирекція залізничних перевезень - 119 залізничних станцій, платформ та зупиночних пунктів - Бобринецький, Добровеличківський, Долинський, Знам'янський, Кіровоградський, Маловисківський, Новгородківський, Новоукраїнський, Олександрійський, Онуфріївський, Устинівський райони та міста Знам'янка, Кропивницький, Олександрія. Шевченківська дирекція залізничних перевезень - 29 залізничних станцій та платформ - Благовіщенський, Гайворонський, Маловисківський, Новомиргородський, Новоукраїнський, Олександрівський райони. Одеська дирекція залізничних перевезень - Вільшанський та Голованівський райони. По Новоархангельському району - відсутнє залізничне сполучення.

Через м. Світловодськ проходять залізничні колії, що перебувають у підпорядкуванні регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Укрзалізниця».

На території селища Рядове Петрівського району розташована залізнична станція, підпорядкована регіональній філії «Придніпровська залізниця» ПАТ «Укрзалізниця».

На даний час на території м. Кропивницького розташовано аеродром у складі злітно-посадкової смуги, яка перебуває на балансі Льотної академії Національного авіаційного університету і належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України, а саме довжиною 1301 м, спроможна приймати літаки Ан-24, Ан-26, Як-40, Л-410, SAAB-340, Piper, Cessna.

З метою розвитку авіаційної діяльності в області протягом минулих років: ПрАТ «МААК «Урга» побудовано міжнародний пасажирський термінал (для прийому/відправки пасажирів, багажу, пошти) та ангар для обслуговування повітряних суден. Державним підприємством обслуговування повітряного руху України введена в експлуатацію аеродромна диспетчерська вишка системи VOR/DME.

Крім цього, отримано сертифікати аеродрому, придатності аеродромного обладнання до експлуатації та служби авіаційної безпеки.

Одним із пріоритетних напрямків роботи обласної державної адміністрації є відновлення міжнародного аеропорту та аеропортової діяльності у місті Кропивницький з метою задоволення потреб населення в авіаперевезеннях (забезпечення прямого авіасполучення з містами: Київ, Миколаїв, Одеса та іншими містами України, а також з містами інших країн).

Також в обласному центрі перевезення пасажирів здійснюється екологічно чистим електротранспортом - тролейбусами.

Відповідно до рішення Кіровоградської міської ради від 29 березня 2016 року № 150 утворено комунальне підприємство «Електротранс» Міської ради м. Кропивницького».

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Розрізняють транспорт наземний (автомобільний, залізничний), водний (морський, річковий), повітряний та трубопровідний. Транспорт використовує 30% енергії, що виробляється у світі (82% від цієї кількості використовують безпосередньо транспортні засоби), на нього приходиться 60% викидів вуглекислого газу, 42%; – оксиду азоту, 40% – вуглеводнів, 18% чадного газу.

На сьогодні рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів та вантажів, енергоефективності, динаміка техногенного навантаження на довкілля не відповідають сучасним вимогам. Зростає рівень забруднення атмосферного повітря, ґрунтів, водних об'єктів внаслідок використання застарілого обладнання, рухомого складу, незадовільного стану транспортної мережі (залізничних колій, автодоріг, технічних характеристик аеропортів, причалів), екологічно шкідливих паливних матеріалів.

Найбільш поширеним і найбільш «брудним» є автомобільний транспорт. Автомобільний транспорт у процесі своєї діяльності щомиті викидає в атмосферу оксид вуглецю (CO), діоксид вуглецю (CO₂), оксиди азоту (NO_x), двоокис сірки (SO₂), озон, бензол, а також дрібно дисперсійні тверді частинки. Транспорт, що включає автомобільний, авіаційний, залізничний та водний, є одним з найбільших постачальників викидів діоксиду вуглецю (CO₂) в атмосферу.

Основними екологічними проблемами автомобільного транспорту є найбільша мобільність забруднення навколишнього середовища, основна частина викидів від автотранспорту припадає на міста та найбільші автомобільні траси. Автомобільні викиди концентруються у приземному шарі повітря – саме там, де дихають люди (один автомобіль в середньому за рік поглинає 1 тону кисню й викидає в повітря 600-800 кг вуглекислого газу, 40 кг оксидів азоту та 200 кг неспалених вуглеводнів). Двигуни автомобілів часто бувають не відрегульованими, зношеними, що спричиняє додаткові викиди в атмосферу.

У великих містах недостатній контроль за забрудненням атмосферного повітря автотранспортними засобами спричинює гострі хронічні отруєння людей та активізацію деяких хвороб, зокрема, алергії, злоякісних пухлин, лейкозів, анемії, серцево-судинних захворювань, "сухого нежитю" тощо. Негативні наслідки викликає фотохімічний смог, який містить багато отруйних речовин.

Забруднення атмосфери транспортними й іншими технічними засобами негативно позначається на стані тваринного та рослинного світу. Тварини втрачають у вазі, у них порушуються обмін речовин і процеси росту. Під впливом забруднення атмосфери погіршується біохімічна активність лісу та ґрунтів, знижується врожайність сільськогосподарських культур.

13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

В Україні досить гостро стоять проблеми забруднення довкілля від транспортної інфраструктури. Це безпосередньо вплив автомобільного, залізничного, авіаційного та водного транспорту, а також антропогенний вплив на навколишнє середовище під час проектування, будівництва та експлуатації лінійних транспортних об'єктів.

До заходів щодо зменшення впливу транспорту на довкілля належать:

- оновлення рухомого складу автомобільного та електричного транспорту;
- проведення реконструкції дорожнього покриття автомобільних доріг;
- збільшення парку автомобілів і автобусів, які працюють на газоподібному паливі;
- забезпечення контролю за рівнем акустичного шуму транспортних засобів;
- впровадження системи очищення відпрацьованих газів;
- використання альтернативних видів палива;
- максимальне озеленення території мікрорайонів і розділових смуг;
- будівництво нових автомобільних доріг та дорожніх розв'язок.

З кожним роком в Україні стає все більше автомобілів, які мають електричні двигуни. За даними регіонального сервісного центру МВС України в Кіровоградській області, станом на 31 грудня 2018 року в Кіровоградській області зареєстровано 68 транспортних засобів, які мають електродвигуни, причому з кожним роком на території області їх стає дедалі більше. У 2017 році було зареєстровано 34 такі транспортні засоби, у 2016 – 10 транспортних засобів.

Отже, екологізація транспорту є чи не найголовнішим питанням, яке підлягає вирішенню.

14 ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

14.1 Регіональна екологічна політика

Досягнення стратегічних цілей "Збереження в регіонах біологічного та ландшафтного різноманіття", відтворення природних комплексів, земельних та водних ресурсів, формування національної екомережі", "Підвищення рівня обізнаності населення щодо цінностей територій та об'єктів природно-заповідного фонду і залучення населення до управління ними" та "Розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду", передбачених зазначеними Стратегіями, у 2018 році здійснювалося шляхом реалізації заходів "Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища у Кіровоградській області на 2016-2020 роки", затвердженої рішенням обласної ради від 25 березня 2016 року № 44 (із змінами) та відповідних місцевих програм охорони довкілля.

Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища у 2018 році здійснювалося у відповідності до Закону України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року", Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі Стратегія), затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 та відповідні Стратегії розвитку Кіровоградської області до 2020 року, затвердженої у новій редакції рішенням обласної ради від 27 березня 2015 року № 716 (із змінами) (далі – Стратегії).

Стратегічною метою регіональної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища шляхом поетапного досягнення її цілей, гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

14.2 Удосконалення системи управління нормативно-правового регулювання охорони довкілля та екологічної безпеки

До функцій департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації належить вирішення таких питань, як регулювання використання природних ресурсів місцевого значення, визначення нормативів забруднення природного середовища; впровадження економічного механізму природокористування, проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля, проведення, здійснення контролю за дотримання природоохоронного законодавства, розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація

інвестиційної політики, інформування населення та зацікавлених підприємств, установ та організацій з екологічних питань.

Департамент екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації відповідно до Положення забезпечує реалізацію державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природних ресурсів.

Екологічна політика - це сукупність заходів держави, спрямованих на збереження безпечного навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення, досягнення гармонії у взаємодії суспільства і природи, охорону і раціональне використання природних ресурсів.

Одним з головних завдань екологічної політики є гармонізація відносин у системі “природа – суспільство”. У зв'язку з цим набуває актуальності розвиток екологічного управління, що буде забезпечувати гармонійний розвиток виробничого та природного потенціалу, буде давати змогу узгоджувати мету господарювання з метою саморегуляції природних екосистем.

Згідно з екологічним правом, екологічне управління спрямоване на “суспільні відносини, у яких реалізується діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, спрямована на забезпечення ефективного використання природних ресурсів, охорони довкілля, екологічної безпеки юридичними і фізичними особами”.

Мета державного екологічного управління полягає у запобіганні виснаженню природного потенціалу, недопущенні перевищення несучої ємності біосфери, а також екологізації функціонування всіх сфер життєзабезпечення, досягненні й підтримці необхідної якості життя населення, належного стану довкілля, гармонізації взаємовідносин суспільства та природи. Урахування несучої ємності біосфери і недопущення її перевищення в умовах сучасного соціально-економічного розвитку отримало офіційне визнання як ключового принципу екологічної політики на національному й міжнародному рівнях.

Охорона довкілля є однією з актуальних проблем сучасності. Згідно зі ст. 16 Конституції України, держава бере на себе обов'язок забезпечення екологічної безпеки і підтримки екологічної рівноваги, збереження генофонду українського народу і т.п.

14.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за охороною навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів на Кіровоградщині здійснює Державна екологічна інспекція у Кіровоградській області (далі – Держекоінспекція).

З метою поліпшення екологічного стану та посилення державного контролю за дотриманням вимог чинного природоохоронного законодавства на

території області протягом 2018 року Держекоінспекцією проведено 2371 перевірку дотримання вимог природоохоронного законодавства на 829 об'єктах області, за результатами яких було складено 1988 протоколів про адміністративні правопорушення (з них 53 протоколи складено громадськими інспекторами з ОНПС Кіровоградської області).

За порушення вимог природоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 1958 посадових осіб та громадян, загальна сума накладених штрафів становить 552,245 тис. грн., сума стягнутих штрафів складає 552,959 тис. грн.

Протягом 2018 року на розгляд правоохоронних органів передано 13 матеріалів та відкрито 12 кримінальних проваджень. Загальна сума розрахованих збитків протягом звітного періоду склала 6062,366 тис. грн. (з яких нанесені невідшкодованими особами 602,801 тис. грн.).

Разом з тим, було пред'явлено 212 позовів та претензій на загальну суму 4990,874 тис. грн., та відшкодовано державі 1453,268 тис. грн. за 190 претензій та позовів.

За результатами здійснення перевірок до судових органів подано 7 позовів про прийняття рішення про тимчасову заборону (зупинення) діяльності джерел викидів забруднюючих речовин за наднормативні викиди (без дозволу) на підприємствах, за якими прийнято 1 рішення про призупинення діяльності суб'єктами господарювання відповідних дозволів.

Контроль за охороною і використанням вод та відтворенням водних ресурсів в тому числі по підземним водах

Протягом січня – грудня 2018 року було проведено 345 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (поверхневі та підземні води), а саме: 172 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (поверхневі води) та 173 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства по водних ресурсах (підземні води).

Протягом звітного періоду складено 255 протоколів, за порушення вимог водоохоронного законодавства до адміністративної відповідальності притягнуто 254 особи на загальну суму штрафів 38,233 тис. грн., стягнуто на користь держави 37,264 тис. грн.

Основні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, які застосовувались при виявленні правопорушень під час проведення перевірок:

ст. 48 – 90 постанов про адміністративні правопорушення (порушення права державної власності на води);

ст. 59 – 31 постанова про адміністративні правопорушення (порушення правил водокористування).

ст. 60 – 88 постанов про адміністративні правопорушення (порушення правил водокористування).

ст. 61 – 5 постанов про адміністративні правопорушення (порушення правил водокористування).

ст. 86-1 – 2 постанови про адміністративні правопорушення (Експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням);

ст. 188-5 - 34 постанов про адміністративні правопорушення (невиконання законних розпоряджень чи приписів).

ст. 91-4 – 5 постанов про адміністративні правопорушення (Ненадання інформації екологічного характеру).

Протягом січня-грудня 2018 року пред'явлено 47 претензій на загальну суму 1272,792 тис. грн. Сплачено за січень – грудень 2018 року збитки по 41 претензії та позовах на загальну суму 776,772 тис. грн..

Протягом січня-грудня 2018 року сектором інструментально-лабораторного контролю на 15 підприємствах-водокористувачах відібрано 35 проб зворотних вод, 14 проб поверхневих вод в р. Інгулі, р. Південному Бузі, р. Грузькій, р. Березівці, р. Інгульці виконано 664 вимірювання.

Контроль за охороною атмосферного повітря

Протягом січня – грудня 2018 року проведено 470 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині охорони атмосферного повітря, за результатами яких складено 271 протокол за порушення вимог природоохоронного законодавства, до адміністративної відповідальності притягнуто 268 осіб, загальна сума штрафів склала 46,954 тис. грн., стягнуто 48,807 тис. грн.

Основні статті Кодексу України про адміністративні правопорушення які застосовувались при виявленні правопорушень під час проведення перевірок:

ст. 78 – 100 постанов (порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря);

ст. 79 ч.2 – 111 постанов (порушення правил експлуатації устаткування для очищення і контролю викидів)

ст. 80 - 1 постанова (випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах);

ст. 91-4 - 7 постанови (ненадання інформації екологічного характеру);

ст. 188-5 – 52 постанова про адміністративні правопорушення (невиконання законних розпоряджень чи приписів).

Розраховано та пред'явлено 48 претензій на загальну суму 673,730 тис. грн., сплачено за січень – грудень 2018 року 50 претензій на суму 489,005 тис. грн., у тому числі з урахуванням часткової сплати.

Протягом січня – грудня 2018 року проведено інструментально-лабораторний контроль викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення на 4 підприємствах, відібрано 27 проб, виконано 198

визначень проведено інструментально-лабораторні вимірювання димності, оксиду вуглецю, вуглеводнів від 25 одиниць автотранспорту на 1 підприємстві.

Контроль за охороною і використанням земель

Протягом січня-грудня 2018 року у сфері охорони і використання земель здійснено 358 перевірок дотримання вимог земельного законодавства із них 108 на землях водного фонду. За виявлені порушення до адміністративної відповідальності притягнуто 59 осіб, сума накладених штрафів склала 44,608 тис. грн., з яких сплачено 43,622 тис. грн.;

За ст.52 КУпАП «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель» притягнуто до адмінвідповідальності 43 особи, накладено штрафи на суму 37,842 тис. грн.;

За ст. 53 КУпАП «Порушення правил використання земель» притягнуто до адмінвідповідальності 22 особи, накладено штраф на суму 7,956 тис. грн.;

За ст. 53-1 КУпАП «Самовільне зайняття земельної ділянки» притягнуто до адмінвідповідальності 6 осіб, накладено штраф на суму 2,380 тис. грн.;

За ст.188-5 КУпАП «Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів» до адміністративної відповідальності притягнуто 63 посадові особи на суму 2,125 тис. грн.;

Протягом звітнього періоду розраховано та пред'явлено 19 претензій на загальну суму 204,675 тис. грн.

Контроль у сфері поводження з відходами

Протягом січня-грудня 2018 року Державною екологічною інспекцією у Кіровоградській області проведено 847 перевірок у сфері поводження з відходами: із них 651- планово, 196- позапланово.

За порушення вимог Закону України «Про відходи» до адміністративної відповідальності складено 882 протоколи, притягнуто 872 особи на загальну суму штрафів 315,809 тис. грн, з яких стягнуто 317,866 тис. грн.

За ст. 82 КУпАП «Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення» притягнуто до адмінвідповідальності 219 осіб;

За ст. 82 – 1 КУпАП «Порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів» притягнуто до адмінвідповідальності 172 особи;

За ст. 82-4 КУпАП «Змішування чи захоронення відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія, без спеціального дозволу» до адміністративної відповідальності притягнуто 68 посадових осіб;

За ст. 82-5 КУпАП «Порушення правил передачі відходів» до адміністративної відповідальності притягнуто 22 посадові особи;

За ст. 82-6 «Порушення встановлених правил і режиму експлуатації установок і виробництв з оброблення та утилізації відходів» до адміністративної відповідальності притягнуто 25 посадових осіб;

За ст. 83 «Порушення правил застосування пестицидів та агрохімікатів» до адміністративної відповідальності притягнуто 102 посадові особи;

За ст. 82-8 «Захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів» до адміністративної відповідальності притягнуто 36 посадових осіб;

За ст. 91-4 КУпАП «Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації до адміністративної відповідальності притягнуто 155 посадових осіб;

За ст.188-5 КУпАП «Невиконання законних розпоряджень чи приписів посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, радіаційної безпеки або охорону природних ресурсів» до адміністративної відповідальності притягнуто 71 посадову особу;

Рішення про тимчасову заборону господарської діяльності пов'язаної з утворенням (розміщенням) відходів не виносились.

Протягом січня-грудня 2018 року фахівцями екологічної інспекції проведено 93 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами на території: Бобринецького, Благовіщенського, Вільшанського, Гайворонського, Голованівського, Долинського, Добровеличківського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Новоархангельського, Новомиргородського, Новоукраїнського, Олександрійського, Олександрівського, Онуфріївського, Петрівського, Світловодського та Устинівського районів Кіровоградської області.

Основними порушеннями при перевірках спеціально відведених місць видалення відходів:

- порушення правил складування відходів;
- порушення правил ведення первинного обліку та здійснення контролю за операціями поводження з відходами або неподання чи подання звітності щодо утворення, використання, знешкодження та видалення відходів;
- порушення правил експлуатації сміттєзвалищ;
- влаштування несанкціонованих сміттєзвалищ;
- захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів;

Фахівцями екологічної інспекції виявлено 61 факт порушення дотримання вимог природоохоронного законодавства власників місць видалення побутових відходів, у тому числі захоронення без попередньої обробки чи переробки.

Основні показники роботи Держекоінспекції щодо додержання вимог природоохоронного законодавства наведені в таблиці 14.3.1.

Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

Таблиця 14.3.1

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	770	811	2371
2	Складено актів перевірок	од.	770	811	2371
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1727	1830	1988
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/грн.	1678/ 445332	1819/ 489,005	1958/ 552,245
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/грн.	1678/ 449854	482,0912	552,959
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	осіб/грн.	165/ 2181,05	167/ 1820,143	212/ 4990,874
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	осіб/грн.	134/ 1229,398	154/ 2133,048	190/ 1453,268
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	2	2	1
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або дозволів	од.	2	50	-
9.1	на спеціальне водокористування	од.	-	-	-
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	-	13/ 205556	-
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	-	37/ 401299	-
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	-	-	-
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	-	-	7
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	7	4	13

14.4 Виконання цільових екологічних програм

Рішенням обласної ради від 25 березня 2016 року № 44 затверджена Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки (із змінами).

Комплексною програмою охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки (далі-Програма) передбачено виконання природоохоронних заходів для вирішення пріоритетних завдань охорони довкілля області та раціонального використання природних ресурсів по восьми напрямках:

1) заходи з охорони атмосферного повітря:

у 2018 році кошти на заходи з охорони атмосферного повітря з фонду охорони навколишнього природного середовища не виділялися.

2) заходи з охорони водних ресурсів:

у 2018 році передбачалося виконання 13 заходів з охорони водних ресурсів на загальну суму 32047,60 тис. грн., фінансування яких здійснювалося за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, а саме:

"Нове будівництво системи водовідведення з підключенням до централізованих мереж водовідведення ОКВП "Дніпро-Кіровоград" КП "Знам'янська обласна бальнеологічна лікарня" по вул. Героїв Чорнобиля, 6, м. Знам'янка та Знам'янського психоневрологічного інтернату з геріатричним відділенням по вул. Соборна, 148, м. Знам'янка (з виготовленням проектно-кошторисної документації)" - передбачено видатки у сумі 450,80 тис. грн.

По зазначеному об'єкту проводилися роботи з виготовлення проектно-кошторисної документації. Перераховано кошти виконавцю робіт у сумі 450,80 тис. грн.;

"Будівництво каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мереж в м. Долинська Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)" - передбачено видатки у сумі 788,50 тис. грн.

Проводилися роботи з виготовлення проектно-кошторисної документації. Кошти, перераховані виконавцю проекту складають 658,50 тис. грн.;

"Реконструкція гідротехнічної споруди ставка на території Плетеноташлицької сільської ради Маловисківського району Кіровоградської області (коригування)" - передбачено видатки 3692,10 тис. грн., у 2018 році проводилось коригування проектно-кошторисної документації, касові видатки складають 7,60 тис. грн.;

"Реконструкція окремих конструктивних елементів водопропускної споруди на р. Синиця по вул. Заводська в м. Блговіщенське Кіровоградської області (з виготовленням проектно-кошторисної документації)" - передбачено видатки у сумі 1500,0 тис. грн., з них у 2018 році касові видатки на виготовлення проектно-кошторисної документації склали 132,30 тис. грн.;

"Реконструкція каналізаційних очисних споруд з їх підключенням до мережі смт Власівка, Кіровоградської області (з виготовленням проектно-

кошторисної документації)" - передбачено видатки у сумі 980,00 тис. грн., кошти у 2018 році не використовувались;

"Реконструкція русла річки Березівка (відновлення і підтримання сприятливого режиму та санітарного стану) в м. Олександрія Кіровоградської області" - передбачено видатки у сумі 500,00 тис. грн., кошти у 2018 році також не використовувались;

"Регулювання русла річки Інгулець на пропуск витрат води 20 м. куб./с (с. Звенигородка, Олександрійського району, Кіровоградської області) (з коригуванням проектно-кошторисної документації)" - передбачено видатки у сумі 2844,70 тис. грн., кошти у 2018 році не використовувались;

"Реконструкція очисних споруд потужністю 150 м.куб./добу у смт Новгородка Кіровоградської області" - передбачено видатки у сумі 15566,90 тис. грн., із них виконавцю робіт перераховані кошти у сумі 15191,70 тис. грн. Роботи на об'єкті завершені;

"Реконструкція каналізаційної насосної станції в с. Степове, Кіровоградського району, Кіровоградської області (коригування)" – передбачено 10,00 тис. грн.

"Реконструкція очисних стічних вод, які утворилися в комунальному господарстві с. Володимирівка Знам'янського району Кіровоградської області" – передбачено 3454,4 тис. грн. Кошти у 2018 році також не використовувались;

"Реконструкція системи відведення сирого осаду та надлишкового активного мулу з впровадженням технології інтенсифікації процесу зневоднення осаду на мулових майданчиках Марто-Іванівських очисних споруд (Кіровоградська область, олександрійський район, с. Марто-Іванівка (коригування)" – передбачено 2093,00 тис. грн. Кошти у 2018 році не використовувались;

"Реконструкція очисних споруд КЗ "Кіровоградська обласна психіатрична лікарня" в селищі Новому м. Кіровоград Кіровоградської області" - передбачено 85,00 тис. грн. Касові видатки складають 84,80 тис. грн.

"Розчистка русла річки Кам'янка в межах Новомиколаївської сільської ради Новгородківського району Кіровоградської області" - передбачено 82,20 тис. грн. касові видатки складають 82,20 тис. грн. Роботи завершені.

Загалом на заходи з охорони водних ресурсів упродовж 2018 року виконавцями робіт використано 16616,40 тис. грн.

3) заходи по поводженню з відходами:

у 2018 році передбачалося здійснення 8 заходів по поводженню з відходами на загальну суму 3127,00 тис. грн., а саме:

"Ущільнення твердих побутових відходів та присипання їх інертним матеріалом на Знам'янському звалищі твердих побутових відходів"- касові видатки склали 198,20 тис. грн.;

"Впорядкування Знам'янського звалища твердих побутових відходів"- касові видатки 198,40 тис. грн.;

"Обвалування Знам'янського звалища твердих побутових відходів"- касові видатки 198,20 тис. грн.;

"Ущільнення твердих побутових відходів та присипання їх інертним матеріалом на Світловодському звалищі твердих побутових відходів"- касові видатки склали 198,20 тис. грн.;

"Впорядкування Світловодському звалища твердих побутових відходів"- касові видатки 198,40 тис. грн.;

"Обвалування Світловодському звалища твердих побутових відходів"- касові видатки 198,20 тис. грн.;

"Збирання та перевезення для подальшої утилізації або видалення та знешкодження зневодненого в природних умовах осаду мулових майданчиків Марто-Іванівських каналізаційних очисних споруд (Кіровоградська область, Олександрійський район с Марто-Іванівка)" - касові видатки 969,70 тис. грн.;

"Забезпечення екологічно безпечного видалення, перевезення та зберігання відходів на очисних спорудах смт Власівка, м. Світловодська, Кіровоградської області" - касові видатки 969,90 тис. грн.;

Всього на виконання заходів по поводженню з відходами фактично використано 3129,9 тис.грн.

4) заходи щодо розвитку заповідної справи та формування регіональної екологічної мережі:

у 2018 році передбачено виконання 3 заходів на загальну суму 643,00 тис. грн., а саме:

"Наукові дослідження з виявлення та обґрунтування доцільності заповідання цінних природних територій" – передбачено кошти у сумі 182,00 тис. грн.

Проведено наукові дослідження Цибульницької затоки Світловодського району площею 1200 га, лісових насаджень в околицях села Матусівка Маловисківського району Кіровоградської області, лісового урочища "Пальчикове" поблизу села Розумівка Олександрівського району Кіровоградської області, балки в околицях села Топило Знам'янського району Кіровоградської області.

Слід зазначити, що в цілому в області налічується 223 природно-заповідні території та об'єкти, загальною площею 100402,2 га, з них 26 територій та об'єктів, площею 5909,8 га, мають статус загальнодержавного значення, решта (197 територій та об'єктів), площею 94492,40 га, - місцевого значення, показник заповідності від загальної площі області становить 4,1 %.

"Реконструкція гідротехнічних споруд з частковою розчисткою русла та кріплення берегів р. Боковенька на території дендрологічного парку загальнодержавного значення "Веселі Боковеньки" (виготовлення проектно-кошторисної документації)" - передбачено видатки на суму 361,00 тис.грн.,

Кошти використані у повному обсязі.

"Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів парку-пам'ятки садово-паркового

мистецтва загально-державного значення "ХутірНадія" - передбачено видатки у сумі 100,00 тис. грн.

Кошти використані на догляд за насадженнями: санітарна рубка, видалення дикорослої порослі та самосіву, видалення сухого гілля. Відновлено історичні паркові композиції та створено нові. Також проведені заходи з благоустрою території.

5) заходи із вдосконалення системи моніторингу:

Передбачено виконання 1 заходу по вдосконаленню системи моніторингу довкілля, а саме: "Дослідження екологічного стану Кременчуцького водосховища в районі водозабору водогону"Дніпро-Кіровоград" на загальну суму 100,00 тис. грн. Кошти використані у повному обсязі.

б) заходи з екологічної освіти, виховання та інформування населення:

передбачалося виконання 4 заходів на загальну суму 295,0 тис. грн., а саме:

"Видання матеріалів обласної краєзнавчої науково-практичної конференції "Суспільні і природничі дослідження та охорона природи Кіровоградської області: музеєзнавчі аспекти" на загальну суму 10,00 тис. грн. Кошти використані у повному обсязі;

на "Заходи з екологічної освіти, виховання екологічної культури та інформування населення щодо вирішення екологічних проблем регіону" використано 30 тис. грн. Департаментом культури, туризму та культурної спадщини облдержадміністрації проведено ряд заходів екологічного спрямування на базі Орхуського центру екологічної інформації.

На акцію День довкілля в області використано 195,0 тис.грн., на ці кошти проведено фотовиставку з питань охорони довкілля на базі обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Чижевського, та проведено заходи з озеленення території населених пунктів області.

Загалом упорядковано 461,52 га територій парків, скверів, посаджено дерев – 15873 шт.; кущів – 3021 шт.; створено нові газони та квітники – 5,60 га; ліквідовано несанкціонованих стихійних сміттєзвалищ – 419 шт.; вивезено побутових відходів, зібраних на несанкціонованих сміттєзвалищах – 2962,8 куб. м.

Загальна кількість учасників, залучених до проведення в області Дня Довкілля, – 82501 особа.

У першому півріччі поточного року підготовлено Екологічний паспорт Кіровоградської області за 2017 рік.

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області за 2017 рік формувалася у серпні минулого року.

Зазначена екологічна продукція була видана у четвертому кварталі 2018 року.

7) охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів та тваринного світу:

у 2018 році передбачалося виконання 3 заходів на суму 485,00 тис. грн., а саме:

"Проведення в області заходів з озеленення міст і сіл" – передбачено видатки у сумі 195,00 тис. грн., з них у першому півріччі використано 128,20 тис. грн. на весняну висадку дерев, залишок коштів використано на осінню висадку дерев.

"Заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством (придбання матеріально-технічних засобів) на території Кіровоградської області" - передбачено видатків 190,00 тис. грн., кошти використані у повному обсязі.

"Озеленення прилеглої території Протопопівської амбулаторії загальної практики сімейної медицини комунального неприбуткового підприємства "Центр первинної медико-санітарної допомоги Олександрійської районної ради Кіровоградської області" - передбачено видатків 100,00 тис. грн., кошти використані у повному обсязі.

8) охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів

Із передбачених Програмою видатків у сумі 11359,10 тис. грн., фактично використано 6995,40 тис. грн. на природоохоронний захід "Реконструкція комплексу гідрологічних свердловин для геолого-економічної оцінки запасів підземних вод Лозуватської дільниці Долинського водозабору і здійснення заходів по застосуванню раціональних, економічно безпечних технологій видобування та недопущення порушення наднормативних втрат і погіршення якості підземних питних вод (з виготовленням проектно-кошторисної документації)".

Виготовлено проектно-кошторисну документацію та пробурені 4 свердловини.

14.5 Моніторинг навколишнього природного середовища

В області впроваджується система моніторингу довкілля у відповідності до Положення про систему моніторингу довкілля Кіровоградської області, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 21 січня 2014 року № 11-р. З метою широкого інформування громадськості про стан довкілля, за результатами моніторингу навколишнього природного середовища в області, департаментом екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації розроблено та видано Екологічний паспорт, Регіональну доповідь про стан навколишнього природного середовища, щомісячні інформаційні довідки "Про стан довкілля в регіоні" й іншу друковану продукцію, з якою можливо ознайомитись на веб-сайті департаменту за адресою: <http://ekolog.kr-admin.gov.ua>.

Система спостережень за станом довкілля

Таблиця 14.5.1

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		Атмосферне повітря	Стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	Поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Джерела скидів зворотних вод у морські води	Підземні води	Джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	Ґрунти, тис.га	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Кіровоградській обласний лабораторний центр МОЗ України	-	1	7 створів водойм першої категорії та 91 створ водойм другої категорії	-	-	-	-	-	-
2	Кіровоградське обласне управління водних ресурсів	-	-	14	-	-	-	-	-	4,621
3	Департамент житлово-комунального господарства Кіровоградської обласної державної адміністрації	-	-	22	12	-	-	-	-	-
4	Кіровоградський обласний центр з гідрометеорології	5	-	4	-	-	-	-	-	-
5	Державна екологічна інспекція у Кіровоградській області	-	-	-	37	-	-	-	-	-

14.6 Оцінка впливу на довкілля

18 грудня 2017 року набув чинності Закон України "Про оцінку впливу на довкілля", у зв'язку з чим втратив чинність Закон України "Про екологічну експертизу".

Процедура оцінки впливу на довкілля (ОВД) спрямована на попередження та запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Основним нововведенням Закону є запровадження нового дозвільного документу – висновку з оцінки впливу на довкілля, який замінив висновок державної екологічної експертизи.

Відповідно до Закону здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності.

Закон передбачає участь громадськості на всіх етапах оцінки впливу на довкілля.

Законом встановлено першу та другу категорії видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля, отже суб'єкт господарювання на підставі частини другої та третьої статті 3 Закону визначає, до якої категорії віднесено плановану діяльність.

Протягом 2018 року, 17 суб'єктами господарювання, розпочато процедуру оцінки впливу на довкілля, шляхом завантаження до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля повідомлення про плановану діяльність.

Протягом 2018 року департаментом видано 7 висновків з оцінки впливу на довкілля, а саме:

ТОВ "Горіхівський кар'єр" стосовно видобування гранітів, придатних для виробництва щебеню будівельного та каменю бутового, на Лівобережній ділянці Новоукраїнського (Горіхівського) родовища гранітів;

Головному управлінню житлово – комунального господарства Міської ради міста Кропивницького стосовно реконструкції греблі р. Сугоклеї (нижче Парку Перемоги);

ТОВ "Кіровоградський завод будівельних матеріалів № 1" щодо видобування суглинків відкритим способом з подальшим виробництвом керамічної цегли на території Веселівського родовища;

ТОВ "ЮССА" стосовно розробки Скопіївського родовища гранітів, розташованого в Добровеличківському районі;

ТОВ "Агрофірма ім. Чкалова" – Будівництво та експлуатація об'єкту: 1-а черга будівництва: "Комплекс по переробці органічних відходів (посліду, силосу та жому цукрового буряка) в біогаз з виробництвом електричної та теплової енергії мінімальною потужністю 5,5 МВт";

ТДВ "Світловодське кар'єроуправління" щодо видобування граніту в якості сировини для виробництва будівельного каменю та будівельного щебеню на території Власівського родовища;

ТОВ "Нова Хвиля 2016" щодо реконструкції і експлуатації мікроГЕС "Покотилове" (МГЕС) загальною встановленою потужністю 92,6 кВт.

14.7 Економічні засади природокористування

14.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності

Основними елементами економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності у 2018 році залишалися :

сплата екологічного податку;

система зборів за спеціальне використання природних ресурсів (мінеральних, водних, земельних, лісових, біологічних, тощо);

відшкодування збитків, заподіяних унаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської діяльності;

фінансування природоохоронної діяльності;

впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Одним із найважливіших еколого - економічних інструментів є сплата екологічного податку, який є головним джерелом надходжень до фондів охорони навколишнього природного середовища (державного, обласного та місцевих).

Відповідно до статті 69-1 Бюджетного кодексу у 2018 році надходження від сплати екологічного податку зараховувалися у таких пропорціях: 45% - до спеціального фонду державного бюджету і 55% - до спеціального фонду місцевих бюджетів, у тому числі: до обласних бюджетів - 30%, до сільських, селищних, міських бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25%.

Надходження коштів від сплати екологічного податку до спеціального фонду місцевих бюджетів області за 2018 рік склали 44 053,8 тис грн., у тому числі:

за розміщення відходів, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини – 36 217,5 тис грн. або 82,2% від загальних надходжень;

за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення – 6 074,6 тис грн. або 13,8%;

за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти – 1761,7 тис грн., або 4,0 %.

У 2018 році фактичні обсяги надходжень від грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища у результаті господарської та іншої діяльності, склали 1 059,2 тис грн.

Інформація про надходження коштів від сплати екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, до спеціальних фондів місцевих бюджетів області наведена у таблиці 14.7.1.1.

Таблиця 14.7.1.1

Інформація про виконання індикативних прогнозних показників надходження екологічних платежів до спеціального фонду місцевих бюджетів області (фондів охорони навколишнього природного середовища) у 2018 році

тис грн.

Екологічний податок (крім радіоактивних відходів) (19010000)					Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища в результаті господарської та іншої діяльності (24062100)	
Річний індикативний прогнозний показник надходження за звітний рік (зазначається загальна річна сума за чотири квартали)	Фактичні обсяги надходжень (наростаючим підсумком з початку року)				Плановий показник надходжень на рік (загальна сума за чотири квартали)	Фактичні обсяги надходжень (наростаючим підсумком з початку року)
	Усього,	у тому числі за:				
		викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (19010100)	скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти (190102000)	Розміщення відходів крім розміщення окремих видів класів відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях об'єктах суб'єктів господарювання (19010300)		
1	2	3	4	5	6	7
36 955,2	44 053,8	6 074,6	1 761,7	36 217,5	575,8	1059,2

В цілому до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області фактично надійшло екологічних платежів на загальну суму 45 531,8 тис.грн., із них до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища – 24 331,8 тис.грн., до міських, сільських, селищних, об'єднаних територіальних громад – 21 199,9 тис.грн.

Динаміка фактичних надходжень коштів до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2015-2018 роках наведена у таблиці 14.7.1.2

Фактичні надходження коштів до фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів, 2015-2018 роки (за даними департаменту фінансів облдержадміністрації)

Таблиця 14.7.1.2

Рік	Всього у місцеві фонди, тис.грн.	В тому числі:	
		обласний фонд, тис.грн.	Сільські, селищні, міські фонди, фонди об'єднаних територіальних

			громад, тис.грн.
2015	830,0	208,3	622,2
2016	45823,5	30618,3	15205,2
2017	58806,9	38506,7	19763,7
2018	45 531,8	24 331,8	21 199,9

14.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі

Згідно з офіційними даними Головного управління статистики у Кіровоградській області витрати підприємств, організацій та установ області на охорону навколишнього природного середовища протягом 2018 року становили 198,3 млн.грн, з них поточні витрати – 156,9 млн.грн (79,1%), капітальні інвестиції – 41,4 млн.грн (20,9%). У порівнянні з 2017 роком капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища в середньому збільшилися на 43,8 млн.грн.

Найбільша частка витрат на охорону навколишнього природного середовища здійснюється підприємствами водопостачання; каналізації (76,3% загального обсягу витрат), поводження з відходами (11,1%); захист, збереження ґрунтів та підземних і поверхневих вод (4,3%); збереження біорізноманіття (2,6%).

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища різних рівнів використовуються для цільового фінансування природоохоронних заходів відповідно до Переліку видів діяльності, що належить до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 року № 1147.

У 2018 році кошти фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області (далі – екофонди) спрямовувалися на фінансування природоохоронних заходів по збереженню і відтворенню водних ресурсів, збереженню природно - заповідного фонду, охороні і раціональному використанні природних рослинних та мінеральних ресурсів, ресурсів тваринного світу, заходів із вдосконалення системи моніторингу та раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.

За даними департаменту фінансів обласної державної адміністрації, з місцевих екофондів усіх рівнів на виконання природоохоронних заходів фактично використано 49 618,7 тис.грн. (враховуючи невикористаний залишок коштів за 2017 рік) (табл.14.7.2.1)

Фактичне використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області, 2015-2018 роки
Таблиця 14.7.2.1

Рік	Всього у місцеві фонди, тис.грн.	В тому числі:		
		обласний фонд, тис.грн.	районні, територіальні громади, тис.грн.	міські, об'єднані

1	2	3	4
2015	18 719,6	5 672,1	13 047,5
2016	31 650,9	22 250,2	9 400,7
2017	33 606,5	20 811,1	12 795,4
2018	49 618,7	31 806,9	17 811,8

Рішенням Кіровоградської обласної ради "Про обласний бюджет на 2018 рік" від 22 грудня 2017 року (із внесенням протягом року змін до нього) затверджені видатки обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на загальну суму 51 789,5 тис грн., із яких фактично використано 31 806,9 тис. грн.

Фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища здійснювалося у межах двох бюджетних програм КПКВК 2818340 "Природоохоронні заходи за рахунок цільових фондів" у сумі 31 255,9 тис грн. та КПКВК 2819800 "Субвенція з місцевого бюджету державному на виконання програм соціально - економічного розвитку регіонів" у сумі 551,0 грн.

У 2018 році кошти обласного фонду охорони навколишнього природного середовища спрямовувалися на здійснення фінансування природоохоронних заходів по:

збереженню і відтворенню водних ресурсів у сумі 16 616,4 тис грн.

збереженню природно - заповідного фонду у сумі 643,0 тис грн.;

охороні і раціональному використанні природних рослинних та мінеральних ресурсів, ресурсів тваринного світу у сумі 485,0 тис грн.;

вдосконаленню системи моніторингу довкілля у сумі 100,0 тис грн.

раціональному використанні і зберіганні відходів виробництва і побутових відходів у сумі 3 124,4 тис грн.;

екологічній освіті, вихованню та інформуванню населення у сумі 295,0 тис грн.;

охороні і раціональному використанню мінеральних ресурсів у сумі 6 995,4 тис грн.

відтворенню лісів у сумі 2 996,7 тис.грн.

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів області (районних, міських, об'єднаних територіальних громад) використовувалися переважно на заходи з ліквідації стихійних і впорядкування існуючих сміттєзвалищ, у невеликих обсягах на поліпшення стану водних ресурсів та заходи з озеленення населених пунктів.

14.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх

додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

Сьогодні все більше споживачів у всьому світі усвідомлюють вигоди і віддають перевагу товарам та послугам з поліпшеними характеристиками щодо їх впливів на стан довкілля та здоров'я людини. Надійним орієнтиром для вибору такої продукції є екологічне маркування, що відповідає принципам та методам міжнародних стандартів серії ISO 14020 і вказує на певні екологічні характеристики чи переваги продукції.

Застосування екологічного маркування було рекомендовано ще на Всесвітній конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро у 1992 році.

Досвід перших програм екологічного маркування став основою для розроблення міжнародних стандартів серії ISO 14020, що були впроваджені Міжнародною організацією стандартизації (ISO) у 1998–1999 рр.

Запровадження загальних принципів та методів застосування екологічного маркування на рівні міжнародних стандартів забезпечило поширення єдиного підходу до практик застосування екологічного маркування на світовому рівні. В Україні стандарти цієї серії були впроваджені до національної системи стандартизації шляхом гармонізації (тотожний переклад) у 2002-2003 рр.

Міжнародний стандарт ISO 14020 визначає загальні принципи застосування екологічного маркування. Згідно із цим стандартом екологічне маркування має застосовуватися для передачі споживачеві перевіреної, точної та достовірної інформації про екологічні аспекти товарів та послуг.

На сьогодні система екологічної стандартизації містить такі види стандартів:

- ГОСТи - колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України;
- державні стандарти України - ДСТУ;
- міжнародні стандарти, в першу чергу стандарти міжнародної організації з питань стандартизації (ISO);
- галузеві стандарти/технічні умови;
- стандарти підприємства.

Згідно зі статтею 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічна безпека це такий стан навколишнього середовища, коли гарантується запобігання погіршення екологічної ситуації та здоров'я людини.

Навколишнє природне середовище вважається безпечним, коли його стан відповідає встановленим у законодавстві критеріям, стандартам, лімітам і нормативам, що стосуються його чистоти (не забрудненості), ресурсомісткості (невиснаженості), екологічної стійкості, стандартних вимог, видового різноманіття, здатності задовольняти інтереси громадян.

До екологічних нормативів у першу чергу належать нормативи гранично допустимих викидів (ГДВ) у атмосферне повітря та гранично допустимих скидів (ГДС) у воду та ґрунти забруднюючих хімічних речовин, а також гранично допустимих рівнів (ГДР) фізичних факторів, зокрема, шуму, вібрації, іонізуючого випромінювання (радіації), електромагнітних факторів, а також шкідливих біологічних факторів, тобто будь-яких чинників біотичного походження (віруси, бактерії, грибки, токсини, чинники біохімічної дії, генетично модифіковані організми тощо), здатні спричиняти масові захворювання людей, тварин, рослин, можуть призвести до погіршення стану довкілля, заподіяння значних економічних збитків, погіршення умов життєдіяльності населення.

Екологічні нормативи розробляються і вводяться в дію спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та іншими уповноваженими на те державними органами, насамперед МОЗ України, відповідно до законодавства України. Ці ж органи контролюють дотримання відповідних нормативів.

14.9 Державне регулювання у сфері природокористування

Державному регулюванню підлягають передусім стан навколишнього середовища, тобто сукупність природних і природно-соціальних умов і процесів, природні ресурси, як залучені до господарського обігу, так і ті, що на цей час на використовуються в народному господарстві (земля, надра, вода, атмосферне повітря, ліси та інші природні комплекси). Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної ситуації підлягають також здоров'я та життя людей.

Суть державного регулювання охорони навколишнього середовища визначається екологічною політикою держави. Вона має бути спрямована на перебудову відносин у системі «людина – суспільство – навколишнє середовище» з метою підтримання та створення сприятливих екологічних умов для проживання населення, забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

Державне регулювання цієї сфери має забезпечувати з боку держави систему гарантій екологічної безпеки, певною мірою впорядковувати систему управління в галузі природокористування, закладати підвалини гармонійного узгодження екологічних інтересів суспільства з інтересами його економічного розвитку.

Структурним елементом господарського механізму раціонального природокористування є система управління. Вона має забезпечувати виконання таких функцій управління сферою природокористування, як організація, регулювання, контроль, прогнозування, облік, експертиза, нагляд та інше.

Формування зазначеної системи управління передбачає запровадження у практику економічного, адміністративного, законодавчого та інших механізмів забезпечення заінтересованості природокористувачів у збереженні та

поліпшенні навколишнього середовища, використанні й відтворенні його потенціалу.

З метою реалізації функцій державного регулювання охорони та раціонального використання природних ресурсів визначено три рівні управління: національний, регіональний та місцевий.

Суб'єктами регулювання відносин у сфері природокористування на національному рівні є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство екології та природних ресурсів, Міністерство економіки і торгівлі, Міністерство освіти і науки, Державна служба статистики, Державний комітет зі стандартизації, метрології та сертифікації, Державний комітет з гідрометрології, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство лісових ресурсів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство юстиції тощо.

Суб'єкти господарювання використовують у своїй діяльності природні ресурси в порядку спеціального або загального природокористування відповідно до Господарського Кодексу України, Земельного Кодексу України, Водного Кодексу України, Кодексу України про надра, Лісового Кодексу України, Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про охорону атмосферного повітря», «Про відходи» та інше.

На території Кіровоградської області здійснення регулювання та забезпечення щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів (земля, ліси, тваринний і рослинний світ), поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, екологічної та в межах своєї компетенції радіаційної безпеки, заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі здійснює Департамент екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації.

14.10 Екологічний аудит

Екологічний аудит – це відносно новий ринковий механізм природокористування. В Україні основні правові та організаційні засади здійснення екологічного аудиту і підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання визначає Закон України "Про екологічний аудит". Положення цього Закону поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та видів діяльності.

Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються Законами України, а саме: "Про екологічний аудит", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про стратегічну екологічну оцінку", актами законодавства та державними стандартами України.

З метою зниження антропогенної і техногенної діяльності на довкілля в Україні запроваджено різні форми державного контролю і перевірки відповідності вимогам охорони навколишнього природного середовища, а саме: оцінка впливу на довкілля, оцінка впливу на навколишнє природне середовище (ОВНПС), екологічна інспекція та екологічний аудит.

Під час аудиту системи екологічного моніторингу здійснюється аналіз накопичених статистичних даних моніторингу з визначенням потрібної точності вимірів і відповідності проведених вимірів очікуваним характеристикам.

При цьому розглядається: які параметри навколишнього середовища необхідно контролювати і чому; як регулярно слід проводити вимірювання; які використовуються методи, засоби вимірювань, контрольні зразки; як здійснюється добір зразків для аналізу; як обробляються дані вимірів тощо.

Прогнозні оцінки впливу на навколишнє природне середовище здійснюються в межах аудиту для зіставлення з фактичними впливами в процесі реалізації якого-небудь проекту. Параметри порівняння можуть стосуватися природного середовища (викиди в атмосферу, склад і кількість твердих відходів, рівень забруднення підземних вод, рівень радіації тощо), біологічної системи (структура біоспільнот, розміри популяцій, наявність хвороб тощо), людського співтовариства (існуюча інфраструктура, захворюваність населення, стан пам'яток тощо).

Аудит рівня екологічних ризиків передбачає складання переліку потенційно небезпечних об'єктів (технологічні процеси, устаткування, сировина, матеріали), відмова або порушення технології роботи з якими може призвести до негативних впливів на навколишнє середовище, на аналіз чинників, що можуть бути причиною аварій, катастроф.

Об'єктом аудиту можуть бути і фінансові ризики, пов'язані з відповідальністю за порушення допустимих рівнів впливу на навколишнє середовище. При цьому розглядаються встановлені штрафні санкції за екологічні порушення, величина витрат на очищення викидів, рекультивацію земель, можливі компенсаційні виплати за порушення громадських прав тощо.

Нині екологічний аудит є всесвітньо визнаним механізмом підвищення не тільки екологічної, але й економічної ефективності виробництва, який має свою міжнародну й національну нормативно – правову базу. В Україні це перш за все державні стандарти серії ДСТУ ISO 14000, що відповідають міжнародним стандартам серії ISO 14000.

Екоаудит здійснюється на основі звернення замовника (товаровиробника) до аудиторської фірми для надання кваліфікованої комплексної (правової, екологічної, технологічної, маркетингової, інжинірингової) або спеціалізованої допомоги у вирішенні інвестиційних, ринкових та природоохоронних проблем.

У договорі (контракті) визначаються цілі екоаудиту. Вони можуть бути різними залежно від того, які проблеми виникли в замовника з постачальниками, технологічним та екологічним станом виробництва, з

державними інспекційними органами, з інвесторами, суміжниками й у цілому з розвитком підприємства і конкурентоспроможністю його продукції.

14.11 Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

З метою підвищення рівня екологічної освіти та культури громадян, розширення участі громадськості у формуванні державної екологічної політики, нового природоохоронного менталітету, і активізації зміни ставлення населення збереження довкілля було започатковано створення екологічних інформаційно-тренінгових центрів у всіх областях України.

Орхуський центр екологічної інформації (Центр) створено в 2009 році у відділі документів з економічних, технічних та природничих наук комунального закладу “Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського”.

Основна мета Центру — надання громаді регіону вільного доступу до екологічної інформації, проведення інформаційно-просвітницької та виховної роботи екологічного спрямування. Центр організовує діяльність, використовуючи різнопланові масові заходи, розраховані як на загальне населення, так і на групову цільову аудиторію.

За 2018 рік працівниками Центру спільно з представниками державних установ, науковцями, фахівцями з екологічних питань, громадських організацій проведені заходи природоохоронного спрямування (конференції, семінари, наради, круглі столи, інформаційні платформи, дискусії, акції, презентації книг, виставки, тренінги, еко-квести). Насамперед це засідання круглого столу до Всесвітнього дня води “Розвиток співпраці між представниками влади та громади для захисту прав громадян на доступ до водних об’єктів”, засідання дискусійної платформи “Екологія очима молоді: проблеми та шляхи вирішення” до Дня довкілля, участь у регіональній конференції “Активна громада – рушійна сила впровадження демократичних змін в екологічній політиці”, презентація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора с/г наук М.І. Черячукіна “Наукове обґрунтування та розробка заходів основного обробітку ґрунту в зональних системах землеробства Правобережного Степу України”, проведення Дня інформації “Безпека споживчих товарів” тощо.

У межах діяльності Центру багато уваги приділяється роботі з дітьми та молоддю. Адже завдання Орхуського центру екологічної інформації — сприяння формуванню активної громадської позиції щодо збереження природних ресурсів, підвищення екологічної культури молодого покоління. Учнівська та студентська молодь мала можливість взяти участь в екологічних тренінгах (“Розвиток екоосвідомості особистості”), екоквестах (“Пригоди в царстві природи”), різноманітних конкурсах, майстер-класах, іграх, вікторинах, переглядах пізнавальних фільмів екологічного спрямування.

**Засідання круглого столу “Розвиток співпраці між представниками влади та громади для захисту прав на доступ до водних об’єктів”,
20 лютого 2018 року**

**День інформації “Безпека споживчих товарів”,
21 березня 2018 року**

**Дискусійна платформа до Дня довкілля
“Екологія очима молоді”, 17 квітня 2018 року**

Екологічний тренінг “Розвиток екосвідомості особистості”,

03 травня 2018 року

Еко-квест “Пригоди у Царстві Природи”, 05 червня 2018 року

**Презентація дисертації “Наукове обґрунтування та розроблення заходів
основного обробітку ґрунту в зональних системах землеробства
Правобережного Степу України”, 23 жовтня 2018 року**

Також у рамках просвітницьких заходів центру покращили рівень знань екологічного напрямку військовослужбовців та слухачів курсів підвищення кваліфікації учителів Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського.

Основою фонду Орхуського центру екологічної інформації є наукова та науково-популярна література, довідкові видання, підручники, навчальні посібники з питань екологічного права, загальної екології, соціо-екології, техно-екології, сільськогосподарської екології, безпеки життєдіяльності, екологічної культури, економіки природокористування.

Неординарною та цікавою є науково-популярна презентація фонду Центру через теми чнівиставки: “Екологія та економіка: чиможливий компроміс?”, “Перлин зеленого туризму України”, “32-ге відлуння Чорнобиля”, “Що треба знати про безпеку життєдіяльності” та ін.

Більш детально дізнатися про діяльність Орхуського центру екологічної інформації можна за посиланням: <http://library.kr.ua/orhus/>

14.11.1 Діяльність громадських екологічних організацій

Взаємодія з громадськістю є важливою функціональною складовою діяльності органу виконавчої влади. Вона включає передусім отримання “зворотного зв’язку”, відстеження реакції громадськості на чинну державну політику, забезпечення прозорості та відкритості у діяльності органу влади. Сьогодні ми все частіше спостерігаємо, як громадські екологічні організації

виступають організаторами природоохоронних заходів, як переймаються питаннями покращення стану навколишнього природного середовища.

На території області діють 87 громадських екологічних організацій природоохоронного спрямування, які являють собою одну з найбільш оптимальних правових форм для допомоги громадянам у вирішенні їх спільних проблем, відстоюванні спільних інтересів у природоохоронній сфері діяльності.

Так, у 2018 році проведена активна робота громадських екологічних організацій на території Кіровоградського регіону:

Метою діяльності громадської організації “ЕКО ЛІГА ЦЕНТР” є: сприяння поліпшенню екологічної ситуації, формуванню нового природоохоронного світогляду, забезпеченню екологічних прав громадян міста та області, розширення участі громадськості у формуванні та реалізації національної екологічної політики, внесення пропозицій до органів влади і управління з питань удосконалення природоохоронного законодавства; організація й проведення заходів інформаційно-просвітницького напрямку, спрямованих на забезпечення збалансованого природокористування, збереження довкілля та досягнення безпечного для здоров’я людини стану навколишнього природного середовища.

У 2018 році ГО “ЕКО ЛІГА ЦЕНТР” спільно з Орхуським центром екологічної інформації обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського організувала дискусійну платформу “Екологія очима молоді: проблеми та шляхи вирішення”, еколого-просвітницькі заходи для учнівської молоді в рамках роботи екологічного табору.

Представники організації брали участь у роботі журі обласного етапу Всеукраїнського конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти “Земля – наш спільний дім”.

Керівник організації є членом басейнових рад Середнього та Нижнього Дніпра.

В 2018 році реалізовані екологічні проекти:

-“Чорний Ліс - майбутній національний природний парк”. Мета проекту - вивчення на прикладі НПП “Сколівські Бескиди” екологічних та економічних наслідків від створення національного природного парку; обґрунтування необхідності створення НПП “Чорноліський” на території Кіровоградської області.

-“Захист права на доступ до водних об’єктів – справа самих громадян”. Мета проекту – об’єднання громади через посилення громадського контролю і моніторингу та спонукання представників державних структур виконувати обов’язки контролю за використанням водоохоронних зон і прибережних

захисних смуг, притягнення винних у порушенні водного законодавства до відповідальності та забезпечення права громадян на доступ до водних об'єктів.

Громадська організація “Центр підтримки інтелектуальних ініціатив “Колесо” має в своєму складі потужний еколого-натуролістично-краєзнавчий напрямок “Ексампей-ЕКО”, до якого входять студенти, викладачі, директор М. Сторожук та група технічної підтримки Кропивницького інженерного коледжу Центральноукраїнського технічного університету(куратор краєзнавець Н.Бабанська).

Окремо укладені договори про співпрацю з департаментом екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації в особі директора О. Ковтунова та з Кіровоградським обласним краєзнавчим музеєм в особі директора Н.Агапєєвої.

“Ексампей-ЕКО” створений у березні 2018 року і має на меті:

- вивчення унікальності Кіровоградського краю;
- дослідження і захист природоохоронних територій;
- закладення екологічних стежин;
- популяризацію ознайомчих, дослідницьких та туристичних маршрутів;
- проведення різноманітних екологічних заходів, втілення проєктів, участь у конкурсах, акціях;
- глибоке вивчення історії краю, виникнення і розвитку духовності, традицій та національної спадщини регіону.

Протягом року було виконано моніторинг семи природоохоронних територій загальнодержавного значення і закладено три екологічні навчальні дослідницькі стежини. Під час робіт було зроблено кілька відкриттів і надзвичайно цікавих знахідок. В результаті досліджень викопної фауни на стежині “Коноплянський кар’єр” Кіровоградський району був зібраний багатий палеонтологічний матеріал, в тому числі зразок молюска Грифаєя (Грифа) , якого вже ніколи не буде на Землі. Знахідки увійшли до палеонтологічної колекції проєктованого краєзнавчо-екологічного музею Кропивницького інженерного коледжу Центральноукраїнського технічного університету.

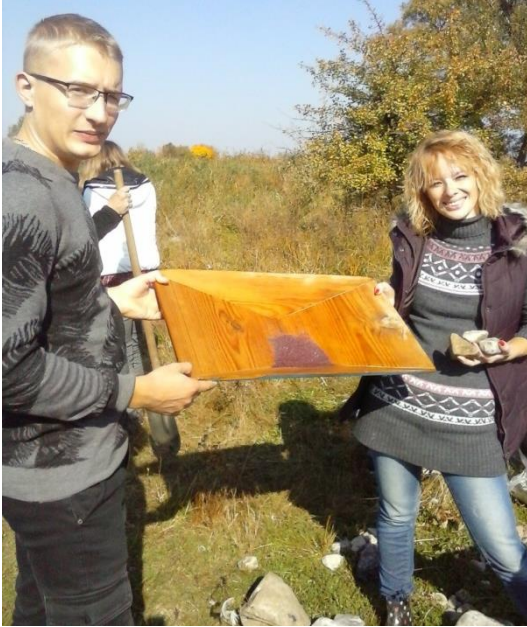
Археологічні дослідження в заказнику “Монастирище” дали підтвердження рукотворності капища та використання гори як святилища. Це підтверджено місцевими фахівцями і чекає на увагу науковців.

Окрему зацікавленість викликало мистецтво кеміобінців, скіфів та трипільців. Представниками екологічної громади зроблено реконструкцію одягу скіфської знаті та продемонстровано археологам на розкопках скіфського кургану в Бобринецькому районі.

Вивчення карти корисних копалин краю привели громадську молодь до нині непрацюючої золотоносної шахти в с. Клинци Кіровоградського району. Під керівництвом геолога ГРЕ Кіровгеологія М.Ніколоєнка було зібрано зразки керна з покинутого кернасховища та з відвалів відпрацьованого матеріалу і досліджено знахідки хімічним аналізом. Результати дали цікаві зразки для мінералогічної колекції проєктованого музею коледжу, а зразок піску

відкачаного з водою з працюючої колись шахти під поляризованим мікроскопом виявив наявність розсіяного золота.

**Малиновий шліх альмандина, вимитий на стежині
“Інгульські самоцвіти”**

Досліджено стежину “Інгульські самоцвіти” в межах с. Лозоватки Бобринецького району досліджуючи русло р. Інгул представники громадської організації виявили крупний, яскравий шліх малинових альмандинів, а нижче по руслу в межах заказника “Монастирище” шліхи червоних альмандинів і навіть декілька цілих (але не ювелірних кристалів)!

Продовжено дослідження стежини у сусідньому с. Вишневому, на глиняному пагорбі якого знайдено прекрасні зразки кольорових (вишнево-жовтогарячо-жовтих з потоками рожево-бузково-блакитних кольорів) кременів.

Знахідки свідчать про різноманітний і різнобарвний світ корисних копалин нашого Кіровоградського краю.

Протягом 2018 року проведено моніторинг 7-ми найбільш відвідуваних природоохоронних територій, чотири з яких виявились депресивними через надмірне відвідування стихійними туристами та відсутність будь-яких розпізнавальних написів. Це:

- заказники загальнодержавного значення “Монастирище” в Устинівському районі;
- “Озеро Берестувате” або “Болото Чорний Ліс” у Знам’янському районі;
- урочище “Каскади” в Маловисківському районі;
- заказник районного значення “Розлитий камінь” у Компаніївському районі.

Звернення по допомогу в захисті перелічених територій направлено до О.Ковтунова директора департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації, дало негайний результат – території взяті в роботу по винесенню меж заказників в натуру (на місцевості).

Під час закладення екологічної стежини “Володимирівська балка” в межах м. Бобринця громадськими активістами виявлено дві кеміобінські стели (жіночу і іктеобабу), які пролежали тут 5 000 років. Знахідки завдяки спонсорської підтримки директора В.Собчук доправили до Кіровоградського обласного краєзнавчого музею.

Кеміобінська баба і іктеобаба з кургану біля м. Бобринця.

Шлях до музею - початок погрузки кеміобінської стели.

Громадська екологічна організація “Центр підтримки інтелектуальних ініціатив “Колесо” взяли активну участь в озелененні території на День Довкілля, висаджено 80 дерев та кущів.

Окрім того, започатковано Обласний постійно діючий відкритий фотоконкурс “Краса врятує світ”, спрямований на збереження первоцвітів нашого регіону.

За всіма 9 дослідженими, представниками громадської екологічної організації природоохоронними об’єктами були написані наукові роботи і представлені на конкурс-конференції “Зоряний шлях” в Національному центрі аерокосмічної освіти молоді України ім. Макарова. За результатами конкурс-конференції, кіровоградською громадою, одержано всі дев’ять місць в секції “Екологія” та проведено майстер-клас, на круглому столі “Золоті стежини Кіровоградщини”, щодо методики роботи на екологічних стежинах.

Громадська організація „ФЛОРА” була створена у 2000 році як дитяча екологічна організація (ДЕГО “Флора”) з метою підтримки дітей та молоді у їх прагненні змінити себе та навколишній світ на краще. На вимогу часу та відповідно до чинного законодавства з 2015 року організація реорганізована і на сьогодні є обласною, неприбутковою, неполітичною, нерелігійною та неурядовою організацією.

Місія організації: інноваційно формувати активну громадянську позицію молоді для сталого розвитку України.

Пріоритети організації: екологія, права людини, протидія насильству у молодіжному середовищі.

Цінності та принципи організації: команда однодумців; демократичність; відкритість і прозорість; взаємопідтримка; незаангажованість.

На даний час громадська організація ”ФЛОРА” є дієвою структурою, що має згуртовану команду, чітку стратегію, розроблені плани роботи, систему моніторингу й оцінки своєї діяльності, повагу громади та підтримку влади.

Сьогодні особливої актуальності набуває проблема формування й розвитку екологічної свідомості населення як найважливішого чинника зміни екологічного стану міста, області, збереження екологічної рівноваги між суспільством і природою. Тому представники громадської організації “ФЛОРА” прикладають багато зусиль задля формування у молоді почуття співпричетності, відповідальності, готовності жити у злагоді з природою та у відповідності до її законів. У своїй роботі організація працює над залученням якомога більше дітей та молоді до потужної практичної діяльності у природоохоронній сфері.

Волонтерами громадської організації “ФЛОРА” протягом 2018 року було обстежено 125 вулиць приватного сектора та 15 км берегових смуг річок Біянка, Сугоклея та Інгул. Було виявлено 5 стихійних сміттєзвалищ. На основі проведеного спостереження була підготовлена мапа стихійних сміттєзвалищ нашого міста. В період квітень-травень було проведено 5 акцій по прибиранню стихійних сміттєзвалищ. Завдяки широкому використанню соціальних мереж вдалось залучити до акції більше 900 осіб – людей різного віку та соціальних груп. Акції були проведені в районах: Новомиколаївка, Олексіївка, В.Балка, вул.Полтавська міста Кропивницький.

Під час акцій було вивезено понад 3 тонни сміття, висаджено 232 дерева різних порід та 50 кущів спиреї.

Громадською організацією “ФЛОРА” надавалися рекомендації, пропозиції та заходи щодо діяльності природоохоронних програм в області у сфері впливу іонізуючого випромінювання на 2014-2018 роки.

Окрім того, залучено незалежних експертів для проведення комплексного незалежного аналізу ходу реалізації програм на 2014-2018 роки та виконання державою зобов'язань щодо забезпечення права кіровоградців на захист від впливу іонізуючого випромінювання. За результатами та ефективністю діяльності природоохоронних програм у цій сфері визнано “Комплексну програму захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2014 – 2018 роки”.

У зв'язку із закінченням строку реалізації вищезазначеної програми в 2018 році розпочалася робота щодо створення нової програми “Комплексна програма захисту населення Кіровоградської області від впливу іонізуючого випромінювання на 2020 –2024 роки”, до якої активно долучилася громадська організація “ФЛОРА”.

Кіровоградські обласні екологічні організації, крім своєї безпосередньої діяльності, беруть активну участь у щорічних загальнонаціональних та регіональних природоохоронних акціях: “До чистих джерел”, “День довкілля”, “Операція новорічна ялинка”, “Первоцвіт” тощо.

Завдяки сучасним можливостям всі заходи природоохоронного характеру, які проводяться органами виконавчої влади з громадськістю області, висвітлюються у соціальних мережах, електронних та друкованих засобах масової інформації, на телебаченні, веб-сайтах.

*Громадські екологічні організації, що діють на території області
(загальнодержавні, місцеві)*

Таблиця 14.11.1

№ з/п	Назва організації	Юридична адреса
1	2	3
1	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "НАУКОВИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ"	25002, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Фортечний район, вул. Вокзальна, буд. 24, кв.13.
2	Кіровоградське обласне товариство мисливців та рибалок "Новолутківське"	27022, Кіровоградська обл., Добровеличківський район, с. Новолутківка, вул. Молодіжна, 39
3	Новоукраїнська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок	27100, Кіровоградська обл., Новоукраїнський район, м. Новоукраїнка, вул. Шевченка, 15
4	Громадська організація "Екологія та соціальний захист Бобринецького району"	27200, Кіровоградська обл., Бобринецький район, м. Бобринець, вул. Гагаріна, 9
5	Мар'янівська місцева громадська організація природоохоронного напрямку "Судак"	27200, Кіровоградська обл., Бобринецький район, м. Бобринець, вул. Першотравнева, 8
6	Вільшанська районна організація Українського товариства мисливців і рибалок	26600, Кіровоградська обл., Вільшанський район, смт Вільшанка, пров. Дорожний, 10
7	Онуфріївське селищне громадське товариство "Товариство рибалок любителів селища Онуфріївка"	28100, Кіровоградська обл., Онуфріївський район, смт. Онуфріївка, вул. Комсомольська, 30
8	Бобринецька районна громадська організація "Рибалки Бобринеччини"	27200, Кіровоградська обл., Бобринецький район, м. Бобринець, Базарна площа 3.
9	Громадська організація "Інститут Політики Захисту Тварин"	27400, Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул. Дружби, буд. 2/12
10	Природоохоронна громадська організація "Озерський мисливський колектив"	27542, Кіровоградська обл., Світловодський район, с. Озера, вул. Підлісна, буд.1
11	Громадська організація "Копанське товариство рибалок любителів"	26212, Кіровоградська обл., Маловисківський район, с. Копанки
12	Громадська організація "Ленінське товариство"	26212, Кіровоградська обл., Маловисківський район, с. Леніна, вул. Центральна, 1

	рибалок любителів"	
13	Знам'янська міська громадська організація "Туристично-краєзнавчий клуб "Чорнолісся" імені Віктора Голого"	27400, Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул. Глібка, 28-В
14	Березівське товариство рибалок "БТР"	26223, Кіровоградська обл., Маловисківський район, смт. Смолине, Будівельників, 3, кв. 33
15	Смолінська громадська спілка риболовів - любителів	26223, Кіровоградська обл., Маловисківський район, смт. Смолине, Козакова, 39
16	Громадська організація "Рибальське товариство "Перемога"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, Новопразьке шосе, 131
17	Громадська організація "Якимівське товариство рибалок"	Кіровоградська обл., Маловисківський район, с. Якимівка, Степова, 5
18	Олександрійська міська громадська організація "Товариство культурного відпочинку та рибалок "Розвага"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. 40 років Перемоги, 12, кв. 7
19	Громадська організація "Товариство культурного відпочинку та рибалок "Дружба"	28040, Кіровоградська обл., м. Олександрія, смт. Димитрове, вул. Чкалова, 30
20	Громадська організація "Асоціація рибалок Світловодщини"	27502, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Леніна, 73, кв. 17
21	Громадська організація "Спілка рибалок села Лозуватка"	26230, Кіровоградська обл., Маловисківський район, с. Лозуватка, вул. Леніна, 31
22	Громадська організація "Дружба-2013"	28001, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. Кременчуцька, буд. 348
23	Громадська організація "Товариство мисливців і рибалок "Сапсан"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Леніна, буд. 94
24	Громадська організація "Садове товариство "50 Років Жовтня"	25011, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Ленінський район, Балка "Біанська"
25	Громадська організація "Людина і Довкілля"	27400, Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул. Фрунзе, будинок 81, кв.13
26	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЦЕНТР СЛУЖБОВОЇ КІНОЛОГІЇ"	25006, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Тімірязєва, буд. 21, кв.7
27	Громадська організація "Рибалок-любителів Варварівка Долинського району Кіровоградської області"	28510, Кіровоградська обл., Долинський р., с. Варварівка, вул. 70 річчя Жовтня, буд. 35.
28	ГРОМАДСЬКА	25006, Кіровоградська обл., м. Кропивницький,

	ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛІГА"	Подільський район, вул. Шевченка, 20/24
29	Громадська організація "Дай лапу"	27405, Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул.8 Березня, буд.11
30	Громадська організація "Верхньоінгульська поляна"	27214, Кіровоградська обл., вул. Молодіжна, буд. 34
31	ГРОМАДСЬКАОРГАНІЗАЦІЯ "КРАСНИЙКУТ"	25005, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Ленінський район, вул. Тельмана, буд.5, кв.25
32	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО ЛІГА ЦЕНТР"	25013, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Пацаєва, буд.5, корп. 3, кв. 61
33	Громадська організація "Рибалок - любителів "Кірове" Долинського району Кіровоградської області"	28514, Кіровоградська обл., Долинський район, с. Кірове, вул. Жукова, буд. 87
34	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ОЗЕЛЕНЕННЯ КРОПИВНИЦЬКИЙ"	25028, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Фортечний район, вул. Пацаєва, буд. 8, корп.1, кв. 82
35	Громадська організація "Ялич"	27544, Кіровоградська обл., Світловодський район, с. Іванівка, вул. Центральна, буд.124
36	Громадська організація "Березівські рибачки спортивної ловлі"	28001, Кіровоградська обл., м. Олександрія, пров. Гвардійський, буд. 2
37	КІРОВОГРАДСЬКЕ МІСЬКЕ ТОВАРИСТВО САДОВОДІВ-ЛЮБИТЕЛІВ "БУДІВЕЛЬНИК"	25015, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Подільський район, АДЖАМСЬКА ПРОМЗОНА.
38	Громадська організація "Альбула"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, пров. Кримський, буд. 24
39	Громадська організація "Майбутнє нашого міста"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Приморська, буд. 70, кв.50
40	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ВОЙНІВСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ РИБАЛОК"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. Шахтарська, буд.5, кв. 2
41	Громадська організація "Луганський карповий клуб"	28335, Кіровоградська обл., Петрівський район, с. Луганка, вул. Гагаріна, буд. 21а
42	Громадська організація "Рибачки Петрове"	27450, Кіровоградська обл., Знам'янський район, с. Петрове, пров. Новий, буд. 6
43	Громадська організація "ЦЕНТР ДОПОМОГИ І ЗАХИСТУ ТВАРИН У БОБРИНЕЦЬКОМУ РАЙОНІ "ЧОТИРИ ЛАПИ"	27200, Кіровоградська обл., Бобринецький район, м. Бобринець, вул. Миколаївська, буд. 11, кв.37
44	Громадська організація "РИБАЛКИ ІНГУЛУ УСТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ"	28627, Кіровоградська обл., Устинівський район, с. Інгульське, вул. Спортивна, буд. 11

45	Кіровоградська обласна громадська організація "ЕКО Рух"	Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Орджонікідзе, буд. 7 кім. 46
46	Кіровоградська обласна громадська організація "Екологічний щит"	Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Тімірязєва, 84-112
47	Кіровоградська обласна організація "Молодіжна екологічна громадська асоціація "Екосвіт"	Кіровоградська обл., м. Кіровоград, пров. Театральний, 8
48	Громадська організація "Кіровоградське обласне Товариство лісівників"	25006, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Подільський район, вул. Тараса Карпи, буд. 76, каб. 2
49	Устинівська районна організація Українського товариства мисливців та рибалок	Кіровоградська обл., Устинівський район, смт. Устинівка, вул. Ювілейна, 5
50	Громадська організація "Добровільне незалежне екологічне об'єднання "Зелений світ"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, пр-т. Соборний, буд. 77, каб. 101
51	Громадська організація "ЕКО+"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. Київська, 145
52	"Долинський риболовний клуб"	28500, Кіровоградська обл., Долинський район, м. Долинська, вул. Генерала-Майора Лазарева, буд. 16, кв. 1.
53	Громадська організація "Молодіжненський клуб риболовів"	28524, Кіровоградська обл., Долинський район, смт. Молодіжне, вул. Гордієнка, буд. 4, кв. 9.
54	Громадська організація "Рибалок-любителів Варварівка Долинського району Кіровоградської області"	28510, Кіровоградська обл., Долинський район, с. Варварівка, вул. 70 річчя Жовтня, буд. 35.
55	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКОЛОГІЧНА ВАРТА ПРИДНІПРОВ'Я"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Героїв України, буд. 96, кім. 6
56	Громадська організація "Клуб Рибалок Іванівки"	27544, Кіровоградська обл., Світловодський район, с. Іванівка, вул. Першотравнева, буд. 6
57	Громадська організація "Івангородські рибалки"	27324, Кіровоградська обл., Олександрівський район, с. Івангород, вул. Шевченка, буд. 198 а, кв. 14
58	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДЯН ГОРОДНИКІВ "ТЮЛЬПАН"	28400, Кіровоградська обл., Компаніївський район, смт. Компаніївка, вул. Дружби, буд. 61
59	Кіровоградська обласна	Кіровоградська обл., м. Кіровоград,

	молодіжна організація "Еко рух"	вул. Орджонікідзе,7
60	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО-АЛЬЯНС 4.0."	25005, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Добровольського, буд.1, корпус 1, офіс 316
61	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ЕКО ЛІГА ЦЕНТР"	25013, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Пацаєва, буд. 5, корпус 3, кв.61
62	Кіровоградська обласна громадська організація "Екологічна громадська варта"	25015, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Є.Маланюка, 2
63	Кіровоградська обласна дитяча громадська екологічна організація "Біосвіт"	25005, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Леваневського, 2-б
64	Молодіжна екологічна спілка Кіровоградщини	25011, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Новгородська, буд. 66, кв. 2
65	ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ "ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ" КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ	25050, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, просп. Правди, буд. 70, кв. 433
66	Незалежна громадська організація "Український екологічний фонд сприяння ЮНЕСКО"	25006, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Острівська, 2, корпус 2
67	Кіровоградський обласний дитячий екологічний центр "Екзампей" при Кіровоградському колегіумі	25006, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Володарського, 25
68	Новгородківська районна дитяча організація "Екологічний дитячо - юнацький центр "Паросток"	28200, Кіровоградська обл., Новгородківський район, с. Петрокорбівка, вул. Миру
69	Громадська організація "СВІТ ЕКОСТАНУ"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. 6-го Грудня, буд. 41
70	Дитяча організація "Соколи"	25006, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, вул. Декабристів, 31
71	Новоукраїнська міська дитяча громадська організація "Екологічні детективи"	27100, Кіровоградська обл., Новоукраїнський район, м. Новоукраїнка, вул. Воровського, 57
72	Кіровоградська обласна молодіжна громадська організація "Студентське товариство охорони природи"	Кіровоградська обл., м. Кіровоград, пр. Університетський,8
73	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "МАЙБУТНЄ БЕЗ МЕЖ"	27500, Кіровоградська обл., м. Світловодськ, вул. Героїв України, буд. 50, кім.14

74	Громадська організація "СТЕМ - АЛЬЯНС 4.0"	25005, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Добровольського, буд.1, каб. 319А
75	Громадська організація Кластер "ІТ-АЛЬЯНС 4.0"	25005, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Добровольського, буд.4, офіс 101
76	Громадська організація "Оріана"	28400, Кіровоградська обл., Компаніївський район, смт. Компаніївка, вул. Дружби, буд. 1 А, кв.2
77	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "КРИЛА МИСТЕЦТВ"	25006, Кіровоградська обл., м. Кропивницький, Подільський район, вул. Ушакова, буд. 1А, кімн.104
78	Громадська організація "Флора"	25009, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Курганна 36/18
79	Кіровоградська обласна громадська організація "Екологія та Соціальний захист"	Кіровоградська обл., Бобринецький район, с. Дібрівка, вул. Тельмана, 15
80	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "БІОМ"	25009, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Яновського, буд. 102, кв.24
81	Громадська організація "Попівчанка плюс"	28104, Кіровоградська обл., Онуфріївський район, с. Попівка, вул.Леніна, буд.75
82	ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ "ГРОМАДСЬКИЙ ВЧИНОК"	25001, Кіровоградська обл., м. Кіровоград, Кіровський район, вул. Куроп'ятникова, буд. 2, офіс 6
83	Громадська організація "Мир води"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. 6-го Грудня, буд. 41
84	Громадська організація "Аквакультура"	28000, Кіровоградська обл., м. Олександрія, вул. 6-го Грудня, буд.41
85	Громадська організація "ДолинськаВтормат"	28500, Кіровоградська обл., Долинський район, м. Долинська, пров. Симона Петлюри, буд. 9А
86	Знам'янський міський осередок "Зелений світ"	27403, Кіровоградська обл., м. Знам'янка, вул. Чкалова, 32
87	Екологія та соціальний захист населення Бобринецького району	27200, Кіровоградська обл., Бобринецький район, м. Бобринець, пров. Набережний, буд. 12.

14.11.2 Діяльність громадських рад

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 року № 234 та від 14 травня 2015 року № 301, розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 23 травня 2017 року №255-р затверджено Положення про Громадську раду при Кіровоградській обласній державній адміністрації.

Громадська рада при Кіровоградській обласній адміністрації (далі – Громадська рада) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним

для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики.

У своїй діяльності Громадська рада керується Конституцією та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також Положенням про Громадську раду, розробленим на основі Типового положення.

Положення про Громадську раду розробляється Громадською радою та затверджується розпорядженням голови Кіровоградської обласної державної адміністрації (далі – облдержадміністрація). Положення про Громадську раду оприлюднюється на офіційному веб-сайті облдержадміністрації протягом трьох робочих днів з моменту затвердження. Розроблення та затвердження змін до Положення про Громадську раду здійснюється у тому ж порядку, що і розроблення та затвердження Положення про Громадську раду (далі – Положення).

Основними завданнями Громадської ради є:

- сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- здійснення громадського контролю за діяльністю облдержадміністрації;
- сприяння врахуванню облдержадміністрацією громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Громадська рада відповідно до покладених на неї завдань:

- готує та подає облдержадміністрації пропозиції до орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю, а також щодо проведення консультацій, не передбачених таким планом;
- готує та подає облдержадміністрації пропозиції щодо організації консультацій з громадськістю;
- подає облдержадміністрації обов'язкові для розгляду пропозиції з питань, щодо яких облдержадміністрація проводить консультації з громадськістю, а також щодо підготовки проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації державної політики у відповідній сфері, удосконалення роботи облдержадміністрації;
- проводить відповідно до законодавства громадську експертизу діяльності облдержадміністрації та громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, які розробляє облдержадміністрація;
- здійснює громадський контроль за врахуванням облдержадміністрацією пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення нею прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, яка знаходиться у її володінні, а також дотриманням нею нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції;

- інформує в обов'язковому порядку громадськість про свою діяльність, прийняті рішення та їх виконання на офіційному веб-сайті облдержадміністрації та в інший прийнятний спосіб;

- збирає, узагальнює та подає облдержадміністрації інформацію про пропозиції інститутів громадянського суспільства щодо вирішення питань, які мають важливе суспільне значення;

- організовує публічні заходи для обговорення актуальних питань розвитку галузі чи області;

- готує та оприлюднює щорічний звіт про свою діяльність.

Громадська рада має право:

- утворювати постійні та тимчасові робочі органи (правління, секретаріат, комітети, комісії, експертні групи тощо);

- залучати до роботи ради працівників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників вітчизняних та міжнародних інститутів громадянського суспільства, експертних і наукових організацій, підприємств, установ та організацій (за згодою їх керівників), а також окремих фахівців (за згодою);

- організовувати і проводити семінари, конференції, засідання за круглим столом та інші заходи;

- отримувати в установленому порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для забезпечення діяльності ради;

- отримувати від обласної державної адміністрації проекти нормативно-правових актів з питань, що потребують проведення консультацій з громадськістю, у триденний строк після початку таких консультацій.

- строк повноважень складу Громадської ради – два роки.

- Громадська рада має бланк із своїм найменуванням.

- Рішення Громадської ради мають рекомендаційний характер і є обов'язковими для розгляду облдержадміністрацією.

14.12 Екологічна освіта та інформування

Екологічне виховання є одним з головних напрямів діяльності та розвитку суспільства. Від успішного здійснення екологічної освіти в регіоні формується нове екологічне мислення, від якого великою мірою залежить майбутній стан природного середовища.

В Кіровоградській області у 325 закладах загальної середньої освіти відповідно до Типових навчальних планів, затверджених Міністерством освіти і науки, учні 1-4 класів у 2018/2019 навчальному році вивчали предмети “Я досліджую світ”, “Природознавство”, “Я у світі”, 9-11 класів – “Природознавство”, “Екологія”, “Людина і світ”, що формують в учнів допитливість, навчають формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження

та дослідження, усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства. 432 учні 10-11 класів вивчали екологію та біологію як профільний предмет.

В області функціонує 23 державні та 1 комунальний заклад професійної (професійно-технічної) освіти. У всіх закладах державної форми власності одночасно з професією учні здобувають повну загальну середню освіту. Також предмети з теоретичної підготовки з усіх професій передбачають вивчення окремих тем, що містять вивчення порядку застосування або виконання окремих природоохоронних заходів дисципліни під час професійної діяльності.

В області також здійснюють освітню діяльність 31 заклад вищої освіти, з яких 2 університети, 1 академія, 5 інститутів, 22 коледжі. Теоретична підготовка студентів передбачає вивчення як окремих тем екологічного спрямування (при вивченні курсів: охорона праці та безпека життєдіяльності, цивільний захист населення), так і спеціальних предметів (на факультетах, які здійснюють відповідну підготовку фахівців), що визначається профілем закладу вищої освіти.

Значна кількість природоохоронних заходів проводиться у закладах позашкільної освіти.

Протягом 2018 року в області працювало 3 заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування: комунальний заклад “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді”, станція юних натуралістів Світловодської міської ради, станція юних натуралістів Торговицького навчально-виховного об’єднання Новоархангельської районної ради, профільних відділів центрів і будинків дитячої та юнацької творчості, на базах яких працювало 247 творчих учнівських об’єднань, якими охоплено 4111 дітей та учнівської молоді.

Позашкільна освіта в комунальному закладі “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” здійснюється за кількома напрямками, серед яких вагоме місце займає еколого-природоохоронний. Реалізація цього завдання досягається залученням учнівської молоді до оздоровлення довкілля, участі у Всеукраїнських та регіональних масових заходах. Так, в 2018 році було проведено 28 очно-заочних обласних масових заходів з еколого-натуралістичного напрямку, в яких взяли участь понад 2400 учнів, вихованців закладів загальної середньої та позашкільної освіти області.

Однією з найбільш поширених форм екологічного виховання школярів в області є робота на екологічних стежках. У закладах загальної середньої та позашкільної освіти області їх налічується 59, більшість яких створені в межах заповідного фонду або ж на територіях, які пропонуються юними природоохоронцями для надання їм статусу заказників, пам’яток природи, заповідних урочищ. На екологічних стежках проводиться ґрунтова пошукова

робота з визначення тваринного і рослинного світу, впливу антропогенних факторів на природні рекреаційні зони.

З метою широкого залучення юннатівської молоді до роботи по збереженню біорізноманіття в рамках Всеєвропейської Стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, активізації природоохоронної роботи через різні форми еколого-краєзнавчої діяльності з квітня по листопад 2018 року комунальним закладом “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” було проведено обласний етап Всеукраїнського конкурсу школярів та учнівської молоді “Вчимося заповідувати”.

Під час краєзнавчих експедицій вихованці гуртку “Юні охоронці природи” центру дитячої та юнацької творчості “ЗОРІТ” Новоукраїнської міської ради створили фотоальбом “Атлас – визначник трав’янистих рослин за кольором квітів у ландшафтному заказнику місцевого значення “Квіти на скелях”. Дослідження пігментів квіткових рослин має цікаві перспективи. Охоронні заходи в ландшафтному заказнику місцевого значення “Квіти на скелях” допоможуть зберегти степове біорізноманіття рідного краю.

Протягом весни-осені вихованцями гуртка “Юні охоронці природи” на базі Плетеноташлицької загальноосвітньої школи I-III ступенів Маловисківської районної ради (керівник гуртка Шабанова Л.С.) здійснили 5 експедицій з метою дослідження біорізноманіття ботанічного заказника місцевого значення “Плетений Ташлик”. Вихованці у міру своїх можливостей зафіксували на карті місця поширення рідкісних рослин у межах заказника, а також поза його межами на берегах ставу. Неодноразово гуртківці поширювали серед населення села інформаційні буклети, брошури щодо наявності унікальних рослин на території заказника. Протягом літа було проведено ряд екологічних екскурсій для жителів району. Результатом стало затвердження комісією представників райдержадміністрації, відділу освіти та відділу культури і туризму Маловисківської районної ради екскурсійного маршруту районного рівня “Невідомий Ташлик”.

Окрім того, у звітному році комунальним закладом “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” проведено ряд інших заходів природоохоронного характеру: обласний етап Всеукраїнського конкурсу “До чистих джерел”; фінальний етап обласного конкурсу “Вчимось досліджувати та охороняти природу”; Всеукраїнську науково-практичну інтернет-конференцію: “Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи”; обласний етап Всеукраїнського конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти “Земля – наш спільний дім”; заходи присвячені відзначенню Всесвітнього дня водно-бототних угідь та Всесвітнього дня мігруючих птахів (під гаслом “Об’єднання наших голосів для збереження птахів”); екологічні акції: “Міжнародний день чистих берегів”, “Я прибрав. Черга за тобою!” - по прибиранню берегової зони річки Сутоклей тощо.

Юні екологи взяли участь у Всеукраїнських конкурсах, які проводилися в інших регіонах, а саме: у фінальному етапі Всеукраїнського юннатівського природоохоронного руху “Зелена естафета” (Черкаси); фінальний етап Всеукраїнського конкурсу учнівських колективів екологічної просвіти “Земля – наш спільний дім” (Київ); фінальний етап Всеукраїнського юнацького фестивалю “В об’єктиві натураліста”, тема заочного етапу: “Раціональне природокористування” (Херсон); XII Всеукраїнський експедиційно-польовий збір команд юних екологів презентація проекту “Степові перлини рідного краю” у конкурсі світлин “Моніторинг природоохоронних територій свого регіону”(Івано-Франківськ); VI Всеукраїнський експедиційно-польовий збір команд юних зоологів, презентували фотороботу “Червонокнижні тварини рідного краю” (Харків) тощо. Учасники Всеукраїнських заходів привезли призові місця в область по різних номінаціях оцінювання у сфері природоохоронної діяльності.

20 квітня 2018 року комунальним закладом “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” за фінансової підтримки департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації у Кіровоградській області було проведено День довкілля. Участь у заході взяли команди юних екологів з Благовіщенського, Долинського, Знам’янського, Компаніївського, Кіровоградського, Маловисківського, Новоархангельського, Новоукраїнського, Олександрійського, Онуфріївського, Петрівського, Устинівського районів та міст Бобринець, Знам’янка, Кропивницький, Новоукраїнка.

Для юннатів області було організовано та проведено екологічну гру “Паросток”, в ході якої вихованці показали свої знання про природу рідного краю і практичні навички щодо вирішення екологічних проблем.

Переможці та учасники були нагороджені дипломами та подарунками. По завершенню заходу всі учасники та гості взяли участь у висадженні бузкової алеї, присвяченої відзначенню 80-ї річниці створення Кіровоградської області.

07 травня 2018 року на базі Державного підприємства “Чорноліський лісгосп” був проведений X обласний зліт учнівських лісництв “Юні господарі землі”. Основна мета зльоту – підтримка ініціативи підростаючої молоді з освоєння навичок лісогосподарської, природоохоронної, просвітницької та дослідницької діяльності, виявлення й заохочення кращих учнівських лісництв. У роботі зльоту взяли участь учні - вихованці 16 учнівських лісництв загальноосвітніх і позашкільних закладів освіти Благовіщенського, Голованівського, Добровеличківського, Долинського, Знам’янського, Компаніївського, Маловисківського, Новоархангельського, Олександрівського, Онуфріївського районів, міст Знам’янка, Кропивницький та Світловодськ.

Під час проведення обласного зльоту юні лісівники достойно презентували свою роботу і практичну природоохоронну діяльність щодо збереження та примноження лісових культур, успішно виконали практичну роботу з лісознавства, екології та біології на території лісового насадження.

З метою популяризації екологічних знань серед учнівської молоді і формування їх активної громадської позиції щодо вирішення проблем довкілля 07 грудня 2018 року педагогічним колективом комунального закладу “Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді” спільно з працівниками департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської облдержадміністрації була проведена обласна екологічна конференція “Екологія очима дітей Кіровоградщини”, в якій взяли участь юні любителі природи Кіровоградщини зі своїми науковими роботами та переможці обласного конкурсу “Свій голос віддаю на захист природи”.

Вся робота школярів області щодо охорони і дослідження природи має на меті привернути увагу місцевих органів влади до необхідності дотримання правил природокористування та збереження і розширення природоохоронних територій.

Заходи природоохоронного характеру постійно оприлюднюються в електронних та друкованих засобах масової інформації Кіровоградського регіону: соціальних мережах (Інтернет) та на веб-сайтах: Кіровоградської обласної державної адміністрації (<http://www.kr-admin.gov.ua>); департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації (<http://ekolog.kr-admin.gov.ua/>); Орхуського центру екологічної інформації (<http://library.kr.ua/>).

Завдяки щорічним екологічним виданням “Екологічний паспорт Кіровоградської області” та “Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища” громадськість має можливість проаналізувати, як змінюється стан довкілля з кожним роком і які прогнози чекають у майбутньому.

Зробимо Україну чистою разом

**Обласна екологічна конференція
“Екологія очима дітей Кіровоградщини”**

**Всеукраїнський експедиційно-польовий збір
команд юних ботаніків**

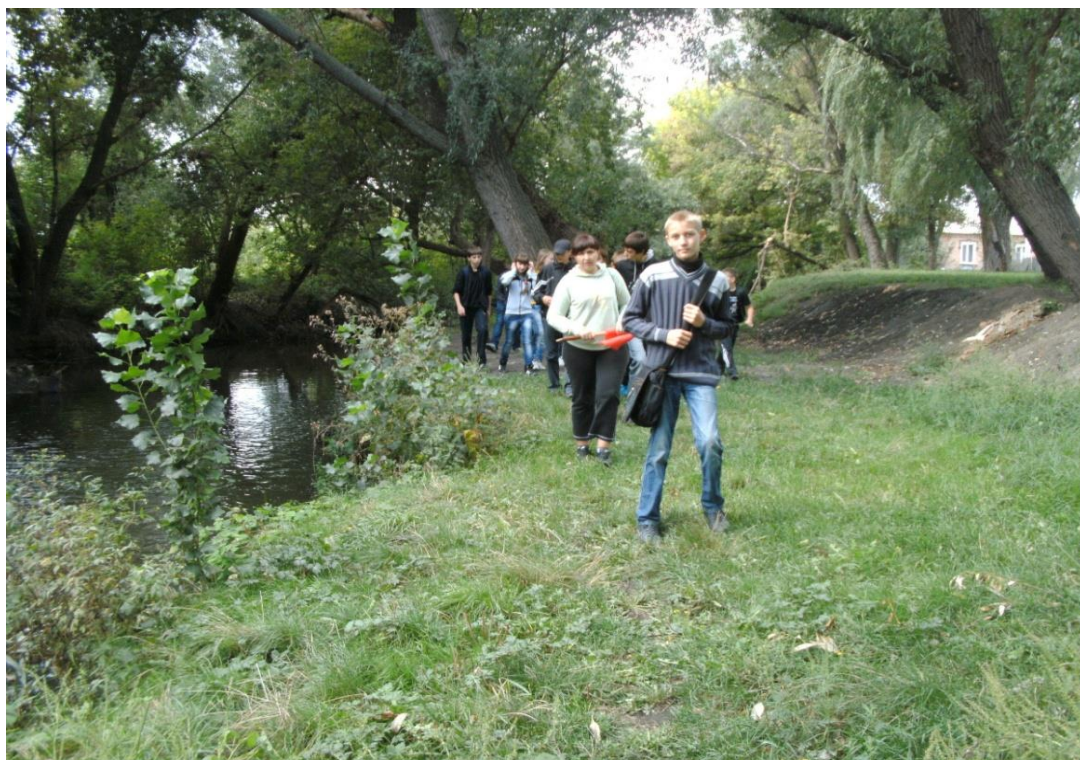
День Довкілля

**Науково-пошукові експедиції
“Стежками рідного краю”**

**Обласний конкурс з флористики та фітодизайну
“Квітуха Україна”**

ВИСНОВКИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тобто, створювання безпечних умов існування людини в Україні повинно бути на першому місці, у зв'язку із чим кожен повинен приділяти якомога більше уваги стану навколишнього середовища, в якому він живе. Піклування про навколишнє природне середовище повинно стати для людства пріоритетним в житті, адже від його стану безпосередньо залежить те найдорожче, що має кожна людина, – життя.

У вирішенні питань екологічного напрямку обласна влада виходить із переконання, що охорона природи та раціональне природокористування мають слугувати основними базовими принципами у взаємовідносинах людини з оточуючим світом.

Стан атмосферного повітря Кіровоградської області на відміну від минулого року дещо покращився та порівняно з більшістю інших областей України залишається доволі прийнятним.

За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за 2018 рік становить 12165,286 т. Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на квадратний кілометр території області за 2018 рік становить 494,8 кг. На душу населення в середньому по області припадає 12,8 кг викинутих у повітря забруднюючих речовин.

По області найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря надходить від ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат» (Голованівський район, смт Побузьке), за 2018 рік викиди становили 3522,775 т.

Суттєвою складовою забруднення атмосферного повітря області є викиди від пересувних джерел.

Кіровоградським обласним центром з гідрометеорології ведуться постійні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі на стаціонарних постах м. Кропивницького, м. Олександрії та м. Світловодська.

Крім цього, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватись підприємствами на підставі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Суб'єктами господарської діяльності Кіровоградщини станом на 2018 рік включно отримано 2630 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них 493 об'єкти, взяті на державний облік і не мають виробництв або технологічного устаткування, на яких повинні впроваджуватися найкращі доступні технології та методи керування та 2137 об'єктів, де відсутні перевищення встановлених значень

нормативів гранично допустимих викидів та які не підлягають постановці на державний облік.

Для збереження, поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря, впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів задля дотримання гранично допустимих викидів, гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел, граничного допустимого вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел, необхідно проводити реконструкцію та налагоджувальні роботи обладнання на підприємствах, реалізовувати ряд природоохоронних програм, проводити налагоджувальні роботи та застосовувати сучасне обладнання на об'єктах, а також здійснювати будівництво установок для очистки газоподібних шкідливих речовин з газів, що викидаються від діяльності підприємств.

Ще одним актуальним проблемним питанням для області залишається проблема поводження із промисловими відходами.

Проблема утворення промислових відходів полягає у тому, що переважна більшість відпрацьованих відвалів кар'єрів ПрАТ "ЦГЗК", який є основним утворювачем відходів, не переробляються, а видаляються та, відповідно, із року в рік накопичуються на території області.

Крім цього, з метою збереження природного різноманіття існуючих ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу, збереження для майбутніх поколінь природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, в області постійно ведеться цілеспрямована робота з підготовки та організації заходів з питань створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Рішенням обласної ради від 25 березня 2016 року № 44 затверджена Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки (із змінами).

Комплексною програмою охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області на 2016-2020 роки (далі-Програма) передбачено виконання природоохоронних заходів для вирішення пріоритетних завдань охорони довкілля області та раціонального використання природних ресурсів по восьми напрямках:

1) заходи з охорони атмосферного повітря: у 2018 році кошти на заходи з охорони атмосферного повітря з фонду охорони навколишнього природного середовища не виділялися.

2) заходи з охорони водних ресурсів: у 2018 році передбачалося виконання 13 заходів з охорони водних ресурсів на загальну суму 32047,60 тис. грн., фінансування яких здійснювалося за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Загалом на заходи з охорони водних ресурсів упродовж 2018 року виконавцями робіт використано 16616,40 тис.грн.

3) заходи по поводженню з відходами: у 2018 році передбачалося здійснення 8 заходів по поводженню з відходами на загальну суму 3127,00 тис. грн.

Всього на виконання заходів по поводженню з відходами фактично використано 3129,9 тис.грн.

4) заходи щодо розвитку заповідної справи та формування регіональної екологічної мережі: у 2018 році передбачено виконання 3 заходів на загальну суму 643,00 тис. грн.

5) заходи із вдосконалення системи моніторингу: передбачено виконання 1 заходу на загальну суму 100,00 тис. грн. Кошти використані у повному обсязі.

6) заходи з екологічної освіти, виховання та інформування населення: передбачалося виконання 4 заходів на загальну суму 295,0 тис. грн. Кошти використані у повному обсязі.

7) охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів та тваринного світу: у 2018 році передбачалося виконання 3 заходів на суму 485,00 тис. грн. Кошти використані у повному обсязі.

8) охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів: із передбачених Програмою видатків у сумі 11359,10 тис. грн., фактично використано 6995,40 тис. грн.

Загалом на виконання природоохоронних заходів, передбачених Програмою, у 2018 році заплановано кошти у сумі 48 991,70 тис. грн., з них профінансовано 28389,10 тис. грн. коштів ОФОНПС.

За рахунок коштів державного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі - ДФОНПС) фактично профінансовано 1 природоохоронний захід, а саме: "Реконструкція каналізаційних очисних споруд з новим будівництвом цеху механічного зневоднення осаду стічних вод по вул. Байкальській, 107 в м. Кропивницькому Кіровоградської області".

Станом на 01 січня 2019 року виконано поставку обладнання (Високопотужний Декантер для зневоднення шламу у комплекті з установкою виготовлення розчинів із сухих та рідких матеріалів, насос-дозатора флокулянта, насос-дозатора осаду, індукційних витратомірів для подачі шламу) на суму 21 307,2 тис. грн., залишок коштів у розмірі 1424,65 тис. грн. використаний на проведення робіт з реконструкції каналізаційних очисних споруд у грудні 2018 року.

Департаментом постійно здійснюються заходи щодо контролю та зменшення антропогенного впливу на стан навколишнього природного середовища. За 2018 рік видано 363 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Діяльність у сфері надання адміністративних послуг будується департаментом виключно на принципах відкритості, прозорості та рівності для усіх суб'єктів, які звертаються за отриманням адмінпослуги.

Протягом 2018 року департаментом надано 2530 адміністративних послуг екологічного спрямування (включно із видачею документів дозвільного

характеру), а саме: зареєстровано 339 звітів з інвентаризації викидів забруднюючих речовин у повітря, виконано 132 розрахунки фонових концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, зареєстровано 283 декларації про відходи, затверджено та включено до обласного реєстру 46 нових паспортів місць видалення відходів та проведено 81 перегляд діючих паспортів МВВ, затверджено 10 нових реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів (ОУВ-ООУВ) та переглянуто 76 діючих реєстрових карт ОУВ-ООУВ, погоджено 1127 технічних паспортів відходів.